MORALIS

MS
2543
SORBONNE

Antqua
fortis
Virtute

Ex Libris Petri Guberti Mauclerc Clerici parisini 1722

A/950782
MS 2543

Ex Libris Petri Huberti Mauclerc

SORBONNE

Paris chez Vallet Graveur du Roy rüe S.t Iacques au Busté de Loüis XIII.

MS 2543

ETHICA
SEU MORALIS

Juxta doctrinam

Francisci Kausset

Philosophiæ Professoris

IN HARCVRIO

1722

PORTRAITS en Medailles
Des Philosophes et Orateurs Anciens et Modernes, audessous des-
quels on a la liberté d'écrire en Vers ou en Proses, en toutes Sortes de langues, avec
toutes les figures de Logiques et Physiques. Gravés par Vallet Graveur du Roi, et
se vendent chez lui, rue St. Jâques au Buste de Louis 14 à Paris. 1718.

BOMBU

Ethica
Seu Moralis
Secunda Pars
Philosophiæ

Hucusque Logicam cujus auxilio in veritate inquirenda regeretur intellectus, exposuimus quanta potuimus perspicuitate et diligentia; nunc ut voluntati salutaribus præceptis inflectendæ præsto simus Ethicam seu Scientiam morum aggredimur, quæ disciplina in tanto præstio fuit apud veteres, ut alias Scientias eâtenus excolendas existimaverint quatenus ad Scientiam morum referrentur, idque non immerito vix enim dici potest quot et quanta per ipsam sint hominibus collata beneficia, si quidem ea est disciplina quæ dispersos homines in unum coegit locum, illosque aferâ, aggestisque vitâ ad humanum civilemque deduxit cultum, ea est quæ Jura, leges et —

judicia, constituendis Civitatibus per quam utilia describere docuit; quamobrem operæ pretium erit si hanc scientiam quæ circa mores ad honestatis regulas conformandos tota occupatur quam accuratissime tradiderimus; sed pauca prius de Ethicæ natura pro scholarum more sunt præmittenda quare sit

Quid sit Ethica

Ethica a moribus quos dirigit nomen habuit si quidem ἔθος græce significat mores

Ethica seu moralis definitur scientia practica quæ dirigit actus humanos ad honestatem primo dicitur scientia quia est virtus mentis seu facilitas evidenter judicandi

Secundo dicitur practica quia non conquiescit in objecti sui contemplatione sed illud operatur

Actus humanus ex dictis in compendio est ille qui fit ab homine cum advertentiâ rationis et deliberatione saltem possibili atque debitâ in quo distinguitur ab actu hominis qui fit sine advertentiâ rationis saltem debitâ, ut cum quis inter loquendum movet oculos vel pedem vel manum

Honestas seu bonitas moralis est conformitas cum rectâ ratione per rectam rationem intelligitur

facilitas judicandi de primis et generalibus morum principiis quæ scilicet respiciunt actiones humanas quale est istud alteri ne feceris, quod tibi fieri non vis. et hoc alterum, unum Cole deum.

Verum ut in forma probetur moralem esse scientiam sit

Conclusio 1.ª

Ethica seu moralis est scientia

Probatur nam illa disciplina est scientia quæ est facilitas evidenter judicandi de entibus ut in se sunt atqui Ethica est ejusmodi ut patet ex illo ratiocinio, quod proprium est Ethicæ alteri non est faciendum quod tibi factum nolis: atqui de tua famâ detractum non vis ergo non debes de fama alterius detrahere pariter judicamus hominem esse capacem meriti et demeriti quia est liber ergo Ethica est scientia

Solvuntur objectiones

Objicies 1.º illa disciplina non est scientia quæ non inclinat mentem ad verum atqui talis est moralis ad hoc enim satis est quod in morali plurima tradantur præcepta non modo incerta sed etiam noxia: atqui in morali passim leguntur

hujusmodi praecepta: Ergo &c

N. Min. et dico non nulla quidem in quibusdam tractatibus Ethicae reperiri principia et praecepta quae non modo sunt incerta sed etiam moribus perniciosa verum illa praecepta non sunt ipsius Ethicae sed eorum hominum qui de moribus perniciose scripserunt

Instabis alqui reperiuntur in Ethica praecepta incerta immo falsa quae sunt ipsius Ethicae

N. Subsumplum nam illa praecepta non sunt incerta et falsa quae sunt necessaria et immutabilia atqui praecepta Ethicae sunt ejusmodi nam praecepta Ethicae sunt ista unum cole deum declina a malo et fac bonum, alteri ne feceris quod tibi fieri non vis. alqui haec omnia praecepta sunt necessaria et immutabilia

Instabis inter praecepta moralia numerantur ista colendi sunt parentes suum cuique reddendum est; atqui ista praecepta non sunt certa et necessaria nam illa praecepta certa et immutabilia non sunt si ensis non sit reddendus homini furioso nec colendi sunt parentes patriae proditores et religionis hostes alqui res ita se habet Ergo &c

N. Mino ad cujus probationem dist majo. si ensis non sit reddendus furioso homini absolute et quoad debitum conc maj si non sit reddendus hic et nunc quoad actum N. Maj. alqui &c

distincta minore ad sensum majoris N. conseam

Itaque furioso homini hic et nunc ensis non est reddendus: sed licet actualis restitutio ad tempus differatur attamen remanet semper absolutum reddendi debitum et obligatio unde istud praeceptum suum cuique reddendum est remanet necessarium et immutabile

Quod spectat ad alteram partem parentes quatenus parentes semper esse colendos licet quatenus patriae proditores et verae religionis hostes odio haberi possint

Objicies 2°: illa disciplina non est scientia cujus objectum pendet a consuetudine hominum: atqui tale est objectum Ethicae nam objectum Ethicae sunt res morales atqui res morales plerumque pendent a consuetudine hominum et variae sunt in variis locis.

N. min. ad cujus probationem disti maj objectum Ethicae sunt res morales quae continentur lege naturali vel lege positiva relative ad legem naturalem conc maj sunt res morales quae continentur lege positivâ quatenus absolute considerantur et nulla habita ratione legis naturalis N. Majo. atqui &c disting. mino res morales quae continentur lege positiva si absolute considerentur et nullâ habitâ

ratione legis naturalis plerumque pendent a consuetudine hominum et sunt variae in variis locis conc min. si spectentur relative ad legem naturalem N. min Ergo &c. N. conseam

Itaque res morales duplicis sunt generis aliae lege naturali certa et immutabili continentur nec aliter se habere possunt V. G. haec praecepta unum cole deum: Declina a malo et fac bonum honora parentes; aliae sunt res morales quae lege positiva libera et mutabili comprehenduntur V. G. modus specialis colendi deum, honorandi parentes emendi, contrahendi, et alia ejusmodi quae ab hominum instituto et consuetudine pendent

Equidem si res morales quae lege positiva et mutabili continentur si absolute spectentur et nulla habita ratione legis naturalis pendent ex consuetudine hominum et sint variae in variis locis sed si considerentur relative ad legem naturalem mutari non possunt quia nunquam debent esse contrariae legi naturali V. G. specialis modus colendi deum licet absolute et in se mutari possit attamen deus semper debet ita coli ut supremus cultus ipsi deferatur non vero creaturis pariter modus contrahendi, emendi, locandi &c. varius esse potest apud varias nationes; sed quoquo

modo fiat, quisque in emendo, contrahendo, locando ita se gerere debet ut nihil unquam admittat contra istud praeceptum legis naturalis alteri ne feceris quod tibi fieri non vis

Porro res morales quae lege positiua praecipiuntur vel prohibentur non sunt objectum Ethicae nisi quatenus spectantur relatiue ad legem naturalem

Conclusio 2.ª

Ethica est prudentia

Probatur nam prudentia est habitus vera cum ratione actiuus circa ea quae sunt homini bona aut mala moraliter atqui Ethica est quismodi primo est habitus quia repititis actibus comparatur secundo est habitus actiuus qui a dirigit actus humanos ad honestatem moralem per certas regulas et praecepta tertio versatur circa ea quae sunt homini bona uel mala moraliter id est circa actus humanos qui sunt omnes boni aut mali moraliter Ergo &c.

Solvuntur objectiones

Objicies 1.º si Ethica foret prudentia pp̄hi morales quoquot sunt eruditi essent prudentiae praediti

et vocarentur prudentes alqui sunt multi ppsi morales minime prudentes ergo &c

Dist maj ppsi morales forent prædicti prudentia generali conc maj. particulari semper N. maj Atqui &c distincta minore ad sensum majoris N. consequam

Itaque duplex est prudentia puta generalis et particularis

prudentia generalis est cognitio præceptorum et regularum morum in genere unde universum exponit et declarat quid sit agendum quidue fugiendum V G reddendum esse unicuique quod suum est: nemini faciendam esse injuriam

prudentia particularis quæ factum aliquod singulare attingit V G quæ hic et nunc impellit et inclinat ad stipem erogandam huic et illi egenti ad reddendum huic et tali homini in hac aut illa circumstantia quod suum est prior dicitur prudentia docens posterior appellatur prudentia utens

Prudentia particularis præter rectum mentis judicium et cognitionem præceptorum moralium importat tum voluntate tum in appetitu sensitivo dispositionem unde corrumpitur non tantum ignorantiâ ut prudentia generalis sed etiam pravis animi affectibus et passionum perturbationibus qui habet

prudentiam particularem habet et generalem sed non uice uersâ hinc illa verba ouidii uideo meli ora proboque · · deteriora sequor · his positis patet solutio

instabis posita responsione prudentia posset esse in homine improbo atqui id dici non potest ergo &c

Dist maj prudentia generalis quae est tantum cognitio praeceptorum moralium conc maj prudentia particularis quae praeterea dicit in voluntate et appetitu sensitivo facilitatem applicandi haec praecepta N. maj atqui &c distincta minore ad sensum majoris N. conseam

instabis prudentia est uirtus moralis non reperitur in homine improbo ergo &c

Dist maj prudentia completa id est tum generalis tum particularis est uirtus moralis conc maj prudentia incompleta id est generalis tantum N. maj atqui &c concessâ minore et distincto conseente ad sensum majoris N. conseam

Itaque prudentia quatenus virtus moralis non tantum dicit cognitionem praeceptorum in intellectu sub quo respectu dicitur virtus intellectualis sed praeterea importat in voluntate et appetitu sensitiuo facilitatem ad illa praecepta applicanda quia debet reddere hominem bonum simpliciter

objicies 2° multi sunt prudentes sine Ethica ergo non debet dici prudentia

Dist anteens multi sunt prudentes prudentia Emperyca et experimentali sine Ethica conc anteen prudentia scientificâ n. anteens Ergo &c nego conseam

Itaque duplex distingui debet prudentia scilicet Empyrica quae per experientiam cognoscit quid sit agendum et illud reverâ agit sed praecepta et regulas ignorat. Scientifica quae non modo cognoscit quid sit agendum quid ve fugiendum sed illud etiam concludit ex principiis certo et evidenter cognitis igitur quemadmodum nonnulli sine arte medicâ didicerunt facere quamdam medicinam Empyricam ita fieri potest ut quis sine cognitione scientifica praeceptorum moralium habeat prudentiam quamdam experimentalem

Conclusio 3.ª

Ethica non est ars

Probatur nam ars est habitus vera cum ratione effectivus seu dirigens effectiones atqui Ethica non dirigit effectiones sed actiones tam effectio dicitur quaevis operatio cujus praetium positum est in industriâ et peritia agentis, quam actio dicitur operatio cujus dignitas posita est in honestate seu rectitudine morali: atqui Ethica dirigit operaones

quarum dignitas posita est in rectitudine morali non in peritia et industria agentis cum instituta sit ut actus humanos conformet honestati morali

An sit Ethica

Conclusio 1.ª

Existit Ethica.

Probatur nam Ethica nihil aliud est quam facilitas evidenter judicandi de actibus humanis et eos ad honestatem dirigendi ~~Ergo~~ Errores in moribus detegendi virtutes a vitiis decernendi uno verbo facilitas agendi secundum Regulas honestatis atqui sensu intimo et quotidiana experientia constat comparari ejusmodi facilitatem Ergo &c

Quæritur ibi utrum juvenis sit idoneus Ethicæ auditor

Aristoteles existimavit juvenes a scholis Ethicæ esse arcendos quia cum in iis plerumque vigeant et dominentur inordinati animi affectus quibus ab honeste agendo detrahi solent in cassum audituri sunt præcepta quorum finis, inquit, non est vana cognitio sed actio honesta; contra illum sit

Conclusio 2.a

Juvenis est idoneus Ethicæ auditor

Probatur nam ille est idoneus Ethicæ auditor qui potest capere ejus præcepta et ea ad praxin redigere: aliqui tales est juvenis 1° quidem potest capere præcepta moralia tam enim adolescens potest capere præcepta Ethicæ quam aliarum scientiarum aliqui adolescens potest addiscere alias scientias Ergo &c 2° potest hæc præcepta ad usum et praxim redigere si quidem licet adolescens plerumque inordinatis animi motibus abripiatur — attamen potest modo velit se ad meliorem frugem recipere nam ut Fabel Horatius

{Nemo adeo ferus qui non mitescere possit
si modo culturæ patientem accommodet aurem}

Et certe. Ethica est animi medicina quemadmodum igitur a pharmacis et potionibus medicis non arcemus ægrotos ita nec ab Ethica arcendus est juvenis quo enim negligentiores in eo sunt animi perturbationes eo magis indiget auxilio Ethicæ ad illas compescendas Ergo adolescens admittendus est inter auditores Ethicæ d

Dices homo podagra laborans non est aptus arti saltatoriæ Ergo nec juvenis est idoneus dis

disciplinae morali
N. conseam et paritatem ratio disparitatis est
quod penes hominem podagra laborantem non sit
suam excutere aegritudinem at vero juvenis
potest suos animi motus inordinatos moderari
Juxta illud scripturae Geneseos capite 4.° versu
7.° sub te erit appetitus tuus et tu dominaberis
illius

Cur sit Ethica

Causa finalis proxima Ethicae est honestas
seu actio virtutis remota est gloria dei
Causa exemplaris est lex aeterna ad cujus
normam omnes leges positivae constitui debent
Causa efficiens prima est ipse deus qui eam
protoparentibus infudit cum produxit in eorum
intellectu facilitatem veri et in eorum voluntate
facilitatem recti. Causa secunda est quilibet homo
Ethicae studens
Subjectum inhaesionis quod Ethicae est ipsa
anima
Subjectum inhaesionis quo sunt potentiae
ejus plurimae VG intellectus voluntas &c.
quarum ope exercentur et eliciuntur actus humani
Objectum materiale sunt actus humani
Objectum formale est honestatis capacitas quia

estratio specialis sub qua considerantur actus humani
Objectum totale seu adæquatum sunt actus huma
ni, quatenus sunt honestatis capaces seu dirigibi
les ad honestatem moralem quod ut in forma pro
betur sit

Conclusio

Objectum adæquatum Ethicæ sunt actus
humani quatenus ad honestatem moralem dirigendi
Probatur nam illud est objectum adæquatum
et totale Ethicæ quod habet conditiones requisitas
ad objectum totale et adæquatum. atqui actus
humani quatenus ad honestatem dirigendi sunt
ejusmodi nam tres requiruntur conditiones ad
objectum adæquatum et totale scilicet commensu
ratio relatio et distinctio atqui actus humani quate
nus ad honestatem moralem dirigendi habent tres
illas conditiones 1° commensurationem quia nec latius
nec strictius patent quam ipsa moralis 2° relatio
nem quia quæcumque tractantur in morali ea
referuntur ad actus humanos 3° denique habent
distinctionem quia præter moralem nulla est dis
ciplina quæ versetur circa actus humanos
quatenus sunt ad honestatem dirigendi.

Solvuntur Objectiones

Objicies 1.º Theologia moralis versatur circa actionem humanam, pro ut est ad honestatem dirigenda, Ergo Acta humana non est objectum adæquatum Ethicæ

Dist antēens Theologia moralis versatur circa actionem humanam, pro ut est ad honestatem Christianam et supernaturalem dirigenda **C.** antēens humanam et pure naturalem **N.** antēens Ergo & Dist consēens acta humana pro ut est dirigenda ad honestatem Christianam et supernaturalem non est objectum. Ethicæ conc. consēam pro ut est dirigenda ad honestatem humanam et pure naturalem **N.** consēam

Itaque Ethica versatur circa actiones humanas pro ut sunt dirigendæ ad honestatem mere naturalem ex principiis solo lumine naturali cognitis; Theologia vero illas actiones spectat in ordine supernaturali, et pro ut sunt dirigendæ ad honestatem Christianam ex principiis lumine supernaturali cognitis, proinde que Theologia et Ethica sub diversa ratione versantur circa actus humanos

Objicies 2.º beatitudo est objectum Ethicæ Ergo non sunt actus humani

N. anteens nam Etica ut pote scientia practica debet dare præcepta de suo objecto conficiendo: atqui philosophia moralis nulla tradit præcepta de conficiendâ beatitudine

instabis illud est objectum Ethicæ ad quod omnia quæ tractantur in Ethica referuntur: atqui omnia quæ tractantur in morali referuntur ad beatitudinem

Dist. maj illud est objectum Ethicæ ad quod omnia quæ tractantur in Ethica referuntur tanquam ad finem intrinsecum conc maj tanquam ad finem extrinsecum N. maj: atqui &c. Distincta minore ad sensum majoris N. consequam

Itaque beatitudo est finis extrinsecus Ethicæ quamvis enim Ethica primario de beatitudine non agat ad illam tamen consequendam maxime est utilis enim revera beatitudo se habet respectu Ethicæ, sicut cæteræ scientiæ respectu logicæ. igitur quemadmodum cæteræ scientiæ non sunt objectum logicæ, sed tantum illius finis extrinsecus, ita et beatitudo non est objectum Ethicæ sed duntaxat illius finis extrinsecus

instabis in disciplina practica finis et objectum idem sunt, Ergo si beatitudo finis sit Ethicæ est quoque ejus objectum

Dist antecens in disciplina practica finis interne et objective idem sunt conc antecens finis

externus, et objectum sunt quid unum et idem N. anteens Ergo &c distin conseens si beatitudo sit finis internus Ethicæ, est quoque ejus objectum conc conseam si sit finis externus dum taxat N. Conseam

Itaque finis disciplinæ duplex distingui debet scilicet internus seu intrinsecus et externus seu extrinsecus

Finis internus alicujus disciplinæ est ille de quo disciplina primario et per se agit, et ad quem refert quæcumque tractat, tales sunt actus humani ad honestatem dirigendi respectu Ethicæ de illis enim primario et per se agit et ad illos refert quæcumque tractat unde finis internus et objectum sunt quid unum et idem

Finis externus est ille de quo disciplina primario et per se non agit sed ad quem consequendum maxime inseruit, tales sunt omnes disciplinæ respectu logicæ quamvis enim logica de illis scientiis non agat attamen ad eas consequendas est necessaria

Porro in disciplina practica finis internus et objectum sunt quid unum et idem at vero finis externus valde distinguitur ab objecto finis enim externus proprie loquendo non est finis disciplinæ practicæ sed potius ipsius hominis, qui incumbit in studio disciplinæ practicæ

Objicies 3.° ars Medica Versatur circa substantiam corporis tanquam circa objectum adæ

adæquatum. Ergo a pari Ethica cum sit Medicina animæ debet versari circa animæ substantiam non vero circa actiones humanas

N. Concedam et paritatem, ratio disparitatis est quod morbi corporis sunt in ejus substantia quæ caduca est et corruptioni obnoxia est at vero morbi animæ ut pote spirituales non sunt in illius substantia sed in ejus affectibus et actionibus quapropter moralis versari debet circa actiones animæ non vero circa ejus substantiam, ubi enim est morbus ibi est adhibenda medicina.

Quale sit Ethica

Inter præcipuas Ethicæ proprietates numerantur utilitas et necessitas, fatentur omnes Ethicam maxime utilem esse cui bet homini cum illius præcepta plurimum conferant ad vitam honeste et laudabiliter traducendam verum disputant de illius necessitate

Quare sit

Conclusio 1.a

Ethica simpliciter est necessaria omnibus hominibus collective sumptis

Probatur nam illud est simpliciter necessarium sine quo finis obtineri non potest atqui sine philosophia morali quae existat in quibusdam hominibus, tota hominum collectio non potest vitam honestam et felicem invenire, si quidem saepe occurrunt difficiliores rerum agendarum casus, in quibus nec naturalis nec Empyrica sufficit Ethica, sed necessa est adire et consulere viros qui scientificâ et singulari rerum agendarum prudentiâ sunt instructi Ergo &c.

Conclusio 2.a

Ethica non est simpliciter necessaria hominibus Distributive sumptis

Probatur nam Ethica se habet in regendis hominibus sicut medicina in illorum corporibus curandis. atqui hoc posito non est simpliciter necessaria hominibus distributive sumptis. ut enim in civitate satis est quosdam existere medicos, qui accersantur et opem ferant iis, qui gravissimo morbo tentantur. sic satis fuerit, si in republicâ extiterint viri prudentes, et in Ethica versatissimi qui in consilium adhibeantur

cum se dabit difficilis agendi occasio

Quotuplex sit Ethica

Primo Ethica diuiditur in naturalem et artificialem

Ethica naturalis est cognitio quam quisque habet a natura insitam et qua honestum a turpi discernens sibi prescribit quid et quomodo sit agendum

Ethica artificialis est cognitio euidens multorum preceptorum quibus bene uiuendi norma continetur — studio et labore comparata

Secundo Ethica diuiditur in Empyricam seu experimentalem, et Scientificam

Ethica experimentalis est cognitio multorum precceptorum moralium, ex multis experimentis hinc probationes collectorum quales reperiuntur in senibus et in iis qui in rebus agendis sunt versatissimi

Ethica scientifica est cognitio euidens multorum preceptorum moralium, simul cum facilitate ea probandi atque demonstrandi certis et necessariis rationibus

Certio Ethica diuiditur in uniuersalem et particularem

Ethica uniuersalis est ea quae ex principiis et effatis generalibus generales deducit conclusiones

quibus universim præscribitur quid sit agendum quid-
ve fugiendum, unde versatur circa actus humanos
ut sic, communia principia inquirit et tradit præcepta
bene viuendi cuilibet statui communia.

Ethica particularis est ea quæ in singulis casibus
definit quid hic et nunc sit agendum unde spectat actus
humanos in particulari, traditque præcepta cuilibet
statui propria.

Quarto denique Ethica dividitur in monasticam,
oeconomicam et politicam

monastica dirigit hominem in ordine ad pro-
prium suum bonum

oeconomica seu domestica dirigit hominem pro
ut est membrum familiæ in ordine ad bonum ipsius
familiæ

politica est ea quæ dirigit hominem ut membrum
reipublicæ in ordine ad bonum ipsius reipublicæ

Quæritur utrum hæc ultima divisio sit admittenda

Respondeo affirmative quare sit

Conclusio 1.ª

Admittenda est divisio ethicæ in
monasticam oeconomicam et politicam

Probatur nam totaplex est admittenda philosophia
moralis quotaplex est bonum quod tenemur procurare

quotuplex est officium quo tenemur fungi, quotuplex est denique Status in quo Homo uitam degere potest. atqui primo ~~totuplex~~ triplex est bonum quod tenemur procurare scilicet bonum proprium, bonum familiæ, et bonum reipublicæ. Secundo triplex est officium quo tenemur fungi; nempe erga nosmetipsos, erga familiam et erga rempublicam tertio denique triplex est Status in quo Homo uitam traducere potest vel enim solus uiuit, vel in familiâ, vel in republica Ergo &c.

Solvuntur Objecta

Objicies 1° eadem ars medica curat Homines siue priuatos, siue in familiâ siue in ciuitate degentes. Ergo eadem moralis dirigit homines siue priuatim, siue in familiâ siue in republica degant

Concesso antecedente. N. consequentia et paritatem ars enim medica curat homines nulla habitâ ratione illius status in quo uiuunt at uero moralis dirigit homines habitâ ratione status in quo degunt et pro diuersitate illius status atque conditionis diuersa tradit præcepta sunt alia sunt officia hominis priuati, alia patris familias, alia denique principis

objicies 2° in legitima diuisione unum membrum diuidens non est pars alterius, nec in ipso continetur atqui Monastica est pars Oeconomicæ et Oeconomica

politicae Ergo &c.

Dist. maj. in legitima diuisione unum membrum diuidens formaliter sumptum non est pars alterius conc maj. unum membrum materialiter sumptum non est pars alterius N. maj. atqui hc distincta minore ad sensum majoris N. conseam

Itaque membrum diuidens potest spectari materialiter et formaliter. materialiter spectatur quando consideratur sub ea ratione sub qua aliis membris non opponitur formaliter vero spectatur quando consideratur quatenus opponitur aliis membris diuidentibus

Equidem in legitima diuisione unum membrum formaliter sumptum non debet esse pars alterius at vero unum membrum materialiter sumptum potest esse pars alterius

Porro esto quod Monastica materialiter spectata sit pars aconomicae, et aconomica politicae attamen si formaliter spectentur una non est pars alterius, habent enim obiecta formaliter diuersa, cum diuersa sint officia hominis priuati, patris familias et principis vem publicam administrantis: igitur optima est diuisio ethicae in Monasticam, Oeconomicam, et politicam quemadmodum optima est diuisio numeri in parem et imparem; quamuis numerus par materialiter sumptus contineatur in numero impari V.g binarius in ternario.

Instabis alqui monastica formaliter sumpta continetur in oeconomica, et oeconomica in politica nam ut objectum in objecto sic scientia continetur in scientia atqui objectum monasticae continetur in objecto oeconomicae, et objectum oeconomicae in objecto politicae ergo &c

N. subsumptum · ad cujus probationem **Dist** maj ut objectum formaliter sumptum continetur in objecto formaliter sumpto, ita scientia continetur in scientia conc maj. ut objectum materialiter sumptum continetur in objecto materialiter sumpto, ita scientia continetur in scientia N. maj. alqui &c distincta minore ad sensum majoris N. cons eam

objectum considerari potest duobus modis materialiter et formaliter. Materialiter spectatur quando consideratur pro ut est commune pluribus disciplinis. formaliter vero spectatur quando consideratur ut proprium alicujus disciplinae

Equidem ut objectum formaliter sumptum continetur in objecto formaliter sumpto ita scientia continetur in ~~objecto~~ scientia at vero vel aliter se habet quando objectum duntaxat materialiter sumptum continetur in objecto materialiter sumpto ut patet exemplo physicae et medicinae;

Porro objectum monasticae materialiter sumptum, continetur quidem in objecto oeconomicae

nam uiv privatus continetur in familiâ: et objectum
œconomicæ materialiter sumptum quod est familia
continetur in objecto politicæ quod est respublica at
vero objectum monasticæ formaliter sumptum non
continetur in objecto œconomicæ formaliter sumpto
quia privatus ut privatus non pertinet ad familiam,
et familia quatenùs familia non pertinet ad Rem-
publicam

Objicies 3° Eadem est scientia quæ agit de
toto et partibus: atqui Homo privatus est pars fami-
liæ, et familia est pars reipublicæ Ergo &c.

Dist. maj. Eadem est scientia quæ agit de toto et
partibus quatenùs sunt partes conc maj quatenùs
non sunt partes N. maj atqui &c Dist min° Hom°
privatus quatenùs est membrum familiæ est pars
familiæ, et familia quatenùs est membrum Rei-
publicæ est pars Reipublicæ Conc min° Homo pri-
vatus et privatus et familia ut familia N. min°
Ergo &c N. consequam

Equidem si partes considerentur ut partes
eadem est scientia, quæ tractat de toto et partibus;
secus vero, si partes non spectentur ut partes:
porro Homo privatus ut privatus non spectatur
tanquam pars familiæ, et familia ut familia
tanquam pars Reipublicæ Ergo &c.

Objicies 4° Monastica et Oeconomica referuntur ad Politicam; Ergo a b ea non differunt Species

Dist antēens Monastica et Oeconomica referuntur per accidens ad politicam Conc antēens referuntur per se N. antēens. Ergo &c N. conseam

Itaque monastica et Oeconomica referuntur per accidens ad politicam, Sicut Dictum est in logicâ judicia enunciativa referri ad Demonstrationem. quemadmodum enim demonstratio esse non potest sine judicio enunciativo; ita politica, esse non potest sine monasticâ et Oeconomicâ, quia qui se suamque familiam nescit regere is prorsus Reipublicae praeesse nequit.

instabis familia non differt Specie a Republica ergo Oeconomica non differt specie a politica

Dist antēens familia non differt Specie physicâ a Republica Conc antecedens. Specie morali N. antēens Ergo &c distincto consequente ad sensum antēendis N. conseam

Itaque familia et Republica non differunt inter se Specie physicâ quia utraque versatur circa homines ad Constitutem moralem dirigendos at vero Differunt Specie morali, aliud est enim officium patris familias aliud principis; patet familias ergo filios et domesticos tenetur Educationes tum corporeae, tum spiritalis officio; non item princeps aliud pariter

est dominium principis in subditos, aliud patris familias in filios et domesticos Ergo Oeconomica et Politica diversimode hominem respiciunt proindeque differunt inter se

Objicies 5° admitti debet specialis scientia quæ agat de officio erga vicinos.

N. Antecedens si quidem officium viri boni erga vicinos refertur ad officium hominis publici Erga civeſ in ordine ad bonum publicum, quamvis vir publicus aliter se gerat Erga vicinos, aliter erga civeſ

Quæritur ibi quænam harum specierum Ethicæ sit præstantior

Conclusio 2ª

Politica est præstantior cæteris Ethicæ speciebus.

Probatur: nam illa disciplina nobilior est quæ habet finem nobiliorem, atqui Politica nobiliorem habet finem quam Monastica et œconomica, finis enim politicæ est procurare bonum publicum, seu felicitatem publicam: finis vero monasticæ et œconomicæ et felicitas familiæ aut cujuspiam personæ privatæ: atqui bonum publicum excellentius est bono privato; hanc ob rem aliquando procuratur etiam cum dispendio boni privati ut fit in bello, et in justitiâ vindicativâ Ergo &c.

omnes philosophiæ morales partes egregiè admodum persecutus est Aristoteles sed quia longius fovet ~~fovet~~ eas singulas tradere, de solâ Ethicâ generali agemus; ita tamen, ut ex iis quæ dicturi sumus quisque, modo animum advertat, possit colligere quæcumque pertinent ad Ethicam particularem. Hunc tractatum in tres partes distribuemus. 1ª erit de principiis Externis actuum humanorum 2ª de principiis internis 3ª denique erit de eorundem actuum proprietatibus et speciebus.

N. S.

S. AVGVSTINVS.

Fessa quod arrecta nitantur tempora dextera,
Difficilis cæpiti res meditanda meo est.

P. Gallays à S.t François de Sales. 3

SORBONNE

Prima pars Ethicæ

De

Principiis externis

Actuum Humanorum

Tria Sunt principia externa actuum humanorum scilicet finale, dirigens et efficiens.

Principium efficiens externum actuum humanorum est causa movens voluntatem ad suos actus actus eliciendos v.g. Deus, angeli, ipsa objecta; philosophi de hoc principio non disputant in moralibus, quia explicant in metaphysicâ modum quo Deus, Angeli, aut ipsi homines etiam, nobiscum operantur, in physicâ vero agunt de impressionibus, et concursu objectorum.

Principium dirigens est lex ipsa quâ tanquam duce quisque in suis dirigitur actibus

Principium finale est id cujus gratia aliquid fit.

De Principio Finali Actuum Humanorum

Principium finale actuum humanorum spectatur uel ut mouens appetitum, et dicitur bonum; uel ut terminans, et dicitur finis; uel ut appetitum satians, et uocatur beatitudo; igitur hæc disputatio tres habebit articulos. primus erit de bono, secundus de fine, tertius de beatitudine.

Quid sit Bonum

Bonum æquiuocatione laborat, quare diuidi debet antequam definiatur

Bonum uel absolute sumitur uel relatiue

Bonum absolute sumptum est illud quod in se integrum et perfectum est; hoc sensu omne ens est bonum.

Bonum relatiue sumptum est illud quod est perfectiuum alterius, et alteri conueniens. Hinc omne bonum absolute sumptum non est bonum relatiuum respectu cuiuslibet; sic aqua bona est

piscibus ut in eâ viuant, non item hominibus. Hinc perfectio oritur a bono relatiuè, non absolutè sumpto id est, a perfectivo non autem a perfecto

Malum pariter sumi potest absolute et relatiue

Malum absolutè sumptum est ipsum impossibile seu nihil unde propriè loquendo nullum datur — malum absolutum ut diximus in Compendio

malum relatiuè sumptum est illud, quod alteri nocet; sic aër nocet piscibus, dum in eâ non seruantur

Aristoteles definit bonum relatiue sumptum id quod omnes appetunt, seu id quod mouet appetitum; Hinc quæritur in scholis vtrum voluntas possit amare malum quâ malum, et odisse bonum quâ bonum, quod ut intelligatur

Obserua malum sicut et bonum relatiue sumptum, posse sumi duobus modis materialiter et formaliter

malum materialiter sumptum est id, quod noxium est alteri; sed non spectatur sub ratione mali; tale est venenum respectu hominis

malum formaliter sumptum est illud quod spectatur sub ratione mali, siue sit re verâ malum, nec ne.

Bonum materialiter sumptum est id, quod bonum est alteri, ut scientia, sed non spectatur sub ratione boni

Bonum formaliter sumptum est illud, quod spectatur sub ratione Boni, sive sit re-verâ bonum, sive non;

Constat posse quempiam odisse bonum materialiter sumptum, quia potest quis odisse et fugere rem quæ ipsi bona est, propter difficultates adjunctas, v.g scientiam, propter laborem et studium

Itaque quæstio est utrum quis possit odisse bonum quâ bonum, id est spectatum sub ratione Boni; et amare malum qua malum, id est, spectatum sub ratione mali; cui quæstioni ut fiat satis — duplicem sic ponimus conclusionem

Conclusio I^a

Nemo potest odisse bonum qua bonum.

Probatur: nam nemo potest odisse id, quod non movet ad odium sui: Atqui bonum qua bonum non movet ad odium sui: nam illud non movet ad odium sui, quod per suam præsentiam delectat; et per absentiam sollicitat; atqui bonum quâ bonum est ejusmodi si quidem quando præsens est voluntatem demulcet, et allicit: dum vero est absens ad sui desiderium movet, et excitat. Ergo bonum quâ bonum seu formaliter sumptum non movet ad sui odium, proindeque nemo potest illud odisse.

Solvuntur Objecta

Objicies 1° beatitudo est bonum quâ bonum; atqui potest quis odisse beatitudinem ergo &c

Dist maj beatitudo in communi est bonum quâ bonum conc maj in particulari n. majo. atqui &c. distincta pariter minore n. consequam

Beatitudo in communi est bonum indeterminatum et ut sic, quod ab omnibus naturaliter expetitur

Beatitudo in particulari, est ipse Deus, vel etiam aliquod bonum singulare et determinatum qualia sunt V.G. honores, dignitates, divitiæ, quas quisque pro ut effectus est ambit et insectatur

Equidem potest quis odisse beatitudinem in particulari. V.G. honores et divitias, aut alia ejusmodi. at vero nemo potest odio habere beatitudinem in communi et ut sic: nullus est enim qui beatus esse nolit, et; Quamvis peccatum, inquit Sanctus Augustinus, multa damna homini intulerit, non tamen eo usque processit, ut desiderium beatitudinis adimere potuerit

Objicies 2° qui liber est circa bonum potest amare et odisse bonum: atqui homo liber est circa bonum Ergo &c.

Dist maj. qui liber est circa bonum libertate contrarietatis, is potest amare et odisse bonum, conc. maj. qui liber est libertate contradictionis dumtaxat, n. maj: atqui &c distinctâ pariter minore nego consequentiam

Itaque duplex est libertas scilicet contrarietatis et contradictionis

Libertas contrarietatis est vis quâ voluntas potest unum agere, vel ejus contrarium amare, vel odisse

Libertas contradictionis est vis qua voluntas potest agere, vel non; amare, vel non;

Equidem qui liber est circa bonum libertate contrarietatis, ille potest amare et odisse bonum quâ bonum, secus vero si sit tantum liber libertate contradictionis.

Porro homo liber est dumtaxat libertate contradictionis circa bonum quâ bonum: nam bonum qua bonum, est bonum ut amabile, seu id, quod exhibetur voluntati sub ratione boni. atqui voluntas non potest id odisse quod est amabile, et quod ipsi exhibetur sub ratione boni: nulla enim facultas potest versari extra suum objectum specificativum V.G visus non potest videre, id quod non est visibile, ergo et a pari voluntas non potest odisse, id quod non est odibile.

instabis homo potest mereri vel demereri

circa bonum, ergo circa illud liber est libertate contrarietatis

N. conceam nam ad merendum et demerendum non requiritur libertas contrarietatis, sed sufficit libertas contradictionis; ut alibi dicetur quando agemus de libertate hominis

Quod spectat ad aliam quæstionis partem, utrum scilicet malum quâ malum possit amari; nullum dubium est quin voluntas humana possit amare malum materialiter sumptum, seu rem, quæ in rei veritate nobis mala est, propter scilicet voluptatem, et adjunctam quandam apparentem utilitatem. sed quæstio est utrum malum formaliter sumptum, seu spectatum sub ratione mali possit amari.

existimant Nominales malum quâ malum seu formaliter sumptum posse amari, contra quos sit.

Conclusio 2a.

Malum quâ malum non potest amari

Probatur: nam illud tantum potest amari, quod est amabile, sicut illud duntaxat videri potest, quod est visibile: atqui Malum quâ malum non est amabile; siquidem illud est tantum amabile, quod habet vim alliciendi voluntatem

ad sui prosecutionem, si non habetur; vel ad sui conservationem si jam possidetur. atqui malum qua malum non habet vim alliciendi voluntatem. quod enim nullam habet speciem boni, illud non habet vim alliciendi voluntatem; atqui malum quâ malum, seu spectatum sub ratione mali nullam habet speciem boni: Ergo malum quâ malum, non habet vim alliciendi voluntatem

Et certe ne habet voluntas amans ad objectum amoris, sicut intellectus assentiens ne habet ad objectum assensûs: atqui falsum quatenus falsum non potest esse objectum intellectus assentientis — ergo &c

Denique malum qua malum a voluntate amari non potest, si voluntas in omnibus suis actibus semper ducatur specie alicujus boni saltem apparentis, atqui voluntas in omnibus suis actibus etiam in iis, in quibus dicitur, sic volo, sic jubeo, sit pro ratione voluntas, ducitur specie boni saltem apparentis; quatenus nimirum hac agendi ratione ad independentiam, supremumque in suos actus dominium aspirat. ergo &c

Solvuntur Objectiones

Objicies 1° Qui vult malum finis quem

odit, ille appetit malum quâ malum: atqui plurimi volunt malum suis hostibus Ergo &c.

N. maj qui enim vult malum hosti quem odit, is non amat malum quâ malum, sed proprium suum bonum appetit dum vult destructionem hominis inimici, a quo suam felicitatem impeditur bari putat

objicies 2°. quidam peccant ex puvâ malitiâ: atqui illi amant malum quâ malum Ergo &c

N min. dicuntur enim homines peccare ex puvâ malitiâ, non quod amore mali qua mali ducantur sed quia nullam, aut ignorantiæ aut infirmitati excusationem prætexere scilicet tribus modis homo peccare potest nempe ex ignorantiâ ex infirmitate et ex malitiâ. porro quando quis nec ignorantia laborat, nec abripitur gravi cupiditate, vel tentatione, vel metu, tunc dicitur peccare ex puvâ malitiâ, sed in illis peccatis semper aliquâ voluptate, et consequenter aliquâ specie boni saltem apparentis ducitur Ergo &c

objicies 3°. Testatur Augustinus in libro Augustino de stipatum comitibus poma furto subripuisse, nulla compulsum egestate, sed fastidio justitiæ nec eâ re voluisse fuit, quam furto

appetebat, sed ipso furto et peccato; atqui tunc Sanctus Augustinus amabat malum quâ malum Ergo &c

N. min. nam Sanctus augustinus appetebat furtum sub ratione boni, quatenus volebat sociorum audacissimus habevi; pudebat enim, inquit ipse, non esse impudentem si quidem apud perditos et nebulones summæ gloriæ ducitur, si quis omnium impudentissimus videatur: itaque Augustinus furto delectabatur quia ipsum apud socios commendabat

Objicies 4° annihilatio nullam habet rationem boni, atqui dæmones et damnati annihilationem appetunt Ergo &c

Dist maj annihilatio absolutè sumpta nullam habet rationem boni conc maj relativè sumpta et quatenus est finis miseriarum Nego maj. atqui &c distincta minore ad sensum maj. N. conseam

Itaque Dæmones et damnati appetunt annihilationem quatenus per ipsam liberaventur omnibus iis miseriis et supplicijs quibus torquentur et sub eo respectu ipsis videtur bona.

objicies 5° ille amat malum quâ malum quid appetit, id quod est oppositum bono: atqui homo sæpe appetit quod est oppositum bono Ergo &c

Dist maj ille amat malum quâ malum qui appetit id quod est oppositum bono formaliter sumpto, id est spectato ut bono Conc maj. materialiter sumpto id est ei quod revera bonum est, sed non spectatum sub ratione boni N. maj. atqui &c distinctâ minore ad sensum majoris N. consequam

Itaque homo suis cupiditatibus avoptus sæpe expetit id quod revera malum est et opponitur honestati, verum illud non prosequitur sub ratione mali sed sub ratione boni quatenus scilicet prava et corrupta illius voluntas objecto inhonesto delectatur

objicies 6° illud potest amari quod judicatur amabile: atqui malum qua malum judicatur amabile, nempe a Nominalibus Ergo &c

Dist. maj. illud potest amari quod judicatur amabile Judicio Practicæ practico Conc maj. Judicio minime practico et speculativo N. maj atqui &c Distingo minor malum qua malum judicatur amabile a nominalibus judicio minime practico et speculativo Conc min. Judicio practicæ practico N. min. Ergo &c N. Consequam

Itaque duplex judicium distinguj debet scilicet aliud practicè practicum, aliud speculativum et minime practicum

Judicium practicè practicum est illud quod fertur dum instat agendi occasio et quo applicamur ad prosecutionem objecti

Judicium speculativum et minime practicum est illud quod fertur cum non instat agendi occasio et quo non applicamur ad prosecutionem objecti

Equidem illud potest amavi quod judicatur amabile judicio practicè practico, quo applicamur ad prosequendum objectum. at verò illud amavi non potest, quod speculativè tantum judicatur amabile

Porro esto quod intellectus nominalium non attentâ rationè mali et repugnantiæ quæ intercedit inter naturam mali qua mali, et amovil possit judicare speculativè saltem propositionem Malum qua malum est amabile esse nevam: sicut fortasse non considerata ratione totius et partis posset judicare totum non esse sua parte majus. at verò intellectus potest sic et nunc, seu practicè judicare

aliquid malum qua malum, id est, nullâ circumvestitum specie, saltem ementitâ, boni, posse amari; ita ut voluntas illud amet et prosequatur

objicies 1.° si voluntas neque posset amare malum quâ malum, nec odisse bonum quâ bonum jam nulla nobis relinquitur optio; ut idem objectum amemus, et aversemur: nam si objectum repræsentatur ut malum, odio, si repræsentatur ut bonum, amore illud necessario prosequimur? atqui quodlibet objectum in particulari semper nobis repræsentatur, vel ut bonum vel ut malum ergo &c.

R. anteens ad cujus probationem Distin. maj si objectum repræsentatur ut bonum aut malum ~~in~~diuisim, illud necessario amamus vel aversamur Conc maj. si repræsentatur ut bonum vel malum conjunctim, illud necessario amamus vel aversamur N. majo. atqui &c Distincta minore assentium majoris N. conseam

Itaque. si objectum aliquod nobis exibebitur ita bonum, ut sub nullâ ratione appareat malum; aut ita malum repræsentabitur ut sub nullâ ratione videatur bonum

illud necessario amavemus vel auersaremur. at vero cum nullum sit objectum, si beatitudinem exceperis in communi; quod in hac vita nobis repræsentetur; ita ex omni parte bonum, ut aliquid mali saltem specie tenus ipsi admixtum non appareat, voluntas nullum objectum necessario amat, vel odit in particulari.

Objicies. 8° illud potest amari quod præcepto diuino prohibetur amari: atqui præcepto diuino prohibetur ne malum quâ malum ametur ergo &c

N. min Equidem præcepto diuino prohibetur ne ametur inhonestum et turpe, sed turpe et inhonestum videtur gratum et jucundum homini prauis et corruptis moribus. Ergo præceptum diuinum non velat malum quâ malum amari quia illud repugnat.

Probatur minor negata. interdictum peccatum alqui amare malum quâ malum est peccatum ergo &c.

N. mino. quæ est de falso supponente supponit enim posse amari malum quâ malum; porro ostendimus id repugnare, nam illud tantum

tantum a navi potest quod Gabel rationem formalem, et motivum amovis. atqui malum quâ malum, id est repraesentatum ut malum, nullam Gabel rationem et motivum amovis, cum sub eo respectu difficiliceat voluntati

Objicies. 9.° Qui eligit minus Bonum relicto majori, ille amat malum quâ malum atqui Gomo sepe eligit minus Bonum relicto majori Ergo &c.

Dist majo. qui eligit minus Bonum formaliter sumptum relicto majori etiam formaliter sumpto, ille amat malum quâ malum concedo majorem qui eligit minus Bonum materialiter sumptum relicto majori etiam materialiter sumpto, ille amat malum qua malum N. maj. atqui .. &c. Distincta pariter minore nego consequentiam

Equidem qui eligit minus Bonum formaliter sumptum, relicto majori etiam formaliter sumpto, id est, quatenus est magis conveniens, et magis jucundum; ille amat malum quâ malum: at vero qui eligit minus Bonum mate-

materialiter sumptum quia magis est conveniens, et relinquit majus bonum materialiter sumptum quia minus est conveniens et jucundum, ille non amat malum qua malum:

Porro sic se gerit homo, aliquando rejicit id quod majus est bonum in se, magisque perfectivum hominis, quia sibi minus est gratum et acceptum: et prosequitur id quod minus est bonum in se v.g homo saepe relinquit Deum, ut se totum tradat terrenis voluptatibus; sed id fit quia terrenis magis, quam coelestibus bonis delectatur et proinde semper aliquâ specie majoris boni saltem apparentis homo in suis actibus ducitur

Objicies 10.° tam malum potest esse objectum voluntatis quam bonum. Ergo tam potest amari quam ipsum bonum

Distanteens tam malum potest esse objectum voluntatis aversantis, quam bonum est objectum voluntatis prosequentis et amantis concanteens tam potest esse objectum voluntatis prosequentis et amantis N. canteens Ergo &c

N. conseans

Itaque duplex est actus voluntatis scilicet prosecutio seu amor, et fuga seu odium.
malum est objectum voluntatis fugientis et odio habentis: bonum vero est objectum voluntatis prosequentis, et amantis

objicies II.° ex scripturâ sacrâ Genesis octavo: Proni sunt sensus hominis ad malum ab adolescentiâ suâ Ergo &c

Dist antēcens proni sunt in malum materialiter sumptum Conc antēcens in malum formaliter sumptum N. antēcens Ergo N. consequens

objicies III.° odium Dei pro ut est odium, est malum quâ malum: atqui potest quis amare odium Dei pro ut est odium Ergo &c.

N. maj Equidem odium Dei est malum materialiter sumptum, quia non perficit hominem, immo ipsi plurimum nocet: at vero non est malum quâ malum, id est formaliter sumptum, quia non consideratur ab eo qui odit Deum ut malum: unde fortuo in illud odium subaliquas ratione boni V.g. Dæmones, qui Deum spectant tantum ut severissimum suorum criminum ultorem, et vindicem, Deum odio habent, quia suum bonum amant.

An sit Bonum

Datur bonum absolutum et relativum atque hoc ultimum in ordine physico et morali: Datur enim aliquid in se perfectum; datur quoque aliquid perfectivum alterius, tum in ordine physico V.G. scientia, tum in ordine morali V.G. virtus. non existit malum tum physicum tum morale formaliter sumptum, nisi eo sensu quo existunt absentiae quae sunt vel privationes, vel negationes.

Hinc patet non modo erroneam sed absurdam fuisse omnino Manichaeorum opinionem qui volebant existere summum quoddam **malum**, quod foret substantia, et causa effectrix omnium malorum, scilicet si in animum inducerent isti haeretici admittendam esse veram et positivam causam effectricem eorum omnium criminum quae fiunt in terris conspiciuntur at vero cum malitia non sit ens, sed absentia et privatio entis, non requiritur causa positiva et effectrix ad illius productionem ut alibi probabitur

Summum malum physicum est carentia existentiae. Summum malum morale est exclusio a fine ultimo, qui est vita aeterna, quam Deus

præparauit diligentibus se.

Cur est Bonum

Nulla est causa propriè dicta boni generatim sumpti alioquin daretur causa boni increati

causa finalis boni creati est ipse Deus

causa formalis boni physici est conformitas cum principiis internis

causa formalis boni moralis est conformitas cum rectâ ratione

causa efficiens prima est Deus sine quo nihil fit

causa efficiens secunda sunt creaturæ

causa finalis mali moralis est manifestatio diuinæ iustitiæ aliorumque dei attributorum: Deus enim inquit Augustinus permittit mala ut ex illis eliciat bona

causa efficiens mali propriè nulla est nam ejus, quod nihil est, nulla debet quæri causa efficiens: algi malum nihil est, cum sit mera priuatio

causa efficiens mali moralis impropriè dicta est uoluntas creata quatenus deficit huic augustinus disputans olim aduersus Manichæos, noli, inquit, quærere causam efficientem mali, non est efficiens, sed deficiens quare cum deus nullo modo deficere possit non est causa mali nisi permittens

causa materialis mali est ipsum subjectum

60
in quo reperitur malitia seu difformitas.
causa formalis est difformitas ipsa.

Quotuplex sit Bonum

Prima boni duplex est in bonum verum: et bonum apparens

Bonum verum est illud quod tale est in se quale creditur v.g. virtus

Bonum apparens est illud quod tale non est in se quale existimatur v.g. illicita voluptas

Secundo bonum verum dividitur in bonum per essentiam et in bonum per participationem

Bonum per essentiam est illud quod suam bonitatem nulli acceptam refert, talis est solus Deus. Hoc sensu a Christo dictum est: Nemo bonus nisi solus Deus.

Bonum per participationem est illud quod suam bonitatem ab alio acceptam habet tales sunt omnes creaturae

Tertio bonum dividitur in bonum animi corporis et fortunae

Bonum animi est illud quod mentem perficit talis est scientia et virtus

Bonum corporis est illud quod perficit corpus

talis est sanitas, pulcritudo, robur &c

Bonum fortunæ sunt ea bona quæ vulgo dicuntur pendere a fortuna; quales sunt honores, divitiæ — generis nobilitas

Quarto Bonum dividitur in honestum, utile, et jucundum

Bonum honestum est illud quod conforme est regulis morum V G justitia. observantia in parentes

Bonum utile est illud quod inservit ad aliquid obtinendum; talis est pecunia ad consequendas dignitates; poto amara ad recuperandam sanitatem

Bonum jucundum est illud quod aliquam voluptatem affert, talis est cibus respectu hominis qui fame premitur

Quæritur utrum illa bona nempe honestum — utile et jucundum possint a se invicem separari

Respondeo 1° Idem bonum potest esse simul honestum utile et jucundum, sic actio virtutis honesta est quia conformis est regulis morum; utilis est quia inservit ad beatitudinem consequendam denique jucunda est homini probo quapropter sanctus Thomas de hac divisione agens illa inquit { divisio non est per res oppositas sed per oppositas rationes }

2° jucundum potest esse sine honesto sic actio impia potest esse jucunda et vice versâ —

honestum potest esse sine jucundo voluntavia VG
carnis macerativo est honesta nec tamen jucunda
3° jucundum potest esse sine utili, v G actio turpis
est jucunda nec tamen utilis est et vicissim utile
reperitur sine jucundo sic potio amara utilis est
ad sanitatem nec jucunda
4° honestum absolute potest esse sine utili V.G.
in beatis possessio dei est maxime honesta; attamen
accurate loquendo utilis dici non debet cum ipsa
sit finis ultimus
Itaque in eo tota remanet difficultas utrum utile
possit esse sine honesto, id est utrum aliquid possit
esse revera utile nec tamen honestum quod ut
divinatur sit

Conclusio 1.a

Vtile separari non potest ab honesto

Probatur, nam utile separari non potest ab
honesto si separatum ab honesto non amplius possit
dici utile: atqui quando utile separatur ab honesto
non amplius utile dici potest. quod enim plus
detrimenti affert quam utilitatis illud utile non
amplius dici debet. atqui utile separatum ab ho
nesto seu actus inhonestus plus detrimenti affert
quam utilitatis: nam detrimentum vitae aeternae

famæ, conscientiæ perturbatio et cruciatus majus est malum quam commoditatis cujus libet amissio v.g. lucri temporalis aut momentaneæ cujusdam voluptatis: atqui actus inhonestus affert detrimentum vitæ æternæ, famæ, conscientiæ perturbationem, cruciatum procurat vero emolumentum alicujus lucri vel voluptatis temporalis ergo actus inhonestus plus detrimenti affert quam emolumenti proindeque utilis esse nequit et consequenter utile ab honesto separari non potest.

quapropter nulla inquit Cicero detestior pestis hominum vitam invadere potuit quam opinio eorum qui honestum ab utili detraxere. Hinc enim orta sunt furta, latrocinia, falsa testamenta et alia id genus crimina;

Solvuntur Objecta

Objicies actus inhonestus potest esse jucundus simpliciter ergo et utilis simpliciter

R. concedam et patritatem ratio disparitatis est quod actus inhonestus potest dare majorem voluptatem quam dolorem præsentem licet majorem dolorem postea afferat. at vero actus inhonestus majus detrimentum semper affert quam præsens emolumentum proindeque nunquam est utilis simpliciter

instabis quod confert ad manifestationem justitiæ divinæ illud est utile simpliciter: atqui actus inhonestus confert ad manifestationem justitiæ divinæ ergo &c

Dist maj. illud est utile respectu dei et proximi conc majo respectu illius hominis qui actum inhonestum exercet n. maj atqui &c confessa minore et distincto conseente ad sensum majo. n. conseam

Itaque adeo potens est Deus ut de malo scial elicere bonum sicque actus inhonestus utilis est respectu justitiæ divinæ quam manifestat atque etiam respectu proximi qui exemplo alterius monitus discere potest justitiam dei et sese ad meliorem frugem recipere at vero actus inhonestus utilis esse non potest simpliciter respectu ejus qui hunc actum exercet

instabis actus inhonestus aliquando est maxime utilis juxta illud. utile est superbis cadere ut humiliores resurgant. atqui hæc utilitas major est quam detrimentum præsens

Dist anteens actus inhonestus aliquando est maxime utilis per accidens et præter suam naturam conc anteens. per se et ex naturâ sua n. anteens

Itaque superbis utile est cadere ut humiliores resurgant et eo sensu actus inhonestus

Ciceron Romain, Orateur Celebre fut Preteur et Consul si Zele' que l'on disoit commnement

MARC TVLLE CICERON

et Sauueur pere du pais, et 2e. fondateur de Rome. Marc Anthoine lui fit couper la teste et les mains pour auoir ecrit contre luy.

Paris Chez Vallet

SORBONNE

seu peccatum utile dicitur sed illud fit per acci
dens et praeter naturam ipsius peccati nam
in omnibus id utilitatis non habet in omnibus
vero praesens habet detrimentum virtutis pro
bitatis et gratiae proindeque actus inhonestus
ex se semper magis est noxius quam utilis
HAC veritas ita per se lucet ut eam agnoverint
vel ipsi pagani hinc Tullius in officiis declarat
non esse utile eripere tabulam naufrago ad
vitae suae conservationem, quia non est honestum
eripere cuiquam quod suum est non esse etiam
utile mercatori rei vendendae vitium occultare
ad lucrum faciendum quia turpe est alium
decipere praesertim lucri causa nam ut pulchre
pergit Cicero: si alter spoliet aut violet alte-
rum necesse est disrumpat eam quae maxime
est secundum naturam humanani generis socie-
tatem ut si unumquodque membrum sensum
hunc haberet ut posset putare se valere
si proximi membri valetudinem ad se traxisset
debilitari et interire totum corpus necesse sit
ex quo recte concludimus inquit Cicero esse
falsam utilitatem quae tanto detrimento com-
paratur quanta est mentis sibi bene conscia
et tranquillae jactura;
HANC veritatem in animo suo manu omni

potentis dei insculptam legerat Cicero sed hanc eamdem in sacris scripturis legere potuisset; sic enim habet sapiens in prouerbiis Noli laborare ut diteris, sed prudentiæ suæ pone modum melius est parum cum justitiâ quam multi fructus cum iniquitate pariter christus in Euangelio Quid prodest homini si universum mundum lucretur animæ vero suæ detrimentum patiatur igitur non verà sed fucata est utilitas quæ non est cum honestate conjuncta

Quæritur utrum bona fortunæ et corporis sint revera bona?

Conclusio 2ª

Bona corporis et fortunæ in ordine morali spectata proprie loquendo nec bona sunt nec mala.

Probatur nam illud illud in ordine morali non est proprie loquendo bonum quod est indifferens ad esse bonum actu et malum actu in eodem ordine atqui bona corporis et fortunæ V. G. sanitas pulchritudo diuitiæ honores &c. sunt quid indifferens ad esse bonum actu et malum actu in ordine morali quod enim bonum euadit in homine probo et malum in improbo illud est indifferens ad esse bonum actu et malum actu in ordine morali: atqui talia sunt bona corporis

et fortunæ; si quidem bona sunt si bene, mala vero si male iis utamur. idem dicendum est de malis naturæ et fortunæ, nimirum infirmitate et deformitate corporis, paupertate et ignominia quorum omnium bonitas et malitia in ordine morali pendet ex usu

Quid sit finis

Finis in moralibus est id quod movet et terminat appetitum; finis est quid primum in intentione et quid ultimum in executione. finem existere nullum est dubium; si quidem omnia agunt vel aguntur propter finem cum nihil temere ac fortuito contingat sed aliquid potest fieri propter finem duobus modis materialiter vel formaliter:

Illud fit propter finem materialiter quod fit ab eo qui non cognoscit rationem finis et proportionem mediorum ad finem. sic fluvius dum excurrit in mare agit propter finem materialiter quia fluvius nec finem novit, nec proportionem mediorum ad finem.

Illud fit propter finem formaliter quod fit ab eo qui potest cognoscere finem et proportionem mediorum ad finem talis est homo dum agit

Quæritur hic a maxima parte philosophorum quomodo bestiæ agant propter finem an materialiter an formaliter.

Verum sane quæstionem silentio hic prætermittemus tum quia a rebus moralibus aliena nobis omnino videtur tum quia bene non potest nisi prius perspecta fuerit natura et essentia bestiarum quam tradere et explicare non moralis sed philosophiæ est.

Præterea aliquid fieri potest propter finem formaliter duobus modis nempe implicite et explicite.

Illud fit propter finem formaliter explicite quod fit ab eo qui inter agendum actu et distincte de fine cogitat V.G. ille agit propter finem formaliter explicite qui dum interest sacris de Deo actu cogitat et de hoc sacrificio quod pro nobis in cruce fuit oblatum.

Illud fit propter finem formaliter implicite quod fit ab eo qui inter agendum de fine non cogitat; id autem tribus modis fieri potest scilicet implicite virtualiter implicite habitualiter et implicite interpretative.

Aliquis dicitur agere propter finem implicite virtualiter quando quidpiam agit non quidem actu cogitans de fine sed virtute præcedentis cogitationis et actus qui adhuc censetur perseverare V.G. hoc modo agit viator licet singulis momentis non

cogitet de loco quo proficisci tuo

aliquis agit propter finem implicite habitualiter quando inter agendum non cogitat de fine nec etiam agit ex cogitatione quae perseverare censeatur sed duntaxat virtute cujusdam consuetudinis sic plerumque dormientes et amentes agunt.

aliquis dicitur agere propter finem implicite interpretative quando agit propter finem de quo nullatenus antea cogitavit. attamen ita supponitur affectus ut si acta de fine cogitavet ad ipsum suam actionem referret.

Observa sic ut acto dicatur bona moraliter satis non est agere propter finem implicite habitualiter aut interpretative sed requiritur saltem modus agendi implicite virtualiter

Quotuplex sit finis

Duplex genera tim distinguitur finis scili cet finis qui seu cujus gratia et finis cui

finis cujus gratia qui dicitur etiam objectivus est illud bonum cujus gratia aliquid fit talis est sanitas propter quam sumitur potio medica

finis cui qui dicitur etiam subjectivus est persona ipsa in cujus commodum aliquid vergit sic homo aegrotans est finis cui remedium in illius enim

utilitatem praeparantur remedia

finis objectiuus duplex intermedius scilicet et ultimus

finis intermedius est ille ad quem referuntur aliqua ita ut ipse ulterius referatur tale est lucrum respectu artificis talis est sanitas respectu aegrotantis

finis ultimus est ille ad quem omnia in omni genere et subquolibet respectu referuntur et is iterum duplex nimirum ex natura rei et ex intentione operantis

finis ultimus ex natura rei est ille ad quem omnia referuntur siue cogites siue non cogites talis est solus Deus

finis ultimus ex intentione operantis est ille ad quem omnia referuntur ex intentione et bene placito operantis tales sunt V. G. diuitiae respectu auari honores respectu ambitiosi talis est etiam ipse deus respectu hominis vere Christiani

Quaeritur hic primo utrum homo agat propter finem formaliter 2° utrum inter agendum possit sibi plures proponere fines ultimos quae duo ut soluantur sit

Conclusio 1ª

homo agit formaliter propter finem

Probatur nam ille agit propter finem formaliter qui dum agit cognoscit finem et proportionem

mediorum cum fine alqui Homo dum agit cognoscit finem et proportionem mediorum cum fine Homo enim inter agendum ex reflectione et attentione ea assumit media quae aptiora et efficacio magis ad finem consequendum existimat Ergo &c

conclusio 2a

Homo non potest sibi proponere plures fines ultimos totales

Probatur nam finis ultimus totalis est ille ad quem omnia ni quo libet genere referuntur nec ipse refertur ad aliud alqui Homo dum agit non potest sibi proponere duos fines Eiusce modi nam si Homo sibi proponeret duos fines Eiusce modi, essent simul ultimi et non essent forent ex hypotesi et non forent si quidem ille finis non est ultimus ad quem omnia non referuntur atqui ad neutrum ex illis duobus finibus omnia referuntur V G supponatur Homo sibi proponere Honores et divitias separatim tanquam duos fines ultimos, neque Honores, neque divitiae erunt finis simpliciter ultimus qui a in illa hypotesi neque Honores ad divitias neque divitiae ad Honores referuntur Ergo implicat Hominem sibi proponere duos fines ultimos

Solvuntur Objones

Objicies 1° pagani colebant plures Deos alqui Dii erant plures fines ultimi ergo &c.

N. mino si quidem plures illi Dii quos colebant pagani non erant respectu illorum fines ultimi sed tantum partiales quidam fines; atque etiam intermedii quia inter illos Deos inæqualitatem honoris et potestatis admittebant et unumquemque Deum certo dumtaxat boni autorem non omnium bonorum finem et largitorem agnoscebant hinc Cererem segetibus neptunum mari, plutonem inferis præficiebant quâ quidem agendi ratione omnem naturæ divinæ cognitionem pervertebant si quidem in idea entis summi perfecti, continetur ut illud ens solum et unicum omnia bona nobis largiri et desideria omnia nostra complere possit

Objicies 2° potest quis supponi ita ambitiosus simul et avarus ut non minus sit ambitiosus et non minus avarus quam si esset dumtaxat ambitiosus et avarus: alqui in illa hypotesi homo iste sibi proponeret honores et divitias tanquam duos fines ultimos

Dist min in hac hypotesi ille homo sibi proponeret duos fines ultimos partiales conc mino totales N. mino ergo &c Dist conseens potest quis sibi

proponere duos fines ultimos partiales cone conseam totales n. conseam

Itaque eo loci distingui potest finis ultimus duplex nempe totalis et partialis

Finis ultimus totalis est complexio eorum omnium bonorum quae propter se expetuntur et ad quae omnia referuntur tanquam ad finem ultimum tales sunt V G honores et divitiae respectu hominis qui est tam ambitiosus quam avarus

Finis ultimus partialis est pars finis totalis quales sunt V G solae divitiae aut soli honores respectu hominis qui aequae est ambitiosus atque avarus E

Equidem in allata hypotesi homo aeque ambitiosus atque avarus sibi proponeret duos fines ultimos sed partiales tantum non totales quia honores et divitiae simul et ex aequo constituerent finem ultimum illius hominis ambitiosi et avari unde sequitur honores et divitias posse dumtaxat dici finem ultimum quando conjunctim sumuntur non vero divisim

Quid sit Beatitudo

Beatitudo dicitur status quo alicui

cta bene est ut ipsi non possit esse melius: qua propter vocatur finis ultimus, summum bonum summa perfectio hinc definita fuit a Boetio status omnium bonorum aggregatione perfectus

Beatitudinem possibilem esse constat ex vehementi illo Beatitudinis desiderio, quod ab autore naturae singulis hominibus inditum fuit; nullus enim est tam ferus tamque barbarus qui a primo vitae momento ad beatitudinem totis viribus non contendat quod quidem desiderium cum frustraneum esse non possit non debet nos impellere ad objectum impossibile

Tria sunt in beatitudine distingenda scilicet subjectum beatitudinis, objectum et actio objecti possessiva

Subjectum beatitudinis est ipse homo qui beatus efficitur, aut quaevis alia persona

Objectum beatitudinis est id quod nos beatos sui possessione efficit et illud vocatur beatitudo objectiva

Actio quâ possidemus objectum quo beati efficimur dicitur beatitudo formalis

Duplex distinguitur beatitudo, nempe supernaturalis et naturalis

Beatitudo supernaturalis est ea quae convenit homini supra naturam suam elevato et ad quam

consequendam homo indiget supernaturali auxilio

Beatitudo naturalis est ea quae convenit homini secundum naturam spectato quamque propriis viribus obtinere posset sine supernaturali auxilio

Veteres philosophi ut pote donis supernaturalibus destituti nec promissionis spem habentes hanc solam beatitudinem naturalem exquisierunt sed evanescentes in suis cogitationibus in tot errores prolapsi sunt ut sanctus augustinus ex Varrone ducentas et octoginta illorum de beatitudine opiniones collegerit, alii enim in divitiis alii in gloria et potestate, alii in corporis commodis nempe valetudine et robore, illam posuerunt, quin et non nulli eorum quales aristippus in illicitis corporis voluptatibus quo nihil turpius beatitudinem sitam esse censuerunt alii propius ad veritatem accedentes quales fuerunt aristoteles plato et stoici in mortis contemptu animi tranquillitate voluptatum moderatione veritatis cognitione et exercitio virtutis omnem hominis felicitatem collocarunt

Verum ut unica conclusione refellantur omnes illorum philosophorum opiniones sit

Conclusio 1.ª

Nulla est his in terris beatitudo

Probatur nam beatitudo est status omnium aggregatione perfectus quo homini ita bene est ut ipsi non possit esse melius: atqui hoc posito quisque propria experientia compertum habet nullum esse hujusce vitæ statum qui sibi beatitudinis nomen et rationem vindicare possit nam ibi nulla intelligitur esse beatitudo ubi homo infinitis objicitur miseriis scilicet morti, ægritudini, doloribus, fami, et siti, languoribus, tristitiis et sollicitudinibus: atqui nullus est hujusce vitæ status in quo has omnes calamitates non patiatur homo hinc illud Solonis Cresum alloquentis, Nemo ante obitum felix dicendus est.

Et certe ibi nulla est admittenda beatitudo ubi sapientissimus quisque infelicem se profitetur: atqui his in terris sapientissimus quisque semper se infelicem professus est Primo propter sarcinam corruptibilis carnis quæ ex sancto Augustino Materies est omnium miseriarum; hinc Apostolus infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis hujus secundo quia

quo quis sanctior eo magis ipsum tædet præsentis vitæ hinc idem apostolus desiderium habeo dissolui et esse cum Christo tertio denique quia felicitas in pace posita est sed perpetuum nobis est aduersus nos metipsos bellum unde Job. vita hominis militia est super terram. Ergo nulla est his in terris quærenda felicitas

Conclusio 2ª

Si qua foret beatitudo naturalis ea reponenda non esset in bonis creatis quales sunt V G diuitiæ, honores,

Probatur: Nam beatitudo debet esse constans et perpetua solis conuenire probis hominem satiare et omnes excludere miserias atqui bona creata quales sunt V G diuitiæ et honores id præstare non possunt primo nihil est inconstantius quam opes et diuitiæ hinc illud scripturæ psalmo 36° uidi impium exaltatum sicut cedros libani et transiui et ecce non erat et quæsiui eum et non est inuentus locus ejus secundo competunt sæpius improbis unde Psaltes agens de improbis sic habet; Promptuaria eorum plena, oues eorum foetosæ, abundantes

(egressibus eorum oues eorum crassæ; tertio) diuitiæ non excludunt miserias, quot enim eas ambiunt cruciatus, sollicitudines, molestiæ lites rixæ et uitæ discrimina hinc illud sapientis. Auarus non implebitur pecunia et qui amat diuitias fructum non percipiet ex illis; ergo &c.

Deinde nulla quoque reponenda est beatitudo in honoribus id est in potestate nobilitate laude fama, et claritate nominis quæ omnia honoris nomine continentur; Nam beatitudo talis esse debet ut illius possessione homo satietur et illa adepta, nullum bonum necessarium ipsi desit, atqui honorum possessione irritatur potius appetitus hominis quam satiatur, et adeptis honoribus, multa bona homini necessaria deesse possunt, v.g. scientia, Virtus, Sapientia, Sanitas, ergo nulla beatitudo in bonis creatis debet collocari.

Quod spectat ad Aristippum qui fertur in illicitis corporis voluptatibus beatitudinem collocasse indigna est hac opinio quæ serio refellatur

Itaque nullibi reponenda est beatitudo hominis quam in solo Deo unde illud augustini fecisti nos ad te Domine et irrequietum est cor nostrum donec resquiescat in te

Tria in beatitudine diximus esse distinguenda scilicet subjectum objectum et possessionem objecti

De subjecto beatitudinis nulla est difficultas ex consensu enim omnium est ipse homo aut quodlibet aliud eius cognitionis particeps igitur agendum nobis est primo de beatitudine objectiua postea disseremus de beatitudine formali

De Beatitudine

Objectiua

Beatitudo objectiua est ipsum objectum cuius possessione beati efficimur

Conclusio

Solus Deus est beatitudo objectiua hominis

Probatur nam beatitudo objectiua hominis est bonum perfectissimum expetibile propter se ad quod omnia referuntur, et perfecte saltaus appetitum hominis aliqui Deus solus est ejusmodi primo est bonum perfectissimum siquidem nihil majus aut melius de eo concipi potest. secundo est expetibile propter se quia est finis ultimus. tertio ad Deum referuntur omnia, siquidem illud est de ratione finis ultimi. quarto denique perfecte saltat appetitum hominis: quod enim in se continet omnem rationem boni illud perfecte saltat appetitum hominis: atqui Deus in se complectitur omnem

rationem boni
Et certe. Deus est beatitudo objectiua hominis vel res creatae: alqui ex probatis supra res creatae non sunt beatitudo objectiua hominis si quidem illum felicem efficere nequeunt unde sanctus Bernardus. anima rationalis ad imaginem Dei creata caeteris rebus occupari potest nunquam vero satiari. Et Augustinus fecisti nos ad te Domine et irrequietum est cor nostrum donec requiescat in te Ergo restat ut solus Deus sit Beatitudo objectiua hominis.

Solvuntur Objiones

Objicies 1.º in eo sita non est beatitudo hominis quod ab homine possideri non potest alqui Deus non potest ab homine possideri Ergo &c.

Distin. maj in eo sita non est beatitudo hominis quod non potest ab homine possideri possessione vitali et objectiua conc maj ciuili et juridicâ N. maj. alqui ... &c distincta pariter minore N. conseam

Itaque duplex possessio distingui debet nempe ciuilis et juridica et possessio vitalis et objectiua

Possessio ciuilis et juridica est ea quâ habemus jus et dominium, in rem possessam talis est possessio

agri et pecuniae

possessio vitalis et objectiua quae etiam dicitur physica est actio qua fabultas circa suum objectum uersatur VG uisus circa colores, auris circa sonos, intellectus circa intelligibile, et uoluntas circa amabile

Equidem beatitudo in eo sita non est quod non potest ab homine possideri possessione vitali et objectiua at vero reponi potest in eo quod possideri nequit possessione ciuili et juridica

Porro Deus non potest quidem possideri ab homine possessione ciuili et juridica quia homo nullum habet jus et dominium in ipsum Deum at vero Deus potest possideri ab homine possessione vitali et objectiua quia homo intellectu et uoluntate circa Deum jucunde uersari potest et illo frui

instabis ut Deus possideretur ab homine possessione uitali et physica deberet esse quaedam proportio Deum inter et mentem humanam atqui nulla est proportio inter Deum et humanam mentem quia infiniti ad infinitum nulla est proportio

Dist maj deberet esse quaedam proportio objectiua et habitudinis conc maj Entitatis N. maj atqui &c distincta pariter mino N. conseam

Itaque duplex proportio entitatis scilicet et habitudinis seu objectiua

Proportio entitatis est similitudo rei ad rem seu similitudo entitatis et naturæ qualis reperitur petrum inter et paulum

Proportio habitudinis est ordo potentiæ ad objectum et objecti ad potentiam seu continentia alicujus intra limites objecti specificatiui potentiæ sic albedo continetur intra limites objecti specificatiui ipsius visus

Equidem ut Deus posset possideri ab homine deberet esse aliqua proportio habitudinis objectiua Deum inter et mentem humanam at vero non debet esse proportio entitatis porro nulla est quidem proportio entitatis id est similitudo naturæ Deum inter et mentem humanam sed datur proportio habitudinis et objectiua nam ibi est proportio habitudinis ubi est ordo potentiæ ad objectum et objecti ad potentiam atqui Deum inter et humanam mentem datur ejusmodi ordo scilicet mens humana est intellectiua et amatiua Deus vero est summe intelligibilis quia est maxime verus et summe amabilis ut pote maxime nobis conueniens Ergo &c

instabis atqui Deum inter et mentem humanam nulla est proportio habitudinis nam proportio

habitudinis fundatus in proportione entitatis
alqui ex concessis nulla est proportio entitatis
Dei inter et mentem humanam
N. subsumptum ad cujus probationem N.
maj: illa enim proportio fundatur quidem in entitate quate
nus habet vim intelligendi et amandi non vero in
proportione entitatis igitur fundatur dumtaxat in
proportione potentiae ad objectum, et objecti ad potentiam
instabis nulla est proportio habitudinis sine pro
portione entitatis: alqui ex concessis nulla est pro
portio entitatis inter Deum et mentem humanam
Ergo &c
Disl maj nulla est proportio habitudinis sine
proportione aliqua et remota entitatis cum majori
proxima et omnimoda N. maj alqui &c Distinguo min
ex concessis non est proportio entitatis proxima et
omnimoda Dei inter et mentem humanam Conc
min non est proportio entitatis saltem remota N.
min Ergo &c N. Consequam
Itaque inter Deum et mentem humanam non
est proxima et omnimoda proportio entitatis sicut
dem natura et entitas Dei longe differt ab entitate
et naturâ mentis humanae sed datur aliqua proportio
entitatis saltem remota primo quia Deus et mens hu
mana conveniunt in ratione entis secundo in ratione

substantiae tertio in ratione spiritus

instabis licet auditus sit sentivus et color sensibilis non datur proportio inter auditum et colores ergo licet intellectus sit intellectivus et Deus intelligibilis non idcirco datur proportio Deum inter et intellectum ergo ... &c

N. conseam et paritatem ratio disparitatis est quod auditus sit facultas limitata et restricta ad illud tantum sensibile cujus impressiones cadunt in illius organum at vero intellectus est facultas universalis nullo restricta organo ergo licet auditus non possit versari circa omne sensibile, attamen intellectus potest versari circa omne intelligibile et voluntas circa omne amabile

objicies 2° objectum infinitum non potest attingi a facultate finita: alqui deus est objectum infinitum facultates humanae sunt finitae ergo &c

Dist maj objectum infinitum non potest attingi adaequate et modo infinito a facultate finita conc maj inadaequate et modo finito N. maj alqui &c concessa minore et distincto conseente ad sensum majoris N. conseam

Itaque Deus est objectum infinitum facultates mentis humanae sunt finitae proindeque deus non potest attingi adaequate et modo infinito a mente humanâ quia hoc modus solus Deus seipsum cog

{cognoscat unde dicitur incomprehensibilis et habitare lucem inaccessibilem} at vero deus potest cognosci inadaequate et modo finito a mente humana

instabis tam repugnat potentiam finitam quales sunt intellectus et voluntas posse versari circa objectum infinitum quam causam finitam posse producere effectum infinitum: alqui causa finita producere non potest effectum infinitum ergo &c

N. Maj et paritatem ratio disparitatis est quod causa debet continere perfectiones sui effectus siquidem causa debet esse saltem aeque perfecta ac ipse effectus; proinde que si effectus esset infinitus causa deberet esse infinita.

adde quod effectus infinitus in perfectionibus omnino repugnat at vero potentia cognoscens et potentia amans non debent continere totam objecti cogniti et amati perfectionem V G potentia visiva non continet perfectiones objecti visi proinde que quamvis objectum sit infinitum potest cognosci a potentia finita

Instabis facultas specificatur ab objecto ergo si intellectus versatur circa objectum infinitum debet dici infinitus

Dist anteens facultas specificatur extrinsece ab objecto conc anteens intrinsece n. anteens ergo &c Distingo conseens si objectum sit infinitum intellectus debet dici infinitus ratione objecti et extrinsece

conc conseam ratione suæ naturæ et extrinsece
n. conseam
Itaque facultas specificatur tantum a suo objecto
proindeque si illius objectum sit infinitum ipsa dici
potest infinita extrinsece et ratione objecti at vero
non specificatur extrinsece ab objecto quia ex eo non
constat ~~quo~~ tanquam parte extrinsecâ et essen
tiali et consequenter licet objectum sit infinitum
potentia semper remanet finita entitative et extrin
-sece
Objicies 3° illud non est beatitudo objectiva
hominis quod ab homine naturaliter non appetitur
atqui Deus naturaliter a nobis non appetitur illud
enim dumtaxat naturaliter appetitur quod viri
bus naturæ obtineri potest atqui Deus viribus
naturæ ab homine obtineri nequit Ergo &c
N mino nam illud naturaliter appetitur ab
homine quod illius naturæ maxime congruit
atqui Deus fruitivè possidendus maxime congruit
naturæ hominis; si quidem homo ad imaginem et
similitudinem dei fuit efformatus ad Deum scilicet
cognoscendum et amandum unde sic Deum alloquitur
Augustinus; fecisti nos ad te domine, et irrequie
tum est cor nostrum donec requiescat in te
Ad probationem negatæ minoris N. majorem
ut enim aliquid a nobis naturaliter expetatur satis

est quod sit nostrum bonum et naturæ nostræ maxime conveniens, quocunque tandem modo illud obtineri possit atqui Deus est nostrum summum bonum si quidem solus potest satiare et replere appetitum nostrum

Instabis nullus est a naturâ concessus appetitus ad impossibile, atqui quod viribus naturæ obtineri non potest illud est impossibile

Dist maj nullus datur a natura appetitus ad id quod est omnino impossibile cone maj ad id quod est dumtaxat impossibile viribus naturæ N. maj atqui &c distinctâ paritate mino N. conseam

Itaque nullus datur appetitus ad id quod est omnino impossibile sed dari potest ad aliquid quod est impossibile sub aliquo respectu tantum, modo illud sit maxime conveniens naturæ Sanctæ porro talis est beatitudo seu felicitas æterna quæ impossibilis quidem est viribus naturæ sed fit possibilis

{per gratiam Domini nostri Jesu Christi}

Et certe datur appetitus naturalis ad id cujus habendi sumus naturaliter capaces quocunque modo illud obtineatur atqui felicitatis æternæ quamvis per gratiam tantum habeatur sumus naturaliter capaces non secùs ac ipsius gratiæ naturaliter capax est anima juxta illud Augustini Posse

habere fidem sicut posse habere caritatem natu
ræ est hominum; habere autem fidem sicut habe
re charitatem, gratiæ est fidelium.

Objicies 4°. summum sensibile puta sol non
potest directe oculis conspici ergo a pari summum intelli
gibile et summum amabile qualis est Deus non potest
induitive attingi a facultatibus mentis humanæ scilicet
intellectu et voluntate

N. conseam et paritatem ratio disparitatis est quod
oculus sit facultas corporea quæ consistit in certo
quodam motu et certa quadam mechanica partium
dispositione quam nimia commotio et vehementior motus
radiorum solis lædit et destruit at vero vero faculta
tes mentis humanæ scilicet intellectus et voluntas sunt
omnino spiritales unde nulla est paritas inter oculum
et facultates mentis

Objicies 5°. illud non satiat appetitum homi
nis quo optento restat aliquid optandum atqui optento
Deo aliquid optandum super est. nam licet beatæ
mentes Deo fruantur attamen primo appetunt uni
onem cum corporibus suis, secundo omnium hominum
salutem desiderant

Dist maj illud non satiat appetitum hominis quo
optento superest aliquid desiderandum cum anxietate
et sollicitudine conc maj sine anxietate et sollici
tudine N. maj atqui &c Distincta pariter minore N.
conseam.

Itaque dum beatæ mentes deo fruuntur appetunt adhuc unionem cum suis corporibus et desiderant salutem omnium hominum sed illud fit sine ulla anxietate et sollicitudine; cum per possessionem Dei summa voluptate perfundantur juxta hæc scripturæ verba
{ inebriabuntur ab ubertate domus tuæ et torrente voluptatis tuæ potabis eos }

objicies 6° bona creata possunt satiare appetitum hominis ergo non solus Deus est beatitudo objectiua hominis

N. anteens nam bona finita caduca et mutabilia non possunt satiare appetitum hominis atqui bona creata fragilia sunt et mutabilia unde illud Ouidii
{ Irus erit subito qui modo Cresus erat }

Prætrea quo quis magis abundat eo majori sollicitudine et cura agitatur unde horatius crescentem sequitur cura pecuniam, majorumque fames quare sapiens in sacris codicibus. Auarus non implebitur pecuniâ et qui amat diuitias fructum non percipiet ex illis; hinc etiam Amos propheta. Væ qui opulenti estis in sion

Probatur anteens bona finita possunt satiare appetitum finitum atqui appetitus hominis est finitus ergo &c.

Dist maj bona finita possunt satiare appetitum finitum tum extrinsecè cum intrinsece conc maj finitum intrinsece tantum et quoad entitatem N. maj

alqui &c Distincta pariter minore Ergo &c N. conseam

Itaque bona finita possunt satiare appetitum finitum intrinsece et extrinsece secus vero si fuerit tantum finitus intrinsece et quoad entitatem sed infinitus extrinsece et ratione sui objecti porro talis est appetitus hominis est quidem finitus intrinsece et quo ad entitatem sed infinitus est extrinsece et ratione sui objecti unde solo objecto infinito sisti et satiari potest quapropter in possessione omnium bonorum creatorum semper aliquid homini restat expetendum hinc illa horatii verba

{ Non domus et fundus non æris acervus et auri
Ægroto Domini deduxit corpore febres.
non animo curas.... }

objicies 7° Summum malum consitit in doloribus Ergo summum bonum consitit in voluptatibus

Dist anteens summum malum consistit in doloribus animi conc anteens corporis N. anteens Ergo &c Distingo conseens, summum bonum consitit in voluptatibus animi conc conseam corporis Nego conseam.

Itaque non corporis sed animi dolores et cruciatus miserum efficiunt hominem ita a pari non corporis sed animi voluptates ipsum beatum et felicem possunt efficere. hinc est quod sæpe nisi

sunt Martyres medios inter cruciatus et supplicia frui summâ pace et animi tranquillitate praeter quam quod agitur ibi de beatitudine objectiva id est de eo objecto cujus possessione homo fit beatus porro tales non sunt voluptates corporis

objicies 8° illud est Beatitudo hominis objectiva quod reddit hominem Deo similem atqui potestas et imperium reddunt hominem similem Deo ergo in potestate et in imperio reponenda est Beatitudo objectiva hominis

Dist maj quod reddit hominem similem Deo ut beato conc maj similem Deo ut supremo omnium domino N. maj atqui &c Distincto pariter mino N. conseam

Itaque potentia et imperio homo accedit ad similitudinem Dei, quatenus Deus est supremus omnium Dominus, non vero quatenus est beatus, siquidem Deus non est beatus praecise, quia habet supremum dominium in res creatas, sed quia se ipsum cognoscit, et amat, sicque suis delectatur perfectionibus: pariter homo non fit beatus potentiâ et imperio, immo saepe eo infelicior est, quo in majori et potentiae et autoritatis gradu est constitutus; unde juvenalis satyra decima de Alexandro qui totum terrarum orbem armis devicerat et in suam redegerat potestatem

{ Unus Pellaeo juveni non sufficit orbis }
{ aestuat infelix angusto limite mundi }

De Beatitudine

formali

Beatitudo formalis est actus qua possidemus objectum quo beati efficimur quae quidem actus nihil aliud est quam intima et fruitiva dei possessio per quam gaudemus jucunde et perfecte deo adhaerescit, tanquam fini ultimo. jam vero duplici facultate scilicet intellectu et voluntate potest homo Deo frui et illi adhaerescere nam caeteras facultates et potentias sensitivas hominis circa corporea et sensibilia objecta occupantur qua propter beatitudo formalis necessario collocanda est in actione intellectus aut voluntatis aut utriusque simul

Duae sunt actiones quibus illae facultates possunt versari circa Deum et illi intime conjungi scilicet visio et amor

VISIO duplex eo loci distinguitur nempe abstractiva et intuitiva

VISIO Dei abstractiva est ea quae ex creaturis excitatur in nobis De ea Visione seu cognitione loquitur apostolus dum dicit invisibilia Dei a creatura mundi per ea quae facta sunt, intellecta conspiciuntur vocatur etiam visio per speculum et aenigmate

VISIO Dei intuitiva est ea quae per ipsam essentiam immediate et per seipsum intime fit in nobis, de ea cognitione loquitur Joannes cum ait: tunc similes

Dei videbimus sicuti est aliter
dicitur Visio Dei facie ad faciem, ubi questio non
est de Visione abstractiva sed intuitiva.
Duplex pariter distinguitur amor scilicet concu-
piscentiæ, et amicitiæ
amor concupiscentiæ is est quo aliquid amamus
propter commodum ex eo in nos redundans de illo
amore non agitur quia cum ad nos tanquam ad
finem referatur et terminetur non est actio qua fini
ultimo et incommutabili bono adhæremus
amor amicitiæ seu benevolentiæ est ille quo
aliquid amamus propter intrinsecam ejus bonita-
tem absolute sumptam et nulla habita ratione nostri
commodi amor amicitiæ dicitur etiam amor compla-
centiæ
Ex amore gaudium nascitur, quod duplex in
beatis distinguitur, nempe directum et reflexum.
Gaudium directum dicitur illud quod in Deum
dirigitur et quo beati Deum suaviter degustant ipso
fruuntur et in eo gaudent atque conquiescunt
Gaudium reflexum est illud quo beati de sua
felicitate lætantur dum in se ipsos animum convertunt
et reflectunt a nonnullis dicitur gaudium de
gaudio seu de fruitione et possessione Dei quemad
modum enim intellectus habet cognitiones aliquas
reflexas quibus alias cognitiones percipit sic vo-
luntas non tantum amat bonum sed et suum amo

amo vem amat, nec tantum gaudet seu conquiescit in bono sed etiam gaudet de illo priore gaudio seu de fruitiua possessione dei

certum est beatitudinem formalem sitam non esse in gaudio reflexo seu in illa delectatione que consequitur ex fruitiua possessione dei ut potest quis non habet deum ipsum pro obiecto sed potius possessionem seu amovem quo beate mentes feruntur in deo quare ibi non disputatur de gaudio et delectatione que nascitur in beatis mentibus ex possessione dei sed quæritur duntaxat quânam actione debeat possideri deus ut quis fiat beatus quâ de re triplex est sententia prima est thomistarum qui volunt beatitudinem formalem in solâ uisione dei intuitiuâ esse ponendam

secunda sententia est scotistarum qui contendunt eam consistere in solo amore

tertia denique sententia communis est qui collocant beatitudinem formalem in uisione et amore simul huic sententiæ quæ est sancti Bonauenturæ subscribimus

Conclusio

Beatitudo formalis ponenda est in uisione dei intuitiuâ simul et amore fruitiuo

Probatur nam in iis sita est beatitudo formalis sine qua beatus nec esse nec concipi potest summi et incommutabilis boni fruitiua possessio qua

homo fiat beatus alqui sine visione et amore fruitivo nec esse nec concipi potest summi et incommutabilis boni fruitiva possessio qua homo fiat beatus primo sublata visione non amplius homo intelligitur beatus, cum ille beatus dici nequeat qui non videt quod ~~[illegible]~~ amat secundo homo non intelligitur etiam beatus sine amore fruitivo siquidem a nov ille nigel aliud est quam actus quo beatorum mentes summo et incommutabili bono suavissime adhaerent et quidquid in eo voluptatis est summa pro modulo suo jucunditate degustant: alqui sine cupiscae modi amore. quispiam beatus fieri non potest quo modo enim quis beatus censeatur qui non amat quod videt quapropter sanctus Augustinus libro de moribus Ecclesiae capite 3° de beatitudine ageus sic Gabel; Beatus ille dici non potest qui non Gabel quod amat qualecumque sit; neque qui non amat quod Gabel; et si optimum; nam qui appetit id quod adipisci non potest, cruciatur; et qui non appetit quod appetendum est aegrotat: nigel autem bonum animae contingit sine summa miseria: beata ergo vita est dum quod homini optimum est Gabetur et amatur ergo &c.

Et certe ut homo sit beatus deus ab ipso possideri debet ut prima veritas et ut prima bonitas: atqui per illi onem possidetur ut prima veritas et per amorem ut prima bonitas ergo Beatitudo formalis consistit in visione et amore simul

Solvuntur Objectiones

Objicies 1.° In eo solo ponenda est beatitudo formalis quod est quid primum in ipsa alqui visio intuitiva est quid primum in beatitudine; amor vero est quid posterius primum est aliquid cognosci quam amari

Dist maj in eo solo reponenda est beatitudo formalis quod est quid primum in ipsa et tota illius essentia cone maj quod est quid primum ipsa et pars tantum illius n. maj alqui &c. Distincta pariter minore N. consequa

Itaque visio est quid primum in beatitudine sed non est tota illius essentia sicut anima non est tota essentia hominis licet sit quid primum in ipsa quapropter propterea visionem requiritur amor ad beatitudinem, licet enim per visionem mens cognoscat Deum attamen jucunde illi non adhaereret nisi per amorem fruitivum seu complacentiae porro nemo intelligitur beatus nisi objecto quod videt suavissime et jucundissime per amorem adhaereat

Instabis visio debet spectari tanquam tota essentia beatitudinis et amor sit proprietas visionis: atqui res ita se habet quia summum bonum quales est Deus cognosci et videri non potest quin ametur N. g. ut

N. mino sed licet quod amor sit proprietas visionis non proprietas entis cujuspiam, ab illo ente fluit et manat necessario tanquam a principio et fonte alqui amor non pro fluit a visione tanquam a principio cum visio per se non semper amorem

producat sed sit tantum conditio sine qua non esse amor

Instabis beatitudo formalis est possessio Dei atqui Deus per visionem possidetur Ergo &c

Dist maj beatitudo formalis est possessio dei fruitiua cone maj. possessio dei qualiscumque n. maj. atqui &c Distincta pariter mino. N. conseam

Itaque beatitudo formalis non est qualiscumque Dei possessio sed possessio dei ut est prima veritas et ut prima bonitas Ergo per solam visionem deus possidetur ut prima veritas non vero ut prima bonitas igitur praeter visionem requiritur amor

Instabis miseria damnatorum oritur ex sola priuatione visionis Dei Ergo a contrario felicitas beatorum oriri debet a sola visione Dei

N. anteens si enim miseria damnatorum oriretur a sola priuatione solius Dei omnes damnati forent aequaliter infelices quia aequaliter priuantur visione Dei intuitiua atqui damnati non sunt aequaliter infelices ut patet ex illis scripturae verbis Matthaei Capite 11° versu 22° verumtamen dico vobis Tyro et Sydoni remissius erit in die judicii quam vobis

Instabis in eo reponenda est beatitudo formalis in quo reponitur a scriptura sacra atqui beatitudo reponitur a scriptura sacra in sola visione sic Christus in aeuangelio habet. haec est vita aeterna ut cognoscant te solum Deum verum et quem misisti Jesum Christum. pariter philippus joannis decimo quarto

de sola visione loquitur Ostende, inquit Christum alloquens, tuum patrem et sufficit nobis. item David in psalmis Ostende faciem tuam et salvi erimus

N. Mino equidem in locis quae laudantur fit mensio visionis at vero sunt alia loca bene multa in quibus scriptura loquitur de solo amore et gaudio ut videre est in istis V G apud Matthaeum intra in gaudium domini tui et Plasmo 35° torrenti voluptatis tuae potabis eos: igitur scriptura philosophice non agit de eo praecise in quo consistit beatitudo formalis sed pro ut se dat occasio facit mensionem eorum omnium quae in beatitudine reperiuntur sive beatitudini praemittantur sive eam subsequantur tanquam appendices sive eam denique formaliter constituant quare indifferenter loquitur modo de visione modo de amore et Gaudio idque eo magis quod visio Dei intuitiva nunquam occurat sine amore et gaudio caeterisque omnibus quae instar appendicis consequuntur beatitudinem

Instabis beatitudo consistit in eo quod reddit objectum praesens atqui visio reddit objectum praesens Ergo &c

Dist maj beatitudo consistit in eo quod reddit objectum praesens tum repraesentiva tum affectiva conc majo repraesentativa tantum N. maj atqui &c Distincta mina ad sensum majo. N. conseam.

Itaque aliquid potest fieri praesens duplici prae

praesentia scilicet affectiua et repraesentatiua
Illud dicitur praesens praesentia affectiua quod alteri conjungitur per unionem affectus haec unio fit per propensionem voluntatis in rem amatam
Illud fit praesens praesentia repraesentatiua quod alteri conjungitur per unionem repraesentationis sic objectum fit praesens menti dum cognoscitur
Equidem beatitudo formalis consistit in eo quod reddit objectum praesens praesentia affectiua et repraesentatiua simul non vero repraesentatiua tantum cum ille beatus dici non possit qui non amat quod uidet: porro per uisionem objectum redditur praesens repraesentatiue tantum ut patet quamobrem requiritur praeterea amor quo voluntas in objectum feratur illique jucunde et suauissime adhaereat

Objicies 2°. quod abstrahit a praesenti et absenti illud non reddit objectum praesens: atqui amor abstrahit a praesenti et absenti Ergo &c.
Dist mino amor generice sumptus abstrahit a praesenti et absenti conc min amor specifice sumptus id est fruitiuus N. mino Ergo &c. N. conseam
Itaque amor generice sumptus abstrahit a praesenti et absenti si quidem fertur in res absentes aeque ac praesentes at vero amor fruitiuus postulat objectum praesens hoc enim amore voluntas suo objecto intime conjungitur et ipsi jucunde adhaerescit quod fieri nequit nisi objectum sit praesens: hinc sanctus

Thomas de hoc amore agens dicit intellectum esse manum animae quia intellectu objecta ad nos adducimus et rapimus voluntatem vero esse animae pedem quia voluntate currimus ad objecta

Instabis si per amorem possideretur Deus et fieret praesens, Justi in hac vita forent beati: atqui id dici non potest

Dist maj si per amorem viae et desiderii possideretur Deus et fieret praesens justi in hac vita forent beati Conc maj si per amorem patriae et fruitivum duntaxat N. Majorem atqui &c. concessa minore et distincto conscente adsensum majoris N. conseam

Itaque licet per amorem viae qui etiam charitas viae dicitur Deum possidere incipiat homo scilicet in spe et voto attamen per solum patriae amorem ut pote fruitivum intime Deo conjungimur et summa ab ipso perfundimur voluptate

Instabis atqui beatitudo nequaquam consistere potest in amore fruitivo nam amor ille est complacentia seu quies quaedam voluptatis in bono possesso atqui beatitudo formalis non est quies nam beatitudo formalis consistit in actione perfectissima: atqui quies non est actio sed cessatio ab omni actione Ergo &c.

N. subsumptum ad cujus probationem N. minorem ad cujus iterum probationem Dist mino quies sumpta pro termino motus localis seu

SORBONNE BU

motus corporum est cessatio ab omni actione 101
conc mino. quies sumpta pro termino actionum
voluntatis n. mino. Ergo &c distincto consequente
ad sensum mino. n. conseam

Itaque Amor fruitivus et Complacentia volun-
tatis in bono possesso potest apellari quies, Metaphorā
ducta a quiete corporum quia habet aliquid quo
convenial cum quiete corporum sed habet etiam
aliquid quo differat. primo Amor fruitivus et Com-
placentia voluntatis in bono possesso convenit
cum quiete corporum quia sicut corpus quod
movetur pervenit ad terminum, ultra non movetur:
ita quando voluntas finem sibi propositum asse-
cuta est non amplius movetur in finem motu desi-
derii, nec ultra adhibet media ad finem consequen-
dum, porro ultra non adhibere media, est aliquo
sensu quiescere, verum illa animi et voluntatis
quies in eo differt a quiete corporum, quod post
quam anima suum adepta est bonum circa illud
pergat agere multis modis, nimirum illo fruendo
et illius suavitatem degustando, hic autem
ultimus actus, qui positivus est, et animae jucun-
dissimus quies appellatur.

Instabis si Beatitudo formalis consisteret
in amore fruitivo unde necessario consequitur
gaudium, tristitia tolleret Beatitudinem: atqui

id falsum est. Nam Christus dum versaretur inter homines fuit beatus: attamen tempore passionis dixit {tristis est anima mea usque ad mortem Ergo &c.

Dist maj tristitia de priuatione visionis Dei, destrueret Beatitudinem conc maj. tristitia de ingratitudine et peccatis hominum N. maj. atqui &c distinctâ pariter mino N. conseam.

Itaque sicut duplex distinguitur gaudium, alterum de Deo quem possidemus, et alterum de possessione bonorum Creatorum, ita duplex tristitia distingui potest altera de Deo perdito seu de priuatione visionis Dei altera de amissione bonorum Creatorum.

Equidem tristitia de priuatione visionis Dei tollit beatitudinem, non vero tristitia de jacturâ bonorum Creatorum quia tollit dumtaxat gaudium de bonitate a Deo distinctis, in quorum possessione non est vera beatitudo: porro tristitia Christi spectabat peccata, et ingratitudinem hominum.

Præterea dici potest illam tristitiam qua premebatur Christus Dominus, licet Comprehensor dum degebat in terris qualiscumque fuerit, in appetitu sensitivo seu in parte hominis inferiori fuisse positam, dum gaudium in voluntate seu in parte superiori animæ regnabat, quod quidem sine singulari miraculo et dispensatione diuina fieri non potuit

Adde quod non ita certum est Christum ante mortem fuisse Beatum et comprehensorem; non nulli enim

Theologi aliter sentiunt, quorum sententiae et 103
opinioni fauent illa verba Christi discipulos
alloquentis: O stulti et tardi corde ad creden-
dum in omnibus quae locuti sunt prophetae: nonne
haec oportet pati Christum, et ita intrare in glori-
am suam

Instabis si Beatitudo consisteret in amore unde
consequitur Gaudium; cum istud gaudium sit quae-
dam satietas, et expletio omnis desiderii beati forent
ex aequo felices: nam illi sunt aequaliter felices
qui sunt aequaliter satiati: atqui beati forent aequa-
liter satiati ergo &c

N. antecens ad cujus probationem dist majorem
illi sunt aequaliter felices qui sunt aequaliter satiati
positiue conc maj. negatiue N. maj. atqui &c distinc-
tâ pariter mino N. conseam

Itaque duplex distingui debet satietas nempe
negatiua et positiua

Satietas negatiua posita est in priuatione
omnis inquieti desiderii

Satietas positiua est ea quae posita est in sensu
omnis expleti desiderii, siue in sensu quo quis
ita sentit sibi bene esse, ut non possit esse melius:
satietas negatiua aequalis est in omnibus beatis quia
nullus eorum anxius est et inquietus at vero

satietas positiua non est æqualis in omnibus beatis,
si quidem hæc satietas oritur ex visione et amore
qua propter quo perfectiores sunt illi duo actus
in beatis, eo satietas positiua in ipsis est perfectior
hoc a nonnullis Theologis explicatur exemplo
duorum hominum qui eundem cibum capiunt et
quorum quisque pro sua fame et stomachi capa-
citate cibum sumit ad satietatem, ita tamen ut
in cuius gustus perfectior est, stomachus que capa-
cior, perfectius sibi suauitatem percipiat et de-
gustet alter vero cuius gustus obtusior est et
stomachus angustior, quamuis nec tantam quantam
prior voluptatem percipiat nec tantam ciborum
copiam sumat attamen ita satiatur ut alteri non
inuideat, et sua forte sit contentus
Quæritur quænam sint Beatitudinis proprietates
Respondeo præcipuas Beatitudinis proprietates
esse immunitatem ab omni peccato et miseria summam
animi tranquillitatem, pacem et gaudium de Deo cogni-
et possesso, sine vllo illius admittendi metu nam ex-
dictis initio huiusce disputationis beatitudo est
status omnium bonorum aggregatione perfec-
tus qui eo tam bene est homini ut ipsi non possit
esse melius: atqui ex illo Statu Oriuntur omnes
illæ quas enumeraui possunt proprietates si enim
quædam deesset jam non amplius foret status qui

quo homini ita bene est ut non possit ipsi esse melius

De Principio Dirigente actuum humanorum seu de legibus

Principium dirigens actuum humanorum est lex qua homo dirigitur in iis quæ ipsi sunt agenda vel omittenda agemus primo de legis natura secundo de ejus proprietatibus tertio de illius speciebus

De Natura Legis

Lex dictum vel a ligando quia ligat et obligat vel a legendo quia debet legi et promulgari iis quibus imponitur

Lex generatim dictum Regula quædam agendorum et omittendorum unde duplicis sunt generis præcepta legis; alia quæ bonum imperant et vocantur positiva atque affirmativa quale est istud diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo ex tota anima tua et ex totis viribus tuis proximum autem sicut te ipsum alia sunt præcepta quæ malum prohibent et vocantur negativa talia sunt ista non occides non furaberis &c hæc præcepta tum affirmativa

tum negativa sin verbis comprehendentur declina a malo et fac bonum

Lex definitur a sancto Thoma ordinatio rationis ad bonum commune ab eo qui curam habet communitatis promulgata

Primo lex dicitur ordinatio rationis quia res injustae et indecorae non debent legibus sanciri

2° Dicitur ab eo qui curam habet communitatis, quia solius est principis et eorum qui illius nomine aliis praesunt, leges imponere;

3° Denique dicitur promulgata quia lex debet innotescere iis quos obligat: aliqui sola promulgatione lex innotescat ergo &c.

Quaeritur 1° utrum lex sit actus intellectus an voluntatis

Respondeo legem esse simul actum intellectus et voluntatis quia sunt duo munera legis primo debet dirigere eos quibus imponitur in iis quae sunt agenda et omittenda 2° debet astringere; aliquem nullum esse discrimen inter consilium et praeceptum sed legem atqui actus quo homines diriguntur ad id quod bonum est pertinet ad intellectum siquidem solius est rationis ut Sab et Sanctus Thomas ordinave in finem deinde actus quo homines astringuntur ad id quod bonum est, pertinet ad voluntatem: nam ex eodem Sancto Thoma ratio obtinet vim movendi a voluntate. ergo lex duos dicat actus scilicet judicium rectum de rebus agendis et voluntatem astringendi subditos

Quæritur 2° utrum promulgatio sit de ratione legis

Respondeo affirmative: nam lex est regula agendorum et omittendorum, igitur illa regula debet applicari; jam vero sola promulgatione lex applicari potest primo quia lex ordinem habet ad communitatem cui proinde scripto vel voce manifestari oportet secundo quia lex est præceptum sed præceptum ut obliget debet denunciari iis quibus imponitur alioquin possint ignorantiam prætexere

Dices lex naturalis non indiget promulgatione ergo lex non indiget promulgari

N. antecedens lex enim naturalis promulgata fuit quando Deus eam inscripsit in mentibus omnium hominum

Quæres 3° utrum lex reservatio necessaria ad bonum commune

Respondeo. da esse, id patet ex definitione legis ubi dicitur ordinatio rationis ad bonum commune. deinde bona particularia referuntur ad bonum commune et ipsi postponi debent: quare si lex aliqua detrimento boni communis alicui daret bonum particulare injusta esset lex.

De proprietatibus

De Proprietatibus Legis

Proprietates legis vulgo numerantur obligatio mutatio interpretatio promulgatio et acceptatio

Obligatio legis est moralis necessitas agendi id quod imperatur et ommittendi id quod prohibetur ita ut subditus si legi adversetur reus fiat

Mutatio legis quae tamen omni legi non convenit duplex distinguitur altera qua lex omnino tollitur altera qua lex tollitur ex parte

Prior duplex est scilicet irritatio et abrogatio.

Irritatio est mutatio qua lex tollitur antequam obligare ceperit V G si lex quae post tres menses obligatura erat ante illud tempus revocetur

Abrogatio est mutatio quâ lex quae prius obligabat tollitur omnem que vim amittit

Posterior mutatio qua lex tantum ex parte tollitur quadruplex Vulgo numeratur nimirum derogatio, dispensatio, suspensio, et privilegium,

Derogatio est mutatio qua lex ex parte tollitur V G. si lex quae praecipit abstinentiam et jejunium desinat obligare quoad jejunium retinendo vim suam quant

Dispensatio est juris relaxatio qua quis solvitur ab obligatione legis dum robur adhuc suum retinet respectu aliorum hominum

Supensio legis est mutatio qua ejus obligatio tollitur per aliquod tempus post illud reditura V G. si obligatio soluendi vectigalis ad aliquot annos tolleretur

Priuilegium est lex fauorabilis alicui contra jus commune V G si princeps aliquem faceret immunem a tributo soluendo

Interpretatio legis duplex est alia quae dicitur explicatio legis propter verborum obscuritatem quâ scilicet declaratur quaenam fuerit mens et sensus legislatoris in condenda lege.

altera legis interpretatio dicitur correctio qua scilicet declaratur legem non obligare in aliquo casu particulari V G si a principe prohibitum fuisset gestare arma noctu et forte occurreret quaedam necessitas arma gestandi V G ut repelletur hostis a moenibus tunc declarari posset legislatorem astringere noluisse subditos in talibus circumstantiis haec legis interpretatio graece dicitur ΕΠΙΕΙΚΕΙΑ

Promulgatio legis est publica legis declaratio qua lex innotescat et intimatur iis hominibus quos obligatura

Denique acceptatio est legis proprietas quae definitur consensus datus a subditis legi quo consensu se astringunt ad legem seruandam

Quaeritur utrum acceptatio subditorum requiratur ut lex sit valida

Respondeo si legislator habet supremum dominium independenter a populis tunc potest ferre leges validas sine acceptatione subditorum si vero populus hoc jus apud se retinuerit ne condi possint leges citra suum consensum tunc legislator non potest constituere leges; quæ obligent ante acceptationem subditorum

De Variis legis Speciebus

Triplex

distinguitur lex scilicet æterna naturalis et positiva de hac triplici lege breviter dicemus

De Lege Æterna

Lex æterna est summa ratio divinæ mentis quæ quæ facienda vel omittenda sunt immutabiliter continentur sive ut habet Sanctus Augustinus est summa ratio cui obtemperandum est

Quæritur utrum admittenda sit lex æterna in Deo

Respondeo affirmative primo quia debet admitti in Deo sapientia et providentia cujus est omnia in fines suos dirigere secundo quia homines tali indigent directione unde minus ipsis consultum foret quam cæteris rebus inanimatis quæ suos a Deo fines prædestinatos habent secundo quia leges humanæ ut

ut pote mutabiles et imperfectae debent supponere certam aliquam et invariabilem in Deo legem cujus participatione reddantur perfectae

Dices ubi non est subditus, ibi non est lex atqui ab aeterno non fuit subditus qui obligaretur Ergo non fuit lex. proinde que nulla lex debet dici aeterna

Dist maj ubi non est subditus ibi non est lex in subdito conc maj in legislatore N. maj atqui &c concessa minore et distincto conseente ad sensum majo. N. conseam patet Distinctio

Instabis ubi non est obligatio ibi non est lex ne quidem ex parte legislatoris atqui nulla fuit obligatio ab aeterno Ergo &c

Dist maj ubi non est obligatio activa aut potentia obligandi ibi non est lex ex parte legislatoris conc maj ubi non est obligatio passiva N. maj atqui &c distinctâ minore ad sensum maj. N. conseam

Equidem non fuit obligatio passiva ab aeterno quia non erant homines qui obligarentur at vero semper fuit in deo obligatio activa sive potentia obligandi, id est ratio divinae sapientiae pro futuro rerum Directiva

Quaeritur 2° utrum lex aeterna in tempore promulgata fuerit

Respondeo affirmative nam lex aeterna debet dici promulgata in tempore; si revera promulgata

suevet hominibus et praesertim Adamo: atqui res ita se habet: ad hoc satis est quod sit in omnibus hominibus quaedam illius legis irradiatio et participatio: atqui inest in omnibus hominibus quaedam legis aeternae irradiatio et participatio si quidem hominibus omnibus innotescunt principia rectae vivendi principia: haec illa Verba Dei illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum et ista signatum est super nos lumen vultus tui Domine: quae a peccato primi parentis ortum illa, quae remanent in nobis difficultas mali et recti

Quaeritur 3°. utrum lex aeterna sit fons et origo aliarum legum?

Respondeo ita esse, nam illa lex est fons et origo aliarum legum quae dat caeteris legibus vim et obligandi potestatem atqui talis est lex aeterna: quod enim est primum movens dat vim motivam secundariis movent[illegible]: sicut princeps qui est primum movens in suo Regno dat suis ministris vim et potestatem gubernandi subditos juxta ordinem rationis: atqui lex aeterna prima est in suo genere et primum movens; leges vero caeterae sunt moventia secunda: hinc illud sapientiae Capite 8°. per me reges regnant et legum conditores justa decernunt

De Lege Naturali

LEX naturalis est lumen naturale et recta ratio definiri solet dictamen rectae rationis praecipiens quae per se bona, et vetans quae per se mala esse natura

naturaliter nouimus

Hinc praecepta legis naturalis sunt duplicis generis alia positiua quae praecipiunt id quod per se bonum est alia negatiua quae prohibent id quod per se malum est quae omnia generatim continentur hoc principio declina a malo et fac bonum quod quidem principium spectari debet tanquam primum praeceptum legis naturalis, fons et origo omnium aliarum legum quia est ultima ratio quae afferri possit ab homine interrogato cur hoc uel illud faciat, hoc uel illud fugiat? ex illo praecepto immediate sequitur istud Diliges Deum ex toto corde tuo, ex tota mente tua, et ex totis viribus tuis, proximum autem sicut te ipsum: in eo autem consistit amor Dei, ut solus Deus propter se diligatur caetera vero diligantur propter Deum.

Quaeritur utrum praecepta legis naturae inuicte possint ignorari quod ut solvatur

Obserua praecepta legis naturae duplicis esse generis alia quae dicuntur primaria alia quae uocantur secundaria

Primaria legis naturalis praecepta sunt ea quae cum primis recte rationis principiis ita connexa sunt ut eorum connexio attendenti facile pateat tale est istud non occides

Secundaria legis naturalis praecepta sunt remotiores quaedam conclusiones quae majori et longiori attentione deducuntur ex primis legis naturae principiis his positis sit

Conclusio 1ª

Primaria legis naturalis praecepta invicte ignorari non possunt

Probatur nam ea invicte ignorari nequeunt quae leviori attentione dum taxat indigent ut cognoscantur alqui primaria legis naturalis praecepta sunt ejus modi nemo enim vel leviter attendens potest ignorare non esse alteri faciendum quod sibi fieri non vult unde evidenter sequitur non esse occidendum furandum de fama alterius detrahendum &c. quam obrem inquit sanctus Augustinus in psalmum 57.um

Manu formatoris nostri in cordibus nostris inscriptum est alteri ne feceris quod tibi fieri non vis; sed ignorare nemo permissus est etiam antequam lex daretur

Et certe ignorantia invincibilis excusat a peccato sed qui rationis compos agit contra jus naturale is non excusatur a peccato; illius actio non solum est contra rationem sed etiam Deum offendit et in materia gravi ejus amicitiam dissolvit poenam que meretur aeternam

Dices latrocinia sunt contra legem naturalem alqui ex Caesare in suis commentariis Germani putabant latrocinia non esse infamia et illicita

Dist mino Germani crediderunt latrocinia non esse infamia et illud oriebatur ex eorum naturae corruptela et quia nec in se redire nec minimam attentionem adhibere voluerunt ad legem naturalem scriptam in cordibus eorum conc min secus n. min ergo &c

Itaque haec caecitas et ignorantia quae supponitur in germanis circa latrocinia non erat invincibilis et si tantisper in se rediissent et attentionem vel minimam adhibere voluissent statim deprehendissent non esse alteri faciendum quod nobis fieri nolumus proindeque non esse furandum hinc Isaias Capite 46.° Vesu 8° peccatores alloquens sic habet Redite praevaricatores ad Cor

Quaeritur utrum Deus possit dispensare a lege naturali seu tollere obligationem quae oritur ex parte legis naturalis cui quaestioni ut fiat satis sit

Conclusio 2.ª

Deus potest tollere obligationem quae oritur ex parte legis naturalis

Probatur. nam obligatio necessaria et essentialis nequidem a Deo tolli potest atqui obligatio quae oritur ex parte legis naturalis necessaria est et essentialis

nam lex naturalis vertatur circa ea quae sunt essentialiter mala et essentialiter bona: atqui Deus non potest tollere obligationem qua homo astringitur ad facienda quae sunt essentialiter bona et fugienda quae sunt essentialiter mala: alioquin Deus posset dare licentiam faciendi quod per se malum est quod absit ut de Deo cogitemus

Solvuntur Objiones

Objicies 1.o polygamia est jure naturali prohibita, atque Deus ab ea dispensavit cum judaeis in veteri testamento ergo &c.

N. maj licet enim polygamia sit contra religionem christianam atque etiam contra legem latam ab ipso Deo in creatione quatenus masculum unum et foeminam unam creavit ut scilicet duo forent in carne una: illud tamen non est contra legem naturalem quia nullum in polygamia violatur naturae praeceptum proindeque Deus potuit aliter instituere in veteri testamento

Objicies 2.o bonorum communio est de lege naturali atqui haec communio sublata fuit legibus positivis ergo &c.

N. maj nam illud non est de lege naturali ad ad quod lex naturalis non obligat atqui ad communionem bonorum lex naturalis non obligat sed eam tantum non permittit modo nihil obstet proindeque nullum jus proprie loquendo habemus in bona —

terrestria

Objicies 3° libertas seu independentia unius hominis ab alio homine est de lege naturali atqui haec independentia destructa fuit per leges positivas ergo &c

N. maj potest quidem homo creari independens sed illud essentialiter non postulat, neque hoc de se est essentialiter bonum: ita ut contrarium sit malum immo ex lege naturali homo in quibusdam circumstantiis pendet ab alio homine sic filius pendet a patre a quo generatur et nutritur. aegrotus a medico a quo curatur et sanatur denique discipulus a magistro a quo instruitur et docetur

Objicies 4° praecepta de non occidendo innocente, de non furando et non solvendo matrimonium sunt praecepta legis naturalis atqui deus olim dispensavit ab illis praeceptis primo quando praecepit Abrahae ut occideret filium suum innocentem. secundo quando jussi sunt judaei auferre vasa Aegiptiorum secundo quando iisdem judaeis permisit Deus ut darent suis uxoribus libellum repudii.

N. mino in exemplis enim allatis Deus non proprie solvit obligationem legis naturae sed materiam transtulit primo quando Deus praecepit Abrahamo ut filium suum occideret non inde sequitur deum consensisse in homicidium quod lege naturali prohibetur nullum est enim homicidium cum debitum

est aliquem occidi: alqui propter mandatum Dei oportebat Isaac occidi quia Deus est supremus vitae et necis Dominus nec ullus innocens coram illo ne quidem infans unius Diei si ratio habeatur peccati originalis a quo nemo nascitur immunis. Secundo Deus non permisit furtum quando illo jubente judaei abstulerunt vasa aegiptiorum is enim non furatur qui id sibi tantum vindicat in quod jus et dominium habet alqui tales fuerunt judaei quando sustulerunt vasa aegiptiorum Deus enim ipsis contulerat jus et dominium in aegiptiorum bona quod a Deo fieri posse nemo negabit cum sit universorum Dominus et possit cuilibet homini omnia auferre et cui voluerit dare. tertio libello repudii Deus non dispensavit a lege naturali Deus enim non tradidit praeceptum quo dispensarentur judaei a lege non dissolvendi matrimonii sed tantum minus malum permisit seu noluit ut a judicibus secularibus animadverteretur in eos qui darent uxoribus suis libellum repudii ut scilicet majori malo nempe uxoricidio obviam iretur nempe responsio apprime congruit his christi domini verbis apud Matthaeum Capite 19 ubi agitur de libello repudii Moyses inquit Christus, ad duritiem cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras ab initio autem non fuit sic

De Lege Positiuâ

Lex positiua est ea quæ pendet ex libera legislatoris voluntate ni quo differt a lege naturali; quæ de se et essentialiter bona sunt aut mala, ea pertinent ad legem naturalem quæ vero sunt indifferentia ea sunt legi positiuæ

Lex positiua præcipit, permittit, et vetat præcipiendo non facit bonam permittendo relinquit indifferentem vetando reddit malam quapropter potest quis propter justam causam dispensari a lege positiua

Cum lex positiua pendeat a libera legislatoris voluntate et legislator sit vel Deus, vel homo: hinc duplex nascitur lex positiua nimirum diuina et humana

De lege Positiuâ diuinâ

Lex positiua diuina est ea quæ data est ab ipso Deo ad diuigendos homines. Jam vero ex Apostolo Capite 1° Epist. ad Hebræos. Multi fariam multisque modis olim Deus loquens patribus in prophetis nouissimè diebus istis locutus est nobis in filio quem constituit hæredem uniuersorum, per quem fecit et sæcula: hæc lex

Divina duplex, alia vetus seu Mosaïca quam Deus
Dedit Patribus per Prophetas, alia nova seu Christi quam dedit
filiis per filium, prior continetur libris veteris Testa-
menti, posterior in novo testamento

Quæritur ubi 1° unum lex vetus reneva fuerit a Deo

Respondeo extra controversiam quosdam Hæreticos nomine
Manichæos qui assuevunt malam fuisse legem vete-
rem, et a malo genio originem traxisse: sed impia est
hæc opinio et solis Manichæis digna, qui duo admit-
tebant principia æterna alterum boni alterum mali
2° lex vetus licet imperfecta, attamen bona fuit
et a Deo profecta est. 1° quia erat non solum testi-
monium, sed etiam præparatio Christi venturi 2°
quia Christus eam implevit, dum inter homines ver-
satus est: unde sua morte debellavit potius legem
veterem perfecisse, quam destruxisse: Juxta illa
{verba scriptura; Non veni solvere legem sed
adimplere}

Quæritur 2° quo tempore lex vetus defecit?

Respondeo legem veterem cessasse eo temporis momento
quo Christus expiravit quia ex Apostolo ad Hebræos
{Translato Sacerdotio, necesse est ut legis translatio fiat}
alqui quando Christus expiravit translatum fuit Sacer-
dotium: {si quidem Christus moriens tanquam Sacerdos
secundum ordinem Melchisedech se ipsum pro peccatis
nostris, inquit Apostolus Gotham patri obtulit et una
oblatione consummavit in æternum Sanctificatos.}

Deinde lex vetus desiit quando noua uigere cœpit: alqui statim a morte Christi lex noua cœpit uigere; quia nouum testamentum seu lex Christi debuit vim habere, statim atque mors testatoris intercessit; si quidem testamentum in mortuis confirmatur.

Obserua tamen hinc non esse inferendum statim a morte Christi legem veterem mortiferam fuisse id est, non potuisse obseruari sine peccato; nam ut recte probat augustinus aduersus hyeronimum debuit aliquantulum temporis intercedere ad promulgationem Euangelii, quo quidem tempore potuit lex vetus sine peccato obseruari, erat quippe, inquit augustinus, cum honore sepelienda synagoga.

Dices lex vetus non desiit antequam opus redemptionis nostræ fuit absolutum; alqui ante resurrectionem Christi opus redemptionis non fuit absolutum: si quidem ex apostolo: resurrexit Christus propter justificationem nostram.

N. MINO. nam hæc uerba apostoli, non eo sensu sunt intelligenda, quasi Christus resurgendo aliquid pro nobis meritus sit, sed quia resurrectio Christi a morte ad uitam fuit exemplar nostræ resurrectionis a peccato ad gratiam; juxta illud ejusdem apostoli; ut sicut Christus resurrexit a mortuis per gloriam Patris, ita et nos in nouitate vitæ ambulemus; præterea ex conditione uiatoris quæ necessaria est ad merendum constat Christum nihil promeritum fuisse post mortem.

Quæritur 3.° quænam sint veteris legis præcepta?

Respondeo triplicia generis fuisse præcepta legis veteris scilicet moralia, cæremonialia, et Judicialia

Præcepta moralia sunt ea, quæ spectant ad mores, nempe nostrum erga Deum, et Homines officium, hæque numerantur his versibus comprehensis

{ unum Crede Deum, nec jures vana per ipsum
Sabbatha sanctifices, Habeas in Honore parentes.
non interfector sis, fur, moechus, neque mendax
alterius sponsam, nec rem cupias alienam }

Enim-vero obligamur Deo et Hominibus. Deo autem debemus 1.° fidelitatem. Hinc unum Crede Deum 2.° reverentiam. Hinc ne jures vana per ipsum 3.° obsequium, Hinc Sabbatha sanctifices. Hominibus debemus etiam aliquid, sine particulari quodam titulo; Hinc, Habeas in Honore parentes, sine generali, nempe omnibus Hominibus, quibus nefas est nocere, opere verbo, et cogitatione. opere quidem non licet alteri nocere, neque quoad ejus personam, quare non interfector sis; neque quoad ejus uxorem, Hinc moechus neque quoad ejus opes Hinc fur. pariter verbo non est alteri nocendum, Hinc mendax. denique cogitatione nemo debet alteri injuriam facere, unde illa verba. alterius sponsam, nec rem cupias alienam.

Observa ea præcepta sic disponi, ut quo propius ab ultimis ad prima accedatur, eo, peccatum, quo violantur cæteris paribus gravius censeatur. Hinc infidelitas quæ contra primum præceptum militat

est omnium peccatum gravissimum

Præcepta Cæremonialia sunt ea quæ docent quomodo colendus sit Deus, per festa, sacrificia et altaria

Judicialia sunt ea quæ docebant formam judiciorum a judæis observandam

Præcepta tum judicialia, tum cæremonialia quoniam ad solos judæos pertinebant, abrogata fuerunt per legem novam quæ umbras et figuras veteris testamenti destruxit; secus sentiendum de præceptis moralibus

Quod spectat ad legem novam seu Evangelicam est ea ex dictis quæ continetur novo testamento et quam Deus Dedit filiis per Filium.

Lex nova seu Evangelica pluribus titulis præstat veteri legi. 1° quia Authorem habet Christum qui per se metipsum dignatus est esse noster legislator; cum per Angelos Deus veterem legem tradidisset. juxta illa apostoli verba ad hæbræos superius laudata: multifariam multisque modis olim Deus loquens &c 2° quia lex vetus terrena dumtaxat pollicebatur bona 3° quia exteriores tantum actus dirigebat interiores vero non attingebat: at vero lex nova æternam felicitatem, promittit et hominem non exterius modo sed etiam interius ad præceptorum observationem disponit.

Praeterea lex nova tota amor est Charitas et spiritus, lex autem vetus littera et timor Juxta illud Apostoli idoneos nos fecit ministros novi testamenti, non littera, sed spiritus; littera enim occidit spiritus autem vivificat; unde Augustinus differentiam legis et Evangelii, timor et amor

De Lege Positiva Humana

Lex humana est ea quae sancitur ab hominibus et duplex est nimirum civilis et Ecclesiastica.

Lex Ecclesiastica est ea quae pertinet ad administrationem Reipublicae Christianae, continetur que sacris conciliorum praesertim generalium canonibus, sanctorum patrum sententiis et Romanorum pontificum decretis et constitutionibus seu ut vocant decretalibus.

Lex civilis est ea quae res civiles et temporales spectat, fertur ab imperatoribus, Regibus, et ab iis omnibus qui caeteris praesunt et imperant

Variae assevi solent legis mutationes quarum praecipuae sunt abrogatio derogatio &c de quibus diximus dum agebatur de lege generatim.

Quaeritur 1° utrum leges humanae obligent in conscientia

Respondeo affumative tum quo ad leges Eccle-
siasticas tum quo ad leges civiles ut patet ex
eis apostoli verbis ad Romanos Capite 13° omnis
anima potestatibus sublimioribus subdita sit: non
est enim potestas, nisi a Deo .... Itaque qui resistit
potestati, Dei ordinationi resistit, qui autem resistunt
ipsi sibi damnationem acquirunt .....
Ideo necessitate subditi estote non tantum propter
iram sed propter conscientiam: id ilevum probatur
de legibus Ecclesiasticis deüteronomii Capite 17°
Qui superbierit nolens obedire sacerdotis imperio
qui eo tempore ministrat domino Deo tuo et decreto
judicis morietur homo ille et auferes malum de
Israel Illud idem probant hæc christi verba
ad Apostolos Lucæ Capite 16° Qui vos audit me
audit, at qui vos spernit me spernit et Matthæi
Capi 18 Versu 17 Si autem Ecclesiam non audi
erit sit tibi sicut Ethnicus et Publicanus
Quæres 2° an legislator suis teneatur legibus
Respondeo negative ratio est quia duo in lege
sunt observanda tantum scilicet vis coactiva at
vis directiva primo non tenetur suis legibus quo
ad vim coactivam Nemo enim potest se ipsum
cogere cum coactio brevi debeat repugnante vo
luntate. porro si legislator suis teneretur legibus
quo ad vim coactivam deberet se ipsum posse

cogeve quoniam lex en penes ipsius arbitrium
secundo non teneatur suis legibus quo ad eum direc
tuam, cum enim possit a lege sua dispensare
si contra legem agat censetur se ipsum dispen
sasse

DICES legislator peccat non servando suam
legem ergo sua lege tenetur

DIST antecens peccat contra legem naturalem
qua princeps tenetur subditis praeire exemplo
conc antecens peccat praeire contra legem suam N.
antecens ergo &c.

Primæ Partis

Ethicæ

finis

S.t THOMAS Nacquit en Italie lan 1220 des Comtes d'Aquin, il est Iustement appellé le Prince des Theologiens et l'Ange de l'ecole puisque sa Doctrine fut approuée par la bouche de I Chrit jl mourut en 1274 allant au Concile de Lion en France.

Paris Chez Vallet

SORBONNE

Secunda pars Ethicæ

De Principiis internis Actuum humanorum

Principia interna actuum humanorum dicuntur ea quæ sunt intra nos posita et duplicis distinguntur generis scilicet congenita et acquisita congenita sunt difficultates generales; acquisita sunt habitus proprio labore comparati primo agendum est de principiis congenitis postea dicemus de acquisitis

De Principiis congenitis Actuum humanorum

Principia actuum humanorum congenita sunt ea quæ in nobis a naturâ inesse intelliguntur solentque appellari potentiæ morales quia concurrunt ad actiones bonas et malas moraliter

Quatuor præcipue numerantur scilicet intellectus voluntas imaginatio et appetitus sentiens

Intellectus consideratur hic quatenus est facultas animæ rationalis qua cognoscuntur regulæ actuum humanorum et propositus voluntati bonum insensile quod amet et malum pariter insensile quod aversetur

Voluntas est facultas animæ rationalis quæ bonum insensile sibi ab intellectu proposituum prosequitur et malum pariter insensile auersatur

Imaginatio est facultas partis inferioris hominis quæ repræsentat bonum aut malum sensibile

Appetitus sentiens est facultas partis inferioris hominis quæ prosequitur bonum et auersatur malum sensibile

Obserua duplicem ibi in homine distinguit partem nempe superiorem et inferiorem · in superiori residunt intellectus et voluntas; in inferiori vero remanere intelliguntur imaginatio et appetitus sentiens quæ tamen duæ ultimæ facultates nihil aliud sunt quam intellectus et voluntas quatenus versantur circa objecta sensibilia

Præter quatuor illas facultates generales variæ in anima agnoscendæ sunt impressiones quæ sunt vel sensationes; vel passiones, vel ideæ.

Quando motus appetitus sentientis conjunguntur cum vegement sanguinis commotione aut alia quauis modificatione corporis satis insigni vocantur passiones secus

retinent nomen sensationum, passionibus homo maxime occupatur circa sensibilia.

Sensationes passiones et ideas varia subsequuntur judicia primo judicium speculativum secundo practicum sed generale tertio practica practicum

Judicium speculativum est illud quo unum de alio dicitur sine ulla agendi intentione tale est istud judicium totum est sua parte majus

Judicium practicum sed generale est illud quo generatim judicatur aliquid esse agendum vel non agendum talia sunt ista judicia deus est amandus alteri non est nocendum

Judicium practice practicum est illud quo judicatur hic et nunc absolute et simpliciter aliquid esse agendum vel non agendum ita ut applicemur ad agendum VG cum quis charitate inflammatus hic et nunc judicat hujusmodi pauperibus esse largiendum et statim largitur

intellectus et imaginatio sunt principia actuum humanorum quatenus repræsentant voluntati et appetitui sensitivo bonum quod prosequuntur et malum quod adversantur

Voluntas et appetitus sentiens actuum humanorum quatenus bonum prosequuntur et malum aversantur jam vero quatuor illæ facultates alternis vicibus se invicem movent

Primo facultatem variis modis posse moveri. Homo moveri potest vel ad speciem vel ad exercitium tunc facultas movetur ad speciem quando movetur ad

actum unius speciei potius quam ad actum alterius speciei V G. ad amorem potius quam ad odium tunc movetur ad exercitium quando movetur ad agendum potius quam non agendum secundo facultas potest moveri politicè vel despoticè tunc facultas movetur despotice quando resistere non potest sic calamus movetur a manu tunc movetur politice quando motioni resistere potest sic auditor movetur ab oratore tertio facultas moveri potest vel directe vel indirecte tunc movetur directe quando immediate movetur tunc movetur indirecte quando movetur altero mediante

Observa 2° impressiones et judicia quæ subsequuntur movent voluntatem non tantum quoad speciem sed etiam quoad exercitium; ad hoc satis est, quod voluntas agere non possit sine præviis impressionibus et judiciis: atqui res ita se habet si quidem ignoti nulla est cupido et nihil est volitum nisi prius sit cognitum vel saltem cognitum videatur

Observa 3° si excipiatur impressio quæ in nobis est versus beatitudinem in communi quam scilicet voluntas necessario amat et prosequitur omnes aliæ impressiones et judicia movent voluntatem politice quia voluntas huic motioni resistere potest

{nam unusquisque tentatur quidem a concupiscentia sua abstractus et illectus inquit Jacobus Capite}

1° versu 14° sed voluntas potest illis motibus non obtemperare

Observa 4° voluntas intellectum, imaginationem et appetitum sentientem vicissim movet et illis imperat 1° imperat intellectui et imaginationi quatenus per voluntatem homo vult animum adjungere ad aliquod objectum ut hoc potius quam aliud meditetur et ~~co~~ cogitet 2° imperat appetitui sensitivo juxta illud scripturae sacrae sub te erit appetitus tuus et tu dominaberis illius licet enim ut dictum est supra caro concupiscat adversus spiritum licet lex carnis repugnet legi mentis potest tamen voluntas non consentire immo aliquatenus sedare et coërcere illos motus removendo scilicet objecta quae sunt occasiones illorum motuum et se convertendo ad alia

Observa denique 1° voluntas imperat politice intellectui, imaginationi et appetitui sensitivo quia illae facultates saepe resistunt imperio voluntatis 2° despotice imperat facultati motrici pedum et brachiorum quia haec facultas motrix non resistit imperio voluntatis 3° imperat directe intellectui imaginationi et facultati motrici quia ejusmodi facultatibus imperat sine alterius facultatis interventu 4° voluntas imperat appetitui sensitivo et sensibus exterioribus indirecte quia illis imperat mediate et per aliud appetitui quidem sensitivo per imaginationem et sensibus exterioribus per facultatem motricem agemus hic praesertim de voluntate quia potiores partes obtinet

in productione actuum humanorum.

Voluntas est facultas animae rationalis qua volu
mus vel nolumus id quod judicatum fuit bonum
vel malum. Jam vero voluntas spectari potest
vel quatenus est voluntas vel quatenus est libera

De Voluntate quatenus est voluntas

Quod fit a voluntate, quatenus est voluntas, illud dicitur voluntarium

Voluntarium definitur ab Aristotele id quod fit a principio intrinseco cognoscente singula in quibus est actio

1° dicitur, a principio intrinseco, ut distinguatur a violento quod fit a principio extrinseco cogente, ut cum quis ducitur in carcerem

2° dicitur, cognoscente, quia ad voluntarium requiritur cognitio, si non praesens, saltem possibilis et debita

3° dicitur, singula in quibus est actio, id est, objectum, finem, circumstantias, et cetera hujus modi, quae hoc versiculo continentur

{Quis? quid? ubi? quibus auxiliis? cur? quomodo? quando?}

Quis? designat personam an patrem, an filium, an rex, an subditus?

Quid? designat Speciem achonis an furtum an homicidium

Vbi? designat locum, an sacer, an profanus;

Quibus auxiliis? significat socios et consortes achonis

cur? denotat motivum achonis cur occidevit v.g. an propter alapam, an propter vitam tuendam.

Quomodo? designat modum quo acho perpetrata fuit; v.g. an quis alterum occidevit si cavionum ~~no~~ move, an vim vi repellendo

Quando significat tempus achonis, an diu, an noctu; die festo, an feriali?

Observa quamvis dicatur in definitione voluntarii, a principio cognoscente singula in quibus est acho: attamen necesse non est 1° ut qui agit actu cognoscat; satis est quod potuevit et debuevit cognoscere 2° sufficit quod cognoscat præcipuas achonis circumstantias, ut acho censeatur voluntaria.

Varias attulimus voluntarii species et divisiones, quæ repetenda sunt ex compendio, non nullas tamen hic addemus

Voluntarium distinguitur duplex scilicet objectivum et formale.

Voluntarium formale est ipsa acho voluntaria et duplex est scilicet Elicitum, et imperatum

Voluntarium Elicitum est acho ipsius voluntatis ab ipsa immediate proficiscens talis est

amor et odium

Voluntarium impravatum est actio quælibet alterius facultatis, quæ non a voluntate sed ex voluntatis impetio exercetur, talis est motio linguæ, manûs et pedum, quæ ad voluntatis impetium fieri solet.

Voluntarium objectivum est objectum voluntatis et duplex distinguitur nempe directum et indirectum,

Voluntarium directum est illud, quod inse præcisè volitum est V.G. Ebrietas quam vult intemperans

Voluntarium indirectum est illud, quod non inse præcisè volitum est, sed in suâ causâ; V.G qui scit, cum Ebrius est, solere rixari, et blasphemias euomere, si Ebrietatem intendit consetur intendere indirectè rixas et blasphemias. quapropter qui in proximis occasionibus manent, ii dicuntur peccatum intendere indirectè

Voluntario opponitur involuntarium, cujus variæ species referuntur in Compendio:

Quæritur ibi utrum voluntas cogi possit? quæ quæstio ut soluatur

Observa 1° aliud est voluntatem cogi, aliud voluntatem necessitari, ut voluntas necessitetur satis est quod sit antecedenter determinata etiam si non reluctetur. ut vero voluntas cogi censeatur, aliquid fieri debet ipsa reluctante V.G. voluntas beatorum in cœlis necessitatur quidem ad amorem Dei, sed non cogitur

2º duplicis generis hic distinguuntur actus voluntatis, scilicet Eliciti et imperati ut jam supra dictum est

actus Eliciti sunt ii, qui a voluntate immediate proficiscuntur et exercentur; talis est amor tale est odium

actus imperati sunt ii, qui a voluntate immediate non proficiscuntur, et exercentur, sed fiunt ab aliis potentiis quæ illius imperio subjacent; seu quæ ex naturâ suâ non deberent agere nisi ad nutum voluntatis

docuit Calvinus voluntatem cogi posse etiam in iis actionibus, quæ ab ipsâ immediate proficiscuntur, ita ut homo agitetur a Deo quemadmodum Equus impellitur a Sessore, calcaribus admotis, immo asseruit ille hæreticus, non esse in nobis proprie voluntatem; quia, inquiebat, homo est quid mere iners, et otiosum; Deusque omnia agit in nobis sine nobis; hanc eamdem opinionem docuerat Lutherus, sed postea eam revocavit. contra hos hæreticos sit

Conclusio 1.ª

Voluntas non potest cogi quoad actus Elicitos

Probatur nam voluntas cogi non potest nisi quoad actus qui fieri possunt, ipsâ invitâ: atqui nullus actus Elicitus fieri potest invitâ voluntate: quod enim semper fit juxta inclinationem voluntatis, id fieri non potest invitâ voluntate. atqui omnis actus Elicitus

semper fit juxta inclinationem voluntatis, cum sit formaliter ipsa voluntatis actio et uolitio, ut patet exemplo amoris et odii. Ergo &c.

Solvuntur Objiones

Objicies amor est actus elicitus voluntatis: alqui voluntas potest cogi quoad amorem, nam voluntas potest cogi quoad amorem quando potest amare contra inclinationem suam: alqui Deus facere potest ut voluntas amet contra suam inclinationem; v. g. potest efficere ut quis amet suum inimicum. Ergo &c.

N. mino. ad cujus probationem dist. maj. voluntas potest cogi, quando potest amare contra inclinationem suam, actualem et praesentem conc. maj. habitualem et praeteritam N. maj: atqui &c. Distincta pariter minore N. conseam.

Itaque Deus facere potest ut voluntas aliquid amet contra inclinationem suam; ipse est enim, ut ait apostolus, qui operatur in nobis velle et perficere pro bona voluntate qui nos facit, ex nolentibus volentes, ex repugnantibus consentientes; quia cor Regis in manu Dei est inquit augustinus et quocumque voluerit, vertet illud, non quidem ferreis vinculis alligando, sed intus monendo, et corda nostra piissime molliendo. Hujus rei habemus luculentissimum in Paulo exemplum qui dum perseque

prosequeretur Ecclesiam Dei, et Damascum proficiseretur spirans minarum, statim cœpit Christum amare. sed tunc voluntas non cogitur, nec agit contra actualem et præsentem inclinationem; agit tantum contra inclinationem præteritam aut habitualem, sed id non impedit quominus actio voluntatis sit voluntaria et uolita.

instabis atqui voluntas, potest agere aliquid contra inclinationem præsentem et actualem. nam sæpe mercator metu periculi projicit merces in mare: atqui id fit contra propensionem actualem, et præsentem uoluntatis. Ergo &c.

N. subsumptum. ad cujus probationem Distingo min. id fit contra inclinationem actualem minus præcipuam et minus efficacem conc mino. contra inclinationem efficacem et præcipuam N. mino. Ergo &c. Distincto pariter conseente N. conseam

Itaque mercator qui projicit qui projicit suas merces in mare metu naufragii, agit quidem contra propensionem et inclinationem actualem quam habet conseruandi suas merces; sed hæc propensio licet præsens, attamen inefficax est, et minus præcipua: adest enim alia efficacior et magis præcipua secundum quam agit, scilicet inclinatio conseruandæ vitæ, quam putat conseruari non posse nisi projiciantur merces: quapropter eligit conseruationem vitæ, et hæc actio voluntaria est immo libera.

Instabis. Si qua ratio probavet voluntatem non posse cogi quoad actus Elicitos, maxime quia non potest idem objectum simul odisse et amare: atqui voluntas potest idem objectum et amare et odisse simul, velle et nolle. Ergo &c.

Dist. maj. maxime quia non potest voluntas idem objectum simul odisse et amare, sub uno et eodem respectu conc maj sub diverso respectu N. maj. atqui &c. Distinctâ pariter minore N. conseam.

Conclusio 2a.

Voluntas potest cogi quoad actus impevatos

Probatur nam voluntas potest cogi quoad illos actus, qui possunt fieri invitâ et reluctante voluntate: atqui actus impevati, possunt fieri invitâ et reluctante voluntate, nam actus impevati sunt illi qui non exercentur immediate a voluntate, sed a potentiis quæ subjacent imperio voluntatis quali est motio manuum et pedum: atqui illi actus aliquando fiunt, invitâ et reluctante voluntate ut contingit in homine qui invitus traditur in Carcerem. Ergo. &c.

Quæritur hinc utrum dentur quædam voluntarii impedimenta? quibus positis tollatur ratio voluntarii

Respondeo ita esse; hæc autem impedimenta tria vulgo numerantur scilicet ignorantia, metus, et

concupiscentia, de quibus libet seorsim agemus.

De Ignorantiâ

Ignorantia genevatim est ablentia cognitionis, et duplex est scilicet negativa et privativa

Ignorantia negativa est caventia cognitionis debitæ, ut ignovantia juvis civilis in rustico homine

Privativa est caventia cognitionis debitæ, ut ignovantia juvis in Magistratu prior culpâ vacat, secus posterior

Ignorantia duplex præterea distinguitur scilicet juvis, et facti,

Ignoranta juvis, est ignovantia legis latæ et alicui quid prohibentis. VG. venatorem in aliquo loco

Ignorantia facti, est ignovantia rei quæ acta est vel agitur ut ignovantia homicidii quod perpetratum fuit aut perpetratur.

Deinde triplex distinguitur ignovantia scilicet antecedens, concomitans, et subsequens

Ignorantia antecedens est ea quæ non est voluntaria, et est causa facti, talis est ignovantia hominis qui amicum in venatione occidit putans occidere feram.

Ignorantia concomitans est ea quæ neque

voluntaria est, neque causa facti ut cum quis inimicum occidit putans feram occidere

Ignorantia subsequens est ea quae voluntaria est sive sit facti causa, sive non sit, et duplex est, alia affectata, alia crassa;

Ignorantia affectata est ea, quae formaliter et explicitè volita est, ut cum quis non vult discere quae sunt sui officii, ne ea adimplere teneatur.

Ignorantia crassa est ea, qua quis veterno quodam torpens, negligit edicere et audire quae sunt sui officii

Denique alia ignorantia dicitur vincibilis, alia invincibilis

Ignorantia invincibilis est ea, quae adhibitâ diligentiâ moraliter possibili superari non potest.

Ignorantia vincibilis est ea, quae adhibitâ diligentiâ moraliter possibili potest superari his praemissis sit.

Conclusio 1.ª

Ignorantia invincibilis excusat a peccato proinde que impedit ne actio sit voluntaria.

Probatur nam ignorantia invincibilis est ea quae adhibita diligentiâ moraliter possibili vinci non potest: atqui ejusmodi ignorantia excusat a peccato: ad hoc satis est quod nullus cense-

teneatur peccare in eo quod vitare non potest: alqui
res ita se habet; cum nemo ad impossibile teneatur;
sine dum quis intendit venandum suum amicum occidat
in dumis latitantem, putans occidere feram, non peccat;
quia tunc laborat ignorantia quæ diligentia moralis
vinci non potuit

Quod spectat ad ignorantiam vincibilem, propter
oppositas rationes non excusat a peccato

Conclusio 2.a

Non datur ignorantia invincibilis juris
naturalis.

Probatur nam jus naturale est illud ad quod omnes
naturâ duce, tenemur; et quod quisque scire debet
quale est istud; alteri ne fecerit, quod sibi fieri non
vis unde sequitur non esse occidendum, neque furan-
dum, neque alteri mentiendum: atqui non datur igno-
rantia invincibilis illius ad quod omnes, naturâ duce
tenemur, et quod quisque scire debet; nam si dare-
tur ejusmodi ignorantia, Deus impossibilia juberet
alqui id dici non potest ut patet ex Sti concilii
Tridentini verbis. Deus impossibilia non jubet,
sed jubendo monet facere quod possis, et adjuvat
ut possis ergo &c

Quod spectat ad ignorantiam antecedentem et
concomitantem sit

Conclusio 3.a

Ignorantia antecedens et concomitans tollunt voluntavium.

Probatur: nam ignorantia tum antecedens tum concomitans est ea, quæ adhibitâ diligentiâ morali vinci non potest, et est eorum, quæ non debemus scire: atqui ignorantia eorum quæ scire non debemus et quæ adhibitâ diligentiâ morali, vinci non potest, tollit voluntavium. nam ibi nullum est voluntavium, ubi nulla est cognitio actualis aut possibilis. Ergo &c.

Observa ibi illud discriminis esse inter ignorantiam antecedentem et ignorantiam concomitantem: quod qui laborat ignorantiâ antecedente præviam factam accedente cognitione doleat de facto, unde et in actione, et post actionem excusatur a peccato, ut videre est in homine, qui venationi indulgens occidit amicum suum putans occidere feram. contra qui laborat ignorantiâ concomitante, post rem factam accedente cognitione gaudet et delectatur re commissâ: unde licet in actione excusetur a peccato, attamen post actionem accedente cognitione peccat, ut constat exemplo hominis, qui inter venandum occidere vel infensissimum hostem, putans occidere feram.

Conclusio 4.a

Ignorantia consequens non tollit voluntavium.

Probatur nam illud non tollit voluntarium quod non impedit quominus actio sit saltem indirecte volita: atqui ignorantia consequens non impedit quin actio sit saltem indirecte volita. nam ignorantia consequens est ea, qua quis non vult, aut saltem negligit scire, quæ sunt sui officii, ne scilicet ea adimplere teneatur; qualis est ignorantia in homine, qui non vult, aut negligit edoceri legem, quæ præcipit jejunium, ne teneatur a cibis abstinere: atqui hæc ignorantia non impedit quominus actio sit volita, saltem indirecte, ut patet. quapropter quæ fiunt ex illa ignorantia non excusantur a peccato; sed reputantur ad culpam et ad pœnam. Ergo &c.

Solvuntur Objecta

Objicies illud non debet dici voluntarium quod non est volitum: atqui quod fit ex ignorantia consequente non est volitum Ergo &c.

Dist maj. illud non debet dici voluntarium quod non est volitum, neque in se, neque in suâ Causâ Conc maj. in se tantum N. maj. alqui &c. Distincto pariter mino. N. conseam.

Itaque aliquid potest esse volitum duobus modis vel in se, vel in suâ causâ.

Illud est volitum in se, quod præcise et expresse intenditur a Voluntate. V.g. sanitas in se præcise

volita est, quia expresse intenditur ab homine agvolante

Illud est volitum in suâ causâ quod in se proxime et propriè non intenditur sed in alio a quo sequitur

Equidem illud non debet dici voluntarium quod neque directè, neque indirectè; id est, neque in se, neque in sua causâ volitum est: at vero illud debet dici voluntarium, quod licet in se et directe non sit volitum, attamen volitum est indirecte et in sua causâ

Porro quod fit ex ignorantia consequente, non est quidem in se directe volitum, quia non est in se cognitum: at vero volitum est indirecte, et in suâ causâ V.G. qui non vult, aut saltem negligit adesse missæ parochiali, et postea legem abstinentiæ violat, is censetur velle saltem indirecte violationem legis abstinentiæ, quia qui vult causam, censetur velle effectum.

Instabis atqui licet voluntas velit et intendat causam, quod sequitur ex causa, non debet dici volitum neque indirecte. nam supponatur Petrus in venatione occidisse hominem in vepribus latentem, dum volebat occidere feram, in hâc hypothesi Petrus vult et intendit causam occisionis illius hominis, scilicet emissionem glandis plumbeæ; attamen non censetur velle mortem hominis

N. subsumptum ad cujus probationem Dist maj

petrus vult et intendit causam occisionis illius hominis scilicet emissionem glandis plumbeæ, nec prævidet nec prævidere debet inde secuturum esse occisionem illius hominis conc. maj. secùs N. maj. atqui &c concessâ min. Dist. consequens, licet quis velit et intendat causam; quod ex causâ sequitur, non debet dici volitum; nequidem indirecte, si qui agit, nec prævidit, nec prævidere debuit inde secuturum esse occisionem illius hominis conc. conf. secùs N. Itaque illud discriminis est inter petrum qui venando occidit hominem in sylvâ delitescentem putans occidere feram, et eum qui violat legem abstinentiæ 1° quod is noluit aut neglexit adesse concioni parochiali 2° quod adesse debuit, adeoque potuit et debuit suam expellere ignorantiam; unde hæc ignorantia evasa est et affectata. contra Petrus, nec debuit, nec potuit eam, quâ laborabat, ignorantiam vincere.

De Metu

Metus est perturbatio mentis propter imminens malum

Duplex distinguitur metus scilicet gravis et levis

Metus levis est ille, qui non cadit in virum constantem, qualis est metus levioris mali

Metus Grauis est ille, qui cadit in virum fortem illumque perfellit, talis est metus mutilationis et sic iterum duplex, alter ita vehemens ut tollat omnem rationis usum; alter vero non ita vehemens quia relinquat rationis usum.

Observa ibi aliud est agere cum metu, aliud agere ex metu. hunc quis censetur agere ex metu quando metus est causa actionis, ita ut sublato metu actio non amplius fieret. sic mercator ex metu naufragii projicit suas merces in mare; hunc quis agit cum metu, quando metus comitatur quidem actionem, sed non est causa actionis; sic fur censetur furari cum metu. non agitur ibi de actione quæ fit cum metu, sed de ea quæ fit ex metu;

Conclusio 1.a

Metus grauis nec relinquens rationis usum tollit voluntarium.

Probatur nam tunc tollitur voluntarium quando nulla est actio et actualis et possibilis: atqui urgente metu, nullum relinquente rationis usum, nulla remanet actio actualis et possibilis ut patet. Ergo nullum est voluntarium.

Conclusio 2a

Metus gravis, sed relinquens rationis usum non tollit voluntarium

Probatur. Nam illud non tollit voluntarium quod non impedit, quominùs actio sit simpliciter voluntaria: atqui metus gravis qui relinquit rationis usum non impedit quominùs actio sit simpliciter voluntaria: nam quod non impedit quominùs actio oriatur a voluntate, cum sufficienti cognitione immo cum electione, non impedit quominus actio sit voluntaria simpliciter: atqui metus gravis relinquens rationis usum non impedit quominùs actio oriatur a voluntate, cum sufficienti cognitione immo cum electione: ut patet in mercatore qui metu omittendæ ruinæ projecit merces in mare. Ille enim bono habet cognitionem finis et circumstantiarum immo propriâ voluntate se se determinat ad projiciendas merces. Ergo &c.

Solvuntur Objectiones

Objicies 1.o quod fit ex ignorantia invincibili illud non est voluntarium; atqui quod fit ex metu, fit ex ignorantiâ invincibili V.G. Mercator qui projiceret suas merces in mari scivit posse se aliter effugere naufragium.

Dist maj. quod fit ex ignovantiâ inuincibili non
est voluntavium, si illa ignovantia sit per se causa
actionis conc maj. si sit tantum causa per accidens
N. maj alqui &c Dist minor quod fit ex metu fit ex
ignovantiâ inuincibili, ita ut ignovantia non sit per
se causa actionis conc minor Secus N. minor Ergo &c

Itaque quando ignovantia inuincibilis, est per se
causa actionis; tunc tollitur voluntavium sed in
præsenti occasione, ignovantia non est per se causa
projectionis mercium, sed tantum per accidens: si enim
Mercator certo scirel se non posse aliter effugere
naufragium, nihilominus suas merces projiceret, et
nullâ tamen laboravel ignovantiâ

Adde quod Mercator accuratè loquendo, non debet
dici projicere suas merces ex ignovantiâ, sed potius
cum ignovantiâ: non enim ignovantia, sed metus Nau-
fragii, est causa projectionis mercium

Objicies 2.° quod fit cum repugnantiâ
illud non est voluntavium: alqui quod fit ex metu
fit cum repugnantiâ; Ergo non est voluntavium

Dist maj quod fit cum repugnantiâ absolutâ
et efficaci, illud non est voluntavium conc maj. v.
inefficaci tantum et conditionatâ N. maj alqui &c
Distinctâ pariter minore N. conseq.

Itaque quod fit cum absolutâ voluntate

repugnantia illud non est voluntarium sic injecto
hominis ut caveretur non est voluntaria quia fit cum
absolutâ et actuali repugnantia voluntatis at vero
illud est voluntarium, quod fit cum repugnantia con-
ditionata tantum, et inefficaci.

Porro quod fit ex metu fit duntaxat cum repugnan-
tia conditionatâ et inefficaci VG mercator projiciens
suas merces in mare non dicit absolute nolo projicere
merces sed dicit tantum nollem projicere merces si
naufragii metus abesset; sed quia ingruit tempestas
et imminet periculum vitae, vult efficaciter merces
projicere, adeoque haec projectio est secundum effica-
cem voluntatis inclinationem et consequenter debet
dici simpliciter voluntaria

Instabis mercator projicit suas merces invitus
ergo illa projectio censeri debet simpliciter involun-
taria

Distantēens Mercator projicit suas merces invitus
quoad causam conc. antēens quoad projectionem ipsam
n. antēens ergo &c. Distingo consēens illa projectio
debet censeri involuntaria quoad causam conc consean
quoad seipsam n. consēam.

Itaque causa extrinseca illius projectionis est omino
involuntaria. Haec enim causae sunt tempestas et
periculum vitae quae accidunt invito et repugnante
mercatore. Sed positis illis causis extrinsecis Mercator

vult suas projicere merces.
instabis quod est voluntarium in causâ censetur simpliciter voluntarium: Ergo quod est inuoluntarium in causâ extrinsecâ, censeri debet simpliciter involuntarium
N. conseam et paritatem; ratio disparitatis est quod causa voluntaria pendeat a nobis. causa autem inuoluntaria extrinseca non pendet quidem a nobis, sed tamen ea positâ illius effectum qui a nobis pendet efficaciter volumus.

objicies 3.º contractus qui fiunt ex metu non obligant. Ergo non sunt voluntarii et consequenter metus reddit actionem inuoluntariam
N. conseam Equidem contractus facti ex metu irriti haberi solent, nec obligant; non quod sint inuoluntarii, sed quias leges illos irritant causâ publicae securitatis, ut praecludatur via insolentiae et potentiae magnatum, qui suâ authoritate abutentes possent ejusmodi contractus ab aliis extorquere
Obserua tamen ibi non quolibet metu graui personam fieri inhabilem ad contrahendum, aut contractum irritari, sed id tantum contingere, quando metus ab extrinseco principio injustè incutitur. Primo quidem si metus grauis ab intrinseco

principio oviatur, non reddit contractum invalidum;
quapropter valet matrimonium contractum a juvo
ex metu, ne a muliere in sua infirmitate deseratur
2° contractus non redditur invalidus, quando metus
juste incutitur etiam a principio extrinseco. Hinc valet
Matrimonium, quod contrahitur cum Virgine raptâ
in metu mortis a Magistratu proposito
Quæritur an metus relinquens rationis usum
excusat a peccato
Respondeo in iis quæ ex naturâ suâ non
sunt mala, sed tantum ex lege humanâ, sive
civili, sive Ecclesiasticâ, metus excusat a peccato,
unde is non peccavet, qui die Dominicâ metu
mortis non adesset sacro. in iis vero, quæ ex
natura sua mala sunt, et uetantur lege natu-
rali, vel divinâ, qualis est blasphemia, fidei
ejuratio &c. metus non excusat a peccato. Hinc
relgaliter peccavet, qui metu mortis fidem ejuravit,
ratio est quia, quod ex natura sua malum est, non
potest unquam fieri Licitum. —

—

De Concupiscentia

De Concupiscentiâ

Concupiscentia est motus vege
tans appetitûs sensitiui, circa Bonum sensibile et duplex
distinguitur, scilicet antecedens et consequens
concupiscentia consequens est ea, quæ cognitio-
nem, deliberationem, et consensum voluntatis pertransit
et subsequitur
Concupiscentia antecedens est ea, quæ cognitionem,
deliberationem, et consensum voluntatis antecedit. Hæc
que duplex distinguitur, alia ita ne gemens, ut om-
nem rationis usum tollat, Id est, nec deliberationem
nec cognitionem ullo modo permittat. Qualis est
Jvæ in fuorem conversæ. alia permittit cognitionem
sed deliberationem non permittit
Obserua Sic non agitur de Concupiscentia conse
quente, quæ enim fiunt ex Hâc concupiscentiâ
non modo voluntaria sunt, sed etiam perfectè libera
2° non agitur de Concupiscentiâ antecedente om-
nem usum rationis tollente, Id est, quæ nec delibe
rationem, nec cognitionem, ullo modo permittit
quia ubi nulla est cognitio nec actualis nec possi
bilis, ibi nullum est voluntarium
Itaque disputatur de Concupiscentiâ antece

antecedens, quæ licet permittat cognitionem attamen non permittit deliberationem. Sic positis sit

Conclusio

Concupiscentia antecedens quæ permittit cognitionem, licet non permittat deliberationem non tollit voluntarium

Probatur nam illud non tollit voluntarium quod non impedit quo minùs actio sit volita: atqui concupiscentia, quæ permittit cognitionem licet non permittat deliberationem, non impedit quominùs actio sit volita V.g. delectatio quâ afficiuntur beati in cœlis, dum vident Deum intuitivè, non permittit deliberationem circa Deum amandum atqui tamen non impedit quo minùs actus, quo beati in Deum feruntur sit maxime voluntarius ergo &c....

El certe ea actio est voluntaria quæ cognita fit juxta maximam voluntatis inclinationem: atqui actio quæ fit ex concupiscentiâ antecedente permittente cognitionem, non vero deliberationem, est actio quæ cognita fit juxta maximam voluntatis inclinationem, quando quidem in hanc actionem totis viribus ruit ipsa voluntas ergo Concupiscentia antecedens quæ permittit cognitionem licet non permittat deliberationem &c.

Solvuntur Objecta

Objicies 1.o quod minuit peccatum minuit voluntarium. atqui concupiscentia minuit peccatum Ergo et minuit voluntarium

Dist maj quod minuit peccatum minuit voluntarium specifice sumptum, id est sumptum pro libero conc maj minuit voluntarium genericè sumptum N. Maj atqui &c concessâ minore et distincto consequente ad sensum maj N. conseqm

Itaque concupiscentia minuit voluntarium specifice sumptum, id est pro libero, sed non minuit voluntarium, id est, pro actione quæ fit secundum inclinationem voluntatis immo ipsum auget quia relinquit cognitionem et auget inclinationem voluntatis.

Instabis quod minuit cognitionem minuit voluntarium etiam genericè sumptum: atqui concupiscentia antecedens minuit cognitionem Ergo &c.

Dist maj quod minuit cognitionem eorum quæ aguntur et ad agendum impelluntur, minuit voluntarium genericè sumptum conc maj. quod minuit cognitionem eorum quæ ab agendo ~~de~~ revocare possunt minuit voluntarium genericè sumptum N. maj atqui &c distincta gravitate minore N. conseqm

Itaque voluntarium postulat tantum cognitionem eorum quæ aguntur et ad agendum impelluntur

id est eorum in quibus est actio prorro concupiscentia minuit quidem cognitionem eorum quæ ab agendo deberent possent: at vero non minuit, quia potius auget cognitionem eorum quæ aguntur, et ad agendum impellunt, scilicet voluptatis, cæterorumque omnium in quibus concupiscentia potest voluntatem in suas partes trahere

Objicies 1° quod fit cum aliqua repugnantia illud est minus voluntarium; atqui quod fit ex concupiscentiâ antecedente, fit cum aliquâ repugnantiâ nam incontinentes sibi displicent, et dolent de concupiscentiæ negligentiâ, nec prius crimen admittunt quam facti ipsos pœniteat Ergo &c.

Dist maj quod fit cum aliquâ repugnantiâ concomitante seu permanente in ipso actus exercitio; illud est minus voluntarium Conc maj cum aliqua repugnantiâ antecedente et subsequente tantum N. maj atqui &c Distincta minore N. concean.

Itaque quæ fiunt ex concupiscentia antecedente sæpe fiunt cum aliquâ repugnantiâ antecedente et consequente, sed non fiunt cum aliqua repugnantia concomitante et permanente in ipso actus exercitio. Enim vero quæ fiunt secundum inclinationem præsentem voluntatis illa non fiunt cum repugnantiâ concomitante et permanente in ipso actus exercitio: atqui quæ sunt ex concupiscentia antecedente pervagantur secundum præsentem voluntatis

inclinationem. ut quisque satis propria experientia compertum habet

Instabis saepe incontinentes mediis in epulis et voluptatibus dolent et contristantur. Ergo quae fiunt ex concupiscentia antecedente fiunt cum repugnantiâ concomitante et permanente

Dist anteens incontinentes contristantur et dolent mediis in epulis et voluptatibus de effectu actionis quae fit ex concupiscentiâ conc anteens de ipsâ actione quae fit ex concupiscentiâ N. anteens Ergo &c Nego consequentiam

Itaque saepe numero incontinentes contristantur et dolent mediis in epulis; sed haec tristitia et dolor non est de ipsâ actione incontinentiae sed potius de impensis et poenis incontinentiam subsequentibus unde quae fiunt ex concupiscentiâ fiunt quidem cum repugnantiâ concomitante de ipso incontinentiae effectu; non vero cum repugnantiâ quae fit de ipsa actione

De Libertate

Quadruplex praesertim sententia circa libertatem numerari potest

Prima est Lutheri et Caluini qui liberum arbitrium sustulerunt omnino, asserentes hominem insuperabili quodam necessitate determinari et ad bonum, et ad malum: hinc juxta illos haereticos liberum arbitrium in homine est titulus sine re: attamen ne odium bonorum omnium sibi conciliarent, retinentes liberi arbitrii nomen, dixerunt illud stare posse cum necessitate caeca, id est, quae non oriatur ex cognitione, in quâ quidem sententia actiones brutorum, et actus nostri indeliberati V.G. primo primi motus qui nullam praesupponunt deliberationem et cognitionem sunt liberi. Hos errores damnauit Synodus Tridentina.

Secunda sententia est nonnullorum qui liberum et voluntarium promiscuè sumunt docentque cum libero arbitrio stare posse necessitatem quae ex cognitione oritur, quare asserunt actus vel necessarios qui oriuntur ex cognitione esse liberos, qualis est actus quo Beati in caelis Deum amant; qualis est etiam amor quo Deus suam bonitatem amat, et quo simul cum filio producit spiritum sanctum.

Tertia sententia est eorum qui definiunt liberum arbitrium facultatem, quâ, positis omnibus ad agendum praerequisitis, possumus agere vel non agere unde juxta illam opinionem essentia liberi arbitrii consistit in ~~diff~~ indifferentiâ actiuâ et absoluta aequi

aquilebvii in utramque partem versatili, quae ordine finis nulla tenus tempovetur

Quarta sententia est sancti Thomae a quo libevum arbitrium definitur facultas electiva medio vum servato ordine finis

Quod spectat ad sententiam Lutgevi et Calvini, non modo falsa est, sed etiam haevetica; ut dictum est supra, et fusius patebit ex dicendis infra

Conclusio 1.a

Libertas non existit in solo voluntario:

Probatur: nam si libertas consistevet in solo Voluntario, omnis actus voluntarius foret libev: atqui omnis actus voluntarius non est libev: nam actus quo quisque hominum cupit esse beatus, voluntarius est; actus quo patev aeternus genevat filium, et actus quo patev et filius producunt Spiritum sanctum sunt voluntarii. atqui non sunt libevi: nam illi actus non possunt dici libevi, qui necessavio fiunt; atqui ejusmodi actus necessavio fiunt: si quidem fievi non potest ut aliquis homo non velit esse beatus; patev aeternus non genevet filium, Patev et Filius non producant Spiritum sanctum Ergo &c

Et certe si libertas posita foret in solo voluntario qui negavunt libevtatem, negassent et voluntarium atqui plurimi negavunt libevum arbitrium; nunquam

vero negarunt voluntarium Tales fuerunt Stoici qui fingebant hominis voluntatem subjici facto et necessitati cuidam ineluctabili, profluenti ex occulta syderum virtute et efficacia, pariter Manichaei negarunt Libertatem dum statuerunt voluntatem hominis arcano quodam motu necessario determinari ad bonum vel ad malum ad bonum quidem a Principio primo omnium bonorum, ad malum; vero a primo principio omnium malorum; illi, inquam, negarunt liberum arbitrium; atqui tamen non negarunt voluntarium siquidem omnes ad unum fatebantur nos sponte et voluntarie agere non vero coacte, cum inclinatione, non cum repugnantiâ; ergo &c.

Denique si liberum et voluntarium essent quid unum et idem, sicut Libertas sufficit ad merendum et demerendum, ita sufficeret et voluntarium; atqui id dici non potest ut patet ex tertia Quinque famosarum propositionum his verbis concepta, ad Merendum et demerendum in statu naturae Lapsae non requiritur Libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione quae propositio accedente consensu Ecclesiae immo postulante Clero Gallicano damnata fuit a summis Pontificibus Innocentio Decimo et Alexandro 7.º ergo &c.

Solvuntur Objectiones

Objicies 1° Ex Sancto Augustino ubi voluntas, ibi libertas, ergo Liberum et voluntarium sunt quid unum et idem

Respondeo 1° Distingo antecens ubi est voluntas, ibi libertas, a coactione et necessitate cæcâ conc antecens; ubi voluntas ibi libertas a necessitate non cæcâ et naturali N. antecens ergo &c Dist consequens liberum a coactione et necessitate cæcâ, et voluntarium sunt quid unum et idem conc consequens secus N. consequens

Itaque licet fateamur, ubi est voluntas, ut Sabet Augustinus, ibi esse Libertatem a coactione, et necessitate cæcâ; qualis necessitas reperitur in brutis animantibus: attamen non inde sequitur, ubi est voluntas, ibi esse libertatem a necessitate non cæca et naturali quæ oritur ex cognitione quia amor quo beati in cælis Deum amant est maxime voluntarius; attamen non est liber a necessitate non cæca cum necessario oriatur ex cognitione Dei

Respondeo 2° concesso antecente Nego consequentiam, nam ubi intellectus ibi est voluntas, attamen intellectus et voluntas non sunt quid unum et idem qua propter hæc verba Augustini ubi voluntas ibi libertas non

significant libertatem et voluntatem esse quid unum et idem vel actum voluntarium et actum liberum non distinguit sed declarant duntaxat libertatem et voluntatem esse facultates inseparabiles, sicut intellectus et voluntas separari nequeunt. Igitur quemadmodum ex inseparabilitate intellectus et voluntatis non sequitur 1.° intellectum et voluntatem esse quid unum et idem 2.° intellectionem et volitionem non posse separari, aut esse quid unum et idem; ita ex inseparabilitate voluntatis et libertatis non sequitur voluntatem et libertatem esse quid unum et idem; aut actum voluntarium et liberum non posse distingui. Enim vero facultates sunt essentiales substantiæ cui tanquam alicui 2.° essentialiter conjunguntur: at vero functiones sunt aliquando contingentes, proinde quæ licet facultates sint inseparabiles, non idcirco sequitur functiones esse etiam inseparabiles. Ergo quamvis voluntas sit inseparabilis a libertate actus tamen voluntatis separari potest ab actu libertatis, nec sunt quid unum et idem.

Objicies 2.° illud est liberum quod est in nostra potestate: atqui omnis actus voluntatis est in nostra potestate ergo &c.

R. mino illud enim non est in nostra potestate cujus non sumus Domini atqui non sumus &c.

Domini omnium actuum nostræ voluntatis si quidem non sumus domini illorum actuum qui vel inclinationi naturali vel objecti impressioni omnino subjiciuntur: atqui tales sunt plurimi actus nostræ voluntatis; sic in homine amor beatitudinis subjicitur inclinationi naturali: amor Dei in beatis mentibus subjicitur impressioni Divinæ Ergo &c.

Instabis illud est vere liberum quod agimus quando volumus et quod non agimus quando nolumus atqui quid quid est voluntarium illud agimus quando volumus, et illud non agimus quando nolimus Ergo &c.

Dist maj illud est vere liberum etiã nostrâ potestate quod agimus quando volumus et quod non agimus quando nolumus, voluntate ut est indifferens, libera et suorum actuum domina conc maj voluntate ut est naturæ seu determinata N. maj. atqui &c. Distinctâ pariter minore N. consequam

Equidem quod agimus voluntate ut est libera et domina suorum actuum illud est Liberum et in nostra potestate, sed quod agimus voluntate ut est est determinata, illud non est Liberum et in nostra potestate; porro multi sunt actus nostræ voluntatis qui ab ipsâ proficiscuntur non quatenùs est Libera, sed pro ut est determinata, qualis est amor beatitudinis ut sic in homine et amor Dei in beatis mentibus qui necessario oritur ex cognitione Dei

intuitiua

Objicies 3º. voluntarium et liberum sunt quid unum et idem si necessitas simplex non tollat liberum arbitrium alqui simplex necessitas non tollit liberum arbitrium nam ex sancto augustino Libro 4º de ciuitate Dei capi. Decimo si ea definiatur necessitas secundum quam dicimus necesse esse ut ita sit aliquid, vel ita fiat; nescio cur eam timeamus ne nobis aufferat libertatem voluntatis, nam deum necessario uiuere dicimus, et cuncta praescire, nec tamen minus liberum intelligimus

Dist maj voluntarium et liberum sunt quid unum et idem si unitas simplex respectu unius et ejusdem objecti non tollat liberum arbitrium respectu ejusdem objecti conc maj si non tollat respectu aliorum objectorum N. maj alqui &c

Dist mino necessitas simplex respectu unius objecti non tollit libertatem respectu aliorum objectorum conc mino respectu ejusdem objecti N. min

Ergo &c

Itaque simplex necessitas respectu unius objecti non tollit liberum arbitrium respectu aliorum objectorum V G necessitas respectu finis ultimi non tollit libertatem respectu mediorum pariter Deus necessario viuit et tamen libere operatur ad extra at vero necessitas unius

tollit libertatem respectu ejusdem, id est non potest dari libertas et necessitas respectu unius et ejusdem objecti illud enim non debet dici liberum a quo quis non potest abstinere ut habet ipse Augustinus hinc Deus necessario vivit non vero libere

Instabis ex Sancto Thoma sola coactio opponitur voluntario ut sola coactio opponitur libero Ergo &c

Dist anteens sicut sola coactio generice et late sumpta pro qualibet necessitate sive extrinseca sive intrinseca opponitur voluntario ita et opponitur libero conc anteens sicut sola coactio stricte sumpta pro vi seu necessitate extrinseca tantum opponitur voluntario ita opponitur libero N. Anteens Ergo &c

Itaque si nomine coactionis intelligatur quaelibet necessitas sive sit extrinseca sive sit intrinseca sola coactio opponitur voluntario et libero si nomine coactionis intelligatur ut vulgo solet intelligi necessitas externa tantum non sola coactio opponitur libero sed praeterea illi opponitur necessitas naturalis quâ necessario et antecedenter voluntas determinatur ad aliquid ut videre est in homine qui quamvis Beatitudinem voluntarie amet eam tamen libere non amat: pariter amor Dei in beatis

mentibus maxime est voluntarius non vero Liber
quia ab eo abstinere non possunt
Ex his quæ dicta sunt de Voluntario patet quam
dam indifferentiam esse de ratione Libertatis qua pro
-ter de indifferentia nobis est agendum

De indifferentiâ

Indifferentia genera tim definiri
potest forma, quâ ens aliquid fit capax sejus vel
alterius modificationis sive oppositæ sive disparatæ
Duplex distinguitur indifferentia scilicet actiua
et passiua
Indifferentia passiua est ea quæ non habet vim
sui determinatricem, sed est tantum determinabilitas
ab alio, talis est indifferentia in materia ad omnes
formas physicas recipiendas
Indifferentia actiua est ea quæ habet vim sui
ipsius determinativi cum et duplex distinguitur nimirum
positiua et negatiua
Indifferentia actiua negatiua est negatio omnis
planæ determinationis seu quædam animi suspensio
qua quis manet incertus de eo quod agere debet
Indifferentia actiua positiua est vis qua quis
se determinat ad unum potius quam ad aliud et
Iuplex distinguitur scilicet indifferentia contrarie-
-etatis, seu specificationis indifferentia disparitatis

et indifferentia contradictionis.

Indifferentia contrarietatis seu specificationis est vis eligendi unum actum vel illius contrarium v.g. amandi, vel odio habendi, bene aut male agendi

Indifferentia disparitatis est vis eliciendi plurimos actus disparatos v.g. sobrietatis, liberalitatis justitiae &c.

Indifferentia contradictionis seu exercitii est vis agendi, vel non agendi, amandi vel non amandi his positis sit

Conclusio 1.a

Indifferentia negativa non est de ratione libertatis

Probatur. nam indifferentia negativa est negatio omnis plane determinationis et quaedam animi suspensio quâ quis est omnino incertus de eo quod agere debet alqui haec privatio determinationis seu animi suspensio non est de ratione libertatis nam Deus in productione creaturarum fuit liber; atqui tamen ab aeterno fuit determinatus ad illas producendas nec unquam illam habuit animi suspensionem pariter Christus fuit liber ad mortem et mortis circumstantias: alqui tamen nunquam expertus est suspensionem et incertitudinem animi circa mortem subeundam

Et certe si indifferentia negativa esset de ratione libertatis quidquid minuit illam indifferentiam minueret libertatem et consequenter meritum atque demeritum: atqui id dici non potest; aliquin Justi in suis actibus minus meretur et improbi minus peccarent; quia illi in bono, hi in malo hanc animi suspensionem et incertitudinem non patiuntur

Conclusio 2ª

Indifferentia actiua positiua est de ratione libertatis

Probatur: nam indifferentia actiua positiua est vis, seu capacitas, et amplitudo animæ, qua pluribus inter se comparatis relicto uno se se ad aliud determinat: atqui hæc capacitas est de ratione libertatis qua propter reperitur in quo-vis ente libero, et quo major est eo perfectior est libertas, quia eo perfectior est vis electiua Ergo &c.

Conclusio 3ª

Indifferentia contrariorum ad Bonum et malum non est de essentia libertatis

Probatur nam deficere posse non est de essentia ullius facultatis: si coercitive posse non est de ratione virtutis visiuæ, et errare posse non est de ratione virtutis intellectiuæ: atqui peccare est

multo magis deficere quam coercitive aut falli; Ergo peccare posse, seu habere indifferentiam aut ad bonum aut ad malum non est de ratione libertatis, quapropter Deus, Christus, Angeli qui perfecta pollent libertate nullam habent ad bonum et malum indifferentiam Ergo &c.

Dices Scripturæ et Patres sæpe explicant liberum arbitrium per vim electivam boni et mali Ergo &c.

Dist anteens explicant liberum arbitrium per vim electivam boni et mali tanquam per aliquid quod ei conjunctum est in hac vita Conc anteens tanquam per aliquid ipsi essentiale. N. anteens — Ergo &c

Itaque patres explicant liberum arbitrium per potentiam peccandi sicut sæpe definiunt hominem per mortalitatem quamvis apprime sciant ad hominis essentiam et perfectionem non pertinere quod sit mortalis Ergo &c.

Conclusio 4ª

Indifferentia contradictionis est de ratione libertatis

Probatur nam illud de ratione libertatis quod nullam dicit imperfectionem et per quod homo constituitur habere jus et dominium in suos actus aliqui indifferentia contradictionis est ejusmodi primo nullam dicit imperfectionem quia respicit media non vero finem ultimum secundo per illam homo

concipitur habere jus et dominium in suos actus, hinc enim homo jus et dominium habet in suos actus quando illos potest ponere vel non ponere ad libitum: atqui per indifferentiam actuum contradictionis homo concipitur habere potentiam ponendi vel non ponendi suos actus ad libitum: nam homo habet potestatem ponendi vel non ponendi suos actus ad libitum, quando agere et non agere est in illius potestate atqui per indifferentiam actuum contradictionis ipsum agere et non agere est in potestate hominis cum hæc indifferentia nihil aliud sit quam vis seu potestas quâ homo potest agere vel non agere ergo &c.

Solvuntur Objectiones

Objicies 1.° Illud non est de ratione libertatis quod dicit defectum et imperfectionem: atqui indifferentia contradictionis est ejusmodi nam dicit potentiam non agendi: atqui potentia non agendi est imperfectio ergo &c.

N. Min. ad cujus probationem Dist maj dicit potentiam non agendi quæ oritur ex juxta et dominio animæ in suos actus, et quæ conjuncta est cum potentia agendi conc maj, dicit potentiam non agendi ortam ex indigentia alicujus ad agendum requisiti et quæ non sunt conjuncta cum potentia agendi N. maja. atqui &c. distincta pariter minore N. consequam

Itaque indifferentia contradictionis dicit potentiam non agendi, sed quae conjuncta est cum potentia agendi et quae proinde nullam dicit imperfectionem cum oriatur ex jure et dominio animae in suos actus quo fit ut illos possit ponere vel non ponere ad libitum

Instabis aliqui potentia non agendi etiam orta ex jure et dominio animae in suos actus est imperfecto; nam posse carere perfectione est imperfecto aliqui potentia non agendi est posse carere perfectione Ergo &c

Dist. Subsumptum. ad cujus probationem Distinmino. potentia non agendi circa finem ultimum est posse carere perfectione conc minio potentia non agendi circa bona particularia est posse carere perfectione N. mino. Ergo &c. Dist consequens potentia non agendi circa finem ultimum est imperfecto conc consequentiam circa bona particularia N. cons consequentiam

Itaque posse non agere circa finem ultimum est imperfecto, quia circa finem ultimum idest circa Summam et Supremam Bonitatem semper restat agere quam non agere, cum in amore finis ultimi, hoc est, Dei qui est Suprema Bonitas, consistat, maxima hominis perfectio: at vero posse non agere circa bona particularia non semper est imperfecto quia aliquando satius est non agere quam agere

circa ejusmodi bona, quæ sæpe fucata et Ementita sunt, in quorum proinde amore, posita est maxima hominis imperfectio,

Porro potentia non agendi de quâ disputamus — respicit tantum bona particularia, non finem ultimum; unde libertas definitur vis Electiva mediorum servato ordine finis

objicies 2.º Deus fuit liber ad mundum producendum; atqui numquam fuit indifferens ad mundi creationem. nam ille nunquam fuit indifferens, qui fuit ab æterno determinatus: atqui Deus fuit ab æterno determinatus ad productionem mundi ergo non fuit indifferens &c.

N. mino. ad cujus probationem Dist maj ille nunquam fuit indifferens qui fuit determinatus ab æterno determinatione anteente Conc. maj determinatione consequente N. maj atqui &c. distincta pariter minore N. conseam

Itaque duplex est determinatio antecedens et consequens.

Determinatio antecedens est ea quæ antecedit consensum voluntatis et quæ ita oritur ab extrinseco ut sit in nobis sine nobis vel non a nobis talis est determinatio voluntatis ad bonum universim

Determinatio consequens est ea quæ subsequitur consensum liberum voluntatis; et est illius effectus.

Equidem ille nunquam fuit indifferens qui ab æterno determinatus fuit determinatione antecedente at vero ille fuit indifferens qui ab æterno determinatus est determinatione consequente: Porro Deus fuit determinatus ab æterno ad mundum creandum determinatione consequente, idem, dependente a libero suæ voluntatis consensu, quæ determinatio non excludit indifferentiam actuam: sed Deus nunquam fuit determinatus determinatione antecedente quia se se ab æterno libere determinavit ad producendum mundum, nec ab alio determinatus est qua propter ab æterno fuit simul indifferens antecedenter, et determinatus consequenter primo fuit antecedenter indifferens cum enim sit independens, omnibus entibus superior, et sibi sufficientissimus, creaturis non indiget, nec proinde innitus aut necessario, et ex naturæ suæ conditione eas produxit secundo ab æterno fuit determinatus consequenter quia nullum fuit instans, quo Deus suspensus hæserit circa mundi productionem

Instabis ille non fuit indifferens qui non potuit non facere id quod erat optimum et perfectissimum atqui Deus &c. Ergo &c.

Dist maj ille non fuit indifferens qui non potuit non facere id, quod erat optimum et perfectissimum quoad entitatem conc maj alqui Deus non potuit &c Distincta pariter minore N. conseam

Itaque Deus pro sua sapientia infinitâ in productione creaturarum non potuit non facere id quod erat optimum et perfectissimum secundum habitudinem ad finem quem sibi proposuerat; cum sapientia eluceat in coordinatione eorum quæ sunt ad finem sed Deus potuit non producere, et revera non produxit id quod erat optimum et perfectissimum secundum entitatem; si quidem potuit absolutè, producere mundum perfectiorem et de ratione infinitæ et inexhaustæ illius potentiæ est ut producto quocunque opere aliud perfectius producere possit et isto aliud perfectius usque in infinitum.

Objicies 3° Christus fuit liber circa mortem subeundum: atqui nunquam fuit indifferens circa mortem Ergo &c

Dist mino. Christus nunquam fuit indifferens indifferentia negativâ ad mortem conc mino positiva et negativa N. mino Ergo &c. Dist consequens indifferentia negativa et æquilibrii non est de ratione libertatis conc consequens — positiva et electionis N. consequens.

Itaque duplex ut supra diximus distinguenda est indifferentia nimirum positiva et negativa

Indifferentia negativa est negatio omnis planè determinationis, seu quædam animi suspensio quâ quis manet incertus de eo quod agere debet

Indifferentia positiva est vis quâ voluntas ad unum se se determinat potius quam ad aliud

Equidem Christus numquam fuit indifferens in differentia negatiua circa mortem subeundam quia numquam mansit dubius et incertus circa illam: at vero indifferens fuit indifferentia positiua quia sese ad illam libere determinauit

Instabis ille non fuit indifferens indifferentia positiua circa mortem qui illam necessario passus est. atqui Christus necessario mortem subiit ergo Christus &c.

Dist maj qui illam necessario passus est necessitate antecedente conc maj necessitate consequente N. maj atqui &c Distincta pariter minore N. conseam

Itaque duplex necessitas antecedens et consequens

Necessitas antecedens est ea quae ita antecedit consensum nostrum ut sit in nobis non a nobis. talis est necessitas moriendi in homine.

Necessitas consequens est ea quae consequitur ex consensu voluntatis, et quam sibi ipsi imponit agens unde est in nobis, et a nobis

Equidem ille non fuit indifferens indifferentia positiua circa mortem qui eam passus est necessario necessitate antecedente, quia illa necessitas tollit electionem, et consequenter indifferentiam positivam at vero ille fuit liber circa mortem circa mortem qui eam passus est necessario necessitate consequente. Porro Christus debuit quidem pati mortem necessitate consequente, non vero antecedente. nam qui debuit subire mortem quia hanc necessitatem sibi imposuerat, ille passus non est mortem ex-

ex necessitate antecedente: alqui ideo Cyprianus debuit subire mortem, qui a Deo sibi necessitatem imposuerat. Enim vero Cyprianus est persona divina cui naturae humanae hypostatice unitae est: atqui persona divina cui naturae humanae hypostatice unitae sibimet imposuit necessitatem moriendi si quidem persona divina libere assumpsit naturam humanam, quia Verbum libere caro factum est, et habitavit in nobis: unde haec persona aliam non habet necessitatem circa mortem, quam habet Deus circa promissa sua: atqui Deus necessario sua promissa exequitur, non quod nobis debitor sit sed quia fidelis est et potens reddere ea quae repromisit diligentibus se, uno verbo, qui a Deo necessitatem sibi libere imposuit.

Quaeritur ubi autem Cyprianus quatenus homo fuerit indifferens indifferentia positiva et activa circa mortem subeundam et illius circumstantias, ita ut ab omni necessitate fuerit immunis.

Respondent non nulli. 1° in Christo duae voluntates scilicet divina et humana quemadmodum definitum fuit adversus Monotheletas. 2° voluntas divina fuit indifferens circa mortem subeundam et illius circumstantias, non item voluntas humana, quod non impedit quo minus Cyprianus etiam ut homo fuerit liber circa mortem subeundam, Enim vero, inquiunt, illae duae voluntates sunt facultates unius et ejusdem suppositi, porro cum adsunt facultates unius et ejusdem suppositi licet una ex illis facultatibus

non sit ratione sui præcisè indifferens, attamen illius actio censeri debet indifferens, libera et meritoria dummodo fiat et exerceatur ad nutum et imperium facultatis liberæ ejusdem suppositi, quod quidem patet in puero homine. V.g. in nobis intellectus ratione sui præcisè non est indifferens et liber, attamen illius actio debet censeri indifferens, libera et meritoria modo fiat ad nutum et arbitrium libertatis, sanctè in Christo licet voluntas humana ratione sui præcisè non fuerit indifferens circa præcepta a Patre imposita attamen illius actio, puta, obedientia circa mortem, mortis que circumstantias censeri debet indifferens, libera et meritoria. nam fiebat et exercebatur ad nutum et arbitrium voluntatis divinæ, quæ erat facultas indifferens et libera ejusdem suppositi scilicet Christi ergo mors Christi et illius obedientia censeri debent actiones indifferentes et liberæ

Observant postea quæ non sequi Christum minus meritum fuisse, immo infinitè meritus est quia obedientia et cæteræ illius actiones fiebant et exercebantur ad nutum et ad arbitrium voluntatis divinæ quæ erat facultas indifferens et libera ejusdem suppositi, hæc ratione impeccabilitas Christi conciliari potest cum ejus libertate. Sic enim explicatur quomodo singulæ illius actiones humanæ, quæ fiebant ad nutum, et arbitrium divinæ voluntatis, fuerint infiniti valoris et pretii.

Respondent alii voluntatem humanam per se

in Christo indifferentem fuisse circa redemptionem generis humani, mortem, et omnes mortis circumstantias in se ipsis spectatas, et a deo nulla ei, nullaque antecedente necessitate fuisse impulsam sed sola Caritate in Patrem, sine Christus ut homo habuit illam indifferentiam qua potuit rebus a patre imperatis abstinere si ipsa in se ipso, et res in se ipsis spectentur sed haec indifferentia Caritati et obedientiae ita erat addicta, ut a peccandi potestate omnino esset aliena, atque adeo longe a viatorum caeterorum indifferentia diversa fuit, quapropter Consensus humanae voluntatis fuit liber et indifferens unde illo Scripturae verba, Nemo tollit animam meam a me; sed ego pono eam a me ipso, et potestatem habeo ponendi eam. Sine praedicto fuerat de Christo, Oblatus est quia ipse voluit.

Objicies 4° si indifferentia esset de libertatis ratione, quo major fieret indifferentia eo major fieret Libertas; et quo minor esset indifferentia, eo pariter esset minor Libertas; atqui id dici non potest alioquin scelerati qui ex habitu peccant minus peccarent ut potest minus indifferenter, et justi qui ex habitu Deum amant et bene agunt, minus mereventur Ergo

Dist maj si indifferentia negativa et aequilibrii esset de ratione libertatis quo major foret indifferentia negativa et aequilibrii eo major foret Libertas conc maj si indifferentia positiva esset de ratione libertatis quo major foret indifferentia negativa et aequilibrii —

eo major foret libertas N. maj. atqui &c distincta pariter minore N conseam

Itaque ut supra dictum est libertas non consistit in indifferentiâ negativa et æquilibrii qua scilicet voluntas suspensa maneat instar lancis hinc et inde æqualibus libratæ ponderibus sed consistit in indifferentia positiva et electionis, quæ est vis qua voluntas pluribus inter se comparatis potest sese determinare ad unum potius quam ad aliud

Porro licet habitus tum boni tum pravi tollant indifferentiam negativam, et æquilibrii, quâ scilicet voluntas suspensa maneat instar lancis æqualibus libratæ ponderibus, quatenùs voluntatem inclinant in unam partem potius quam in aliam; attamen attamen non tollunt indifferentiam positivam et electionis, si quidem unus quisque in se ipso experitur sive ex bono habitu agat, sive ex pravo, sive ex concupiscentia, sive ex gratiâ se posse ad agendum aut non agendum, vel etiam ad contrarium sese determinare, cum nunquam careat rationibus ad utrum libet inclinantibus. quapropter ex nostra sententiâ nihil inferri potest quod minuat meritum in justis et peccatum in improbis

Instabis actus non destruit potentiam: atqui indifferentia esset de ratione libertatis, actus liber destrueret potentiam: nam actus libertatis est determinatio: atqui determinatio destruit

indifferentiam

N. mino ad cujus probaonem dist mino determinatio destruit indifferentiam negativam et aequilibrii conc mino positivam et electionis N. mino Ergo &c. Dist conseens libertas non consistit in indifferentia negativa et aequilibrii conce conseam in indifferentia positiva et electionis N. conseam

Ex his omnibus sequitur libertatem esse facultatem, non vero habitum: nam habitus quilibet supponit facultatem cujus sit habitus: porro libertas seu liberum arbitrium, nullam supponit facultatem cujus sit habitus Quare libertas non debet dici habitus sed facultas, et principium eorum actuum qui reperiuntur in agente libero quatenus liberum est, nunc aperiendum est nobis quaenam sit vera et propria definitio libertatis quod ut fiat sit

Conclusio 5.a

Libertas definiri debet facultas electiva mediorum servato ordine finis

Probatur nam libertas hoc modo definiri debet si haec definitio sit legitima: atqui res ita se habet; nam illa definitio legitima est in qua actio propriae facultatis et objectum exprimuntur; cum enim facultates specificentur ut objectis, in earum definitione objectum reperiri debet, et ipsa actio qua versantur circa objectum atqui per nostram definitionem 1.o exprimitur objectum liberi arbitrii puta media ut media sunt. 2.o actio

libevi arbitrii, propria scilicet Electio

Et certe ea definitio cæteris est anteponenda quam expressis verbis reddidit sanctus Thomas atqui hanc nostram definitionem proposuit sanctus Thomas Quæstione 43ª primæ partis Articulo 3º his verbis, dicendum quod proprium libevi arbitrii est Electio, ex hoc enim libevi arbitrii esse dicimur, quod possumus unum accipere, alterum recusato, quod est eligere, et ideo naturam libevi arbitrii, ex electione considerare oportet

In hâc definitione ponuntur hæc verba, servato ordine finis, quia libertas ex naturâ suâ non versatur circa finem ultimum, sed circa sola media, in ordine ad ipsum finem. Hinc ex Aristotele Electio est tantum eorum quæ sunt ad finem. Deinde Deus, Christus Beati sunt libevi: atqui Deus non est libev circa se ipsum amandum. Libertas Christi temperabatur per ordinem ad finem. Beati non sunt libevi in amore quo Deum prosequuntur. pariter nostra libertas non versatur circa finem ultimum, puta circa beatitudinem ut sic quam necessario appetimus Ergo &c.

Hinc Sequitur 1º minus accuratam esse definitionem libertatis quâ dicitur facultas, quâ positis omnibus ad agendum prærequisitis possumus agere vel non agere 1º quia nulla fit mentio objecti libertatis, si quidem nihil dicitur de mediis, aut fine 2º quia indifferentia qualis

exprimitur, hâc definitione, nempe sine ordine ad finem ultimum, est defectus libertatis non libertas.

2° sequitur rejiciendam esse definitionem quâ liberum arbitrium dicitur potentia viuendi ut velis 1° quia posita illa definitione voluntarium potest cum libero confundi VG. actus versus finem ultimum qui voluntarius est solum modo potest dici liber, quia fit ut velis, 2° in hac definitione nulla fit mentio de Objecto libertatis

3°. sequitur minus legitimam esse definitionem hanc alteram, qua libertas definitur firma adhæsio ipsi Deo, vel independentia a rebus creatis. 1° quia videtur excludere potentiam peccandi quæ in homine viatore reperitur conjuncta cum libero arbitrio 2° quia dicit potius aptum libertatis, quam ipsam libertatem 3°. quia proprium libertatis officium non exprimitur

De subjecto Libertatis

Quæritur in quonam subjecto residere possit libertas?

Respondeo Libertatem residere tantum posse in substantia spiritali Quare sit

Conclusio 1.ª

Libertas potest tantum residere in

substantia spiritali

Probatur nam libertas potest tantum residere in ea substantia quae potest eligere media servato ordine finis: atqui sola substantia spiritalis potest eligere media servato ordine finis. nam ea sola substantia potest eligere media, servato ordine finis, quae sola potest intelligere quid sit medium, quid finis, quid proportio mediorum cum fine: atqui sola substantia spiritalis potest intelligere quid sit medium, quid sit finis, et quid sit proportio mediorum cum fine; quando quidem haec sola substantia spiritalis est libertatis capax

Hinc sequitur 1° Materiam non esse liberam quia omni cognitione destituta est 2° belluas non esse libertatis capaces, quia in illis nulla est etiam cognitio, nulla perceptio, proindeque nulla electio, sine qua tamen libertas stare non potest 3° sequitur Deum, Angelos, et ipsum hominem libertate polleve cum Deus, angeli, et mens humana sint substantiae spiritales, et consequenter perceptionis atque electionis capaces, illud autem speciali conclusione eo loci adstruendum est de ipso homine

conclusio 2a

homo est liber

Probatur nam ille est liber qui dominus est suorum actuum et illos potest ponere vel non ponere

ad libitum atqui homo est dominus suorum actuum et illos ponit vel non ponit ad libitum; ut quisque facta attentione experiri potest: nam ad nutum, manus claudimus vel aperimus, loquimur vel tacemus, hoc vel illo modo agimus. Sine proemio virtutibus, vitiis supplicia decernuntur

Et certe ille liber censeri debet qui nec caeco naturae impetu fertur in objecta, ut bellua: nec tum bulenis et rationis usum impedientibus motibus abripitur ut phrenetici et amentes et quotquot primo primis motibus aguntur, cujus denique capacitas impressione objecti non icta expletur ut illico sentiat adesse verum et summum bonum, cujus sola possessione beari potest atqui talis est homo ut quisque propria experientia compertum habet ergo &c.

Denique ille liber censendus est, quem sacri codices passim et ubique liberum esse declarant; atqui sacri codices passim et ubique declarant hominem esse liberum Geneseos 4° subtè erit appetitus tuus et tu dominaberis illius Deüteronomii Capite 30° Versu 19° Testes invoco hodie, inquit deus, Caelum et Terram, quod proposuerim vobis vitam et mortem, benedictionem et maledictionem eligite ergo vitam, ut et tu vivas et semen tuum. Ex Apostolo 1ª ad Corinthios Capite 7° Versu 37° Qui statuit in corde suo firmus non habens necessitatem, potestatem autem habens suae

voluntatis. quæ quidem omnia testimonia satis commendant et astruunt hominis libertatem ergo homo est liber

Solvuntur Objiones

Objicies I.° ille non est liber qui peccando, perdidit suum liberum arbitrium: atqui ex sancto Augustino homo peccando perdidit se ipsum, et liberum arbitrium

Dist maj qui peccando perdidit se ipsum et liberum arbitrium simpliciter et absolute conc maj secundum quid tantum N. maj atqui &c distincta pariter minore N. conseam

Itaque homo peccando perdidit liberum arbitrium secundum quid, et comparatè ad statum innocentiæ sed illud non perdidit simpliciter et absolute, si quidem ex sancto Augustino homo perdidit liberum arbitrium, sicut perdidit seipsum

Porro non perdidit se ipsum simpliciter et absolute quia remansit imperfectus et immortalis quoad animam: ergo nec ita perdidit liberum arbitrium, quin remanserit saltem imperfectum ac debile, id est in statu innocentiæ. homo maximam in intellectu experiebatur facilitatem veri, et in voluntate facilitatem recti, facile dominabatur motibus appetitus sentientis; in hoc autem præsenti statur naturæ lapsæ non

nisi cum summa difficultate Qui motus potest compescere.

Instabis ille perdidit liberum arbitrium absolute, qui gravi necessitate peccat atqui ex eodem Augustino homo lapsus ex gravi necessitate peccat ergo &c

Dist maj qui gravi necessitate necessitate physica peccat conc maj. qui peccat ex necessitate gravi morali n. maj atqui &c distincta pariter minore n. consequ

Itaque ex quo tempore homo peccavit amisit eam quam habebat facultatem recti in voluntate et vevi in intellectu unde coepit experiri necessitatem moralem peccandi, id est magnam difficultatem abhorrendi a peccato, non vero necessitatem physicam et absolutam cui non possit absolute resistere qualis est necessitas qua homo trudi tur in carcerem, vel qua impellitur ad bonum ut sic

Objicies 2° ille libere dicit non debet qui non facit quod vult: atqui homo non facit quod vult. nam ex apostolo Romanorum 7.° versu 15.° non enim quod volo bonum, hoc ago; sed quod odi malum illud facio ergo &c

Dist maj ille libere dicit non debet qui non facit quod vult efficaciter concedo majorem quod vult inefficaciter n. maj atqui &c

Distincta minore ad sensum majoris N. consæam

Itaque homo intimo conscientiæ sensu sibi conscius est, se facere quod efficaciter vult modo adsint requisitæ conditiones quæ igitur non facit homo ea non vult ineffi caciter sed tantum ineffi caciter et simplici velleitate:

Quod spectat ad locum apostoli debet intelligi de primis concupiscentiæ motibus, non autem de actibus humanis, ut patet ex eo quod statim addat apostolus: Si quod nolo malum, illud facio; jam ego non operor illud, sed quod habitat in me, peccatum: concupiscentia eò loci vocatur peccatum 1° quia ad peccatum inclinat, ut Evidentina Synodus explicat 2° quia a peccato primi parentis traxit originem; jam vero primi concupiscentiæ motus liberi non sunt, nec imputantur homini ad peccatum, quia supponuntur excitari in nobis, præter et contra voluntatis inclinationem

objicies 3° ille non est liber qui non habet sua consilia in potestate suâ: atqui homo est ejusmodi nam proverbiorum 1°. Consilia hominis sunt in manu dei et Jeremiæ 13° non est hominis dirigere vias suas ergo &c.

Dist maj illo non est liber qui consilia sua non habet in sua potestate, quantum ad propositum et electionem Conc maj. quantum ad exitum et eventum N. maj: Atqui &c distincta pavitet minore N. concedam

Itaque homo consilia sua non habet in sua potestate quantum ad exitum et eventum sed sunt in manu dei quia Deus a fine ad finem omnia attingit fortiter et suaviter omnes nostras actiones dirigit ad certos fines et potest impedire atque saepe impedit ne homo suscepta consilia ad optatum finem perducat. at vero consilia hominis, et ejus vires sunt in illius potestate, quantum ad electionem et propositum

Objicies 4° ex apostolo Romanorum 9° versu 16 igitur non volentis nec currentis, sed miserentis est Dei ergo &c

Dist antecens neque est volentis neque currentis ex solis naturae viribus Conc antecens extra gratia egent N. antecens ergo &c

Itaque licet homo sine auxilio Dei nihil possit attamen omnia potest in eo qui ipsum confortat praeterea agitur ibi de illis actibus quibus meremur vitam aeternam; hinc Apostolus dicit illos esse solius Dei miserentis quia

necesse est ut Deus prævaleat voluntatem humanam
verum semper relinquitur homini libertas ad con
sentiendum quatenus

Adde quod Astruc post Cajetanum putat ibi
agi de electione hominum ad salutem quo
posito, locus ille non pertinet ad liberum ar-
bitrium

objicies 5° si homo esset liber vel ante
quam agat, vel cum agit, vel postquam egit;
atqui nullum horum dici potest ergo &c
N MIN quoad omnes illius partes si quidem
homo 1° liber est ante operationem quia habet
vim sese determinandi, et libere se determinat
ad fiè et nunc agendum 2° liber est dum agit,
quia potest quando libuerit ab agendo abstinere 3°
denique liber est postquam egit, quia actionem
libere relinquit

objicies 6.° ut homo non sit liber, satis
est quod ejus voluntas necessario sequatur ulti
mum judicium intellectus, et ipse intellectus ne
cessario judicet hoc et illud bonum esse alteri
præferendum; atqui intellectus necessario judicat
hoc et illud bonum esse alteri anteponendum;
pro ut scilicet hoc vel illo objecto suaviusve et
validius animæ pervellitur; ipsa vero voluntas
necessario sequitur judicium ultimum intellectus

ergo in homine nulla est Libertas

Dist maj previa syllogismi, satis est quod intellectus necessario judicat hoc et illud bonum esse alteri præferendum, si ad illud judicium libere non determinetur cone majo. si ad illud judicium libere determinatur Nego majo. alqui &c. distincta pariter minore N. consequentia

Itaque intellectus necessario judicat hoc objectum esse alteri præferendum, sed ad id libere determinatur ab ipsa voluntate. nam determinatur juxta affectiones quæ in voluntate dominantur: alqui illæ affectiones sempre sunt liberæ nisi versentur circa bonum ut sic aut circa aliquod objectum determinatum, cujus in professione tota animæ capacitas repleatur. qualis est solus Deus intuitive cognitus Ergo &c

Quamquam homo sit liber in suis actibus et eos ponat ad libitum, attamen inter agendum voluntas id semper eligit quod videtur melius itaque sit

Conclusio 3ª.

Voluntas semper eligit id quod videtur melius

Probatur. nam qui quid habet rationem boni

prœ alio, illud habet rationem melioris seu majoris boni: Atqui voluntas semper eligit id, quod habet rationem boni prœ alio. Eligere enim est plus aut magis amare: Ergo sicut voluntas non amat nisi id, quod habet rationem boni, ita non amat magis, nisi id quod habet rationem majoris boni; Ergo Voluntas semper eligit id quod melius videtur

Solvuntur Objecta

Objicies 1.° Si electio sit semper melioris frustra deliberatur Ergo &c

Dist anteens Si electio sit semper melioris ex parte rei seu objecti frustra deliberatur Concedo anteens Si electio sit semper melioris Specie tenùs et apparenter N. anteens

Itaque electio semper est melioris Specie tenùs et apparenter id est semper eligitur id quod nobis videtur melius; sed saepe mens decipitur et non semper eligit id quod nobis est melius in rei veritate, quapropter deliberatur et proponuntur Consilia, ut mens exuta praejudiciis id, quod rei ipsa melius est eligat.

Instabis potest supponi brevi electionem inter bona œqualia: atqui in hac hypothesi non eligeretur id quod melius est Ergo &c

Dist maj potest supponi fieri electionem inter bona æqualia absolute conc maj relative n. maj atqui &c. Dist min. in hac hypothesi non eligetur id quod melius est absolute conc min quod melius sit relative n. min. ergo &c.

Itaque possunt supponi duo bona æqualia sed inter illa nulla fiet electio; donec aliqua accesserit ratio saltem apparens, quæ removeat æqualitatem, atque adeo unum objectum sub respectu nostri melius alterò; quod quidem in nobis quotidie facta attentione experimur.

Objicies 1°. Si voluntas semper eligit id quod melius videtur talis nostræ electionis necessitas imponitur qualis amori beatorum in visione beatifica atqui &c ergo &c.

N. paritatem ratio disparitatis est quod visio beatifica sit objecti cujus impressione tota satiatur et impletur animæ capacitas 2° quod sit constans et perennis nec pendeat beati voluntatem sit eam impressionem mutare et alio se convertere; contra nullum est objectum finitum cujus impressione tota explicatur mentis humanæ capacitas hinc quod videtur nobis melius in hac vita est judicium ipsum quod id tale judicatur ad arbitrium hominis continuo mutatur propter vicissitudinem nostrarum cogitationum et limitationem bonorum circa quæ occupamur unde

ut quod modo bonum videbatur paulo post malum judicetur.

instabis illud judicium ad arbitrium hominis non mutatur quod permanente eadem objecti impressione et persevevante eadem corporis dispositione nunquam mutatur: atqui tale est judicium quo aliquid melius judicatur quia via nostra judicia oriuntur ex viis objectorum impressionibus et ex via nostri corporis constitutione proinde vicissitudo nostrorum judiciorum non libertatem in homine sed in constantiam impressionum et constitutionis temperamenti variietatem arguit; ita ut animus objectorum impressionibus et dispositioni corporis subjici non dominari videatur.

Dist maj illud judicium ad arbitrium hominis non mutatur quod permanente eadem objecti impressione, et perseverante eadem corporis dispositione nunquam mutatur si non sit in potestate hominis attendere ad rationes et motiva aliter judicandi conc maj. secus N. maj atqui &c Dist min tale est judicium quo aliquid judicatur melius et semper remanet in potestate hominis attendere ad rationes et motiva aliter judicandi Conc min. secus N. min

Itaque permanente eadem objecti impressione et perseverante eadem corporis dispositione sem-

sempev est in potestate hominis attendere ad rationes et motiva quibus deflecti potest ad aliud objectum primo quia in actibus humanis objecti impressione quantumvis sit vegemens et valida non tollitur usus rationis et cognitio ut fit in motibus primo primis secundo quia tota non impletur animæ capacitas ut contingit in visione beatificâ quamobrem anima semper non adesse summum illud bonum cujus possessione perfecte satiari possit et consequenter habet simul rationem amandi et non amandi; hinc est quòd semper remaneat libera

Quæritur 1° unde libertas suam originem deducat

Conclusio 4ª

Libertas oritur tanquam ex fonte et radice **ab ipsa** naturâ spirituali animæ et amplitudine utriusque illius facultatis scilicet intellectus et voluntatis

Probatur nam ab eo tanquam ex fonte oritur libertas unde anima habet ut soli bono universim addicatur, nullique boni particularis impressioni penitus subjiciatur: atqui anima habet a suâ spiritualitate et amplitudine tum intellectus tum voluntatis ut soli bono universim addicatur nullius que boni particularis impressioni penitus subjiciatur: nam eo ipso quo anima est spiritalis — statim intelligitur nulli addicta organo et supra

se reflexiua Huic est quod primo cuiuslibet obiecti tum cognoscendi tum expetendi sit capax secundo quod ratione intellectus ad obiecti infiniti cognitionem et ratione voluntatis ad eiusdem obiecti possessionem perpetuo nitatur Ergo &c

Quæritur 1° utrum voluntas sit libera circa finem aut tantum circa media quæ conducunt ad finem

Conclusio 5.ª

Voluntas non est libera circa finem ultimum

Probatur nam voluntas non est libera circa illud circa quod nulla est virtus electiua alqui circa finem ultimum id est circa Bonum in communi nulla est virtus electiua electio enim est assumptio medii ad finem Hoc est boni particularis ad Bonum uniuersale alqui finis ultimus non est medium et Bonum uniuersale non est particulare

Et certe voluntas non est libera circa illud cui necessario addicitur alqui voluntas humana necessario addicitur Bono communi nemo enim est qui non velit esse beatus

Denique si Habet finis ultimus respectu libertatis sicut si habet primum principium respectu intellectus igitur quemadmodum intellec

intellectus non dicuvit de primo principio sed de his quæ ex primo principio deducuntur sic voluntas non eligit finem ut finem, sed ea solum modo quæ appetuntur in ordine ad finem.

Hinc 1° sequitur primum voluntatis actum non esse liberum sed omnino necessarium nam in ordine naturæ amor finis ultimi et boni generatim sumpti, est primus voluntatis actus in quo cæteri omnes fundantur: atqui amor finis ultimi non est liber sed necessarius, est quæ ipsius animæ impetus a quo abstinere non possumus

2° sequitur finem ut finem non esse objectum libertatis quia objectum libertatis debet esse bonum eligibile seu appetibile cum indifferentia: atqui finis ut finis non est ejusmodi ut patet cum præsupponatur ante omnem electionem et sit id propter quod eligitur atque fundamentum cujuslibet electionis uno verbo est id quod movet agens ad eligendum.

Quotuplex Libertas

Nomine libertatis universim intelligitur quædam immunitas sive in scholis quadruplex generatim distinguitur scilicet a miseria, a peccato a coactione, et a necessitate

Libertas a miseria efficit hominem beatum.

Libertas a peccato reddit hominem justum

Libertas a coactione facit ut homo voluntarie et libenter agat

Libertas a necessitate facit ut agens libere et cum indifferentia agat hinc ad meritum requiritur ut supra probatum est et vocatur libertas arbitrii seu facultas electiva

Libertas arbitrii duplex distinguitur puta contrarietatis et contradictionis

Libertas contrarietatis est facultas electiva actuum contrariorum V G amandi vel odio habendi bene vel male agendi, dicitur etiam libertas specificationis

Libertas contradictionis est facultas actuum contradicentium V G amandi vel non amandi agendi vel non agendi vocatur etiam libertas exciti

Quod fit cum libertate appellatur liberum porro Liberum multiplex est sit supra diximus hic autem duplex praesertim distinguitur nempe positivum et privativum

Liberum positivum nihil aliud est quam positivus actus V G amoris Dei

Liberum privativum est omissio actus positivi imperati V G omissio actûs amoris Dei quo tempore ille actus imperatur

Omissio duplex distinguitur scilicet pura et non pura

Omissio pura est ea quae nullum habet adjunctum voluntatis actum per quem voluntas velit

omissionem

Omissio non pura est ea quæ adjunctum habet aliquem actum per quem voluntas velit omissionem

Quæritur ibi utrum dari possit omissio libera pura?

Alii affirmant, alii negant: cum primis Sal

Conclusio

Dari potest omissio pura libera

Probatur nam omissio pura libera est ea quæ nullum habet adjunctum actum positivum per quem voluntas velit omissionem aliqui dari potest omissio sine ullo actu positivo voluntatis. Ad hoc satis est quod voluntas possit remanere suspensa circa aliquem actum imperatum: aliqui resta se habet quam brevi potest ut quis Die Dominica V.G. attendens ad præceptum de audiendâ missa, non adsit tamen sacris, et maneat suspensus sine actu contrario aliqui in hac hypotesi daretur mera voluntate illius hominis omissio libera actus imperati sine alio actu positivo per quem velit omissionem Ergo &c

Solvuntur Objectiones

Objicies 1°. ut aliquid sit libenum debet esse voluntum aliqui omissio pura non est voluta siquidem nullum habet adjunctum voluntatis actum Ergo &c

Dist maj debet esse volitum vel positive et actualiter vel negative et interpretative conc maj positive semper et actualiter N. maj alqui &c Distincta pariter minore N. conseam

Itaque omissio pura non est volita positive quia voluntas nullum habet actum positivum quo illam velit; sed est volita interpretative et negative quatenus actus actus ipsi contrarius non est positive volitus et debuit voluntas, illum actum velle

objicies 2° non magis potest dari omissio pura, quae sit mala et culpabilis quam potest dari omissio pura quae sit bona et laudabilis alqui haec ultima dari non potest Ergo &c

N. maj et paritatem ratio disparitatis est quod ad bonitatem multo plura requiruntur quam ad malitiam Juxta illud principium bonum ex integra causa malum ex minimo defectu V G ad bonitatem requiritur intentio finis quae esse non potest sine actu ad malitiam vero sufficit absentia intentionis cum hanc intentionem habere debemus.

objicies 3.° liberum fit a principio interno alqui omissio pura non fit a principio interno Ergo &c.

Dist maj liberum positivum fit a principio interno conc maj liberum privativum N. maj alqui &c concessa minore Dist conseens omissio pura

non est libera positive conc conseam privative et negative N. conseam

Itaque quamvis omissio pura non sit libera positive quia positive non est volita attamen libera est privative quia in ea voluntas privatur actu positivo quem potest et debet habere.

Objicies 4°. omne liberum est exercitium libertatis atqui omissio pura non est exercitium libertatis

Dist maj omne liberum est exercitium libertatis positivum vel privativum conc maj positivum semper N. maj atqui de distincta minore ad sensum maj N. conseam

Itaque cum libertas sit facultas agendi et non agendi ipsum non agere est usus et exercitium libertatis.

De Principiis Actuum humanorum intrinsecis, et acquisitis

Principia actuum humanorum intrinseca et acquisita quae exercitatione et repetitis actibus comparantur dicuntur habitus qui boni sunt vel mali boni appellantur virtutes mali dicuntur vitia

1° agemus de habitibus in genere 2° de virtutibus in genere unde facile erit statuere quid sit sentiendum de vitiis in genere 3° denique disputabimus de variis virtutum speciebus unde pariter constabit quid statuendum sit de variis vitiorum speciebus

De Habitibus Universim

Habitus est facilitas ad aliquid superadditus potentiae

Habitus vel sunt supernaturales vel naturales

Habitus supernaturales sunt ii qui supernaturalis

naturæ vires et qui producuntur a solo Deo unde dicuntur esse in nobis sine nobis tales sunt fides spes et caritas

Habitus naturales sunt illi qui non superant naturæ vires et proprio labore comparari possunt qualis est a G. Logica Metaphysica &c sic disputatur tantum de habitibus naturalibus non vero de supernaturalibus de quibus agere ad Theologos pertinet.

Quæritur primo utrum dentur habitus naturales?

Respondeo affirmative quare sit

Conclusio 1.a

Dantur habitus naturales

Probatur nam habitus naturalis est facilitas agendi potentiæ naturali addita quæ repetitis actibus comparatur alqui dantur plurimæ potentiæ in nobis quæ repetitis actibus comparant quotidie facilitatem agendi V.G intellectus repetitis actibus comparat facilitatem ad actus scientiarum; pravitas voluntas comparat facilitatem ad actus virtutum atque etiam sæpius vitiorum. Ergo &c.

Solvuntur Objectiones

Objicies illud non debet admitti quod tollit meritum alqui habitus tollunt meritum: nam illud tollit meritum quod tollit difficultatem alqui habitus

sunt ejusmodi ergo &c

N. mino ad cujus probationem dist maj illud tollit meritum quod tollit difficultatem ex parte operis conc maj. ex parte operantis N. maj atqui &c dist iuncta parte mino N. conscam

Equidem habitus tollit difficultatem ex parte operantis quia adjuvat et facilitat potentiam at opus non tollit difficultatem ex parte operis quia illud non immutat et proinde habitus non imminuit meritum sed potius auget. id enim majus est meritum quo minor est repugnantia agentis atqui proficiente habitu minor est repugnantia agentis VG viri probi cum se dat occasio promptius et libentius exercet actum virtutis

Instabis illud minuit meritum quod impedit augmentum meriti; atqui habitus impedit augmentum meriti nam difficultas operantis confert ad augmentum meriti VG. difficultas illius viduae de qua apud Marcum quae immisit in gazophylacium duo minuta id est duos denarios erat difficultas operantis: atqui haec difficultas auxit meritum illius viduae plus enim meruit testante Christo domino quam ceteri qui majorem pecuniae summam largiti fuerant

N. mino ad cujus probationem N. maj nam difficultas ex parte operantis est repugnantia et displicentia operantis atqui nedum haec augeant meritum illud tollunt omnino; difficultas autem illius viduae in exemplum allatae non fuit ex

ex parte operantis sed ex parte operis orieba
tur enim ex illius paupertate ut patet Christi
verbis Marci 12° versu 44° omnes enim ex
eo quod abundabat illis miserunt haec autem, id
est vidua, de penuria sua omnia, quae habuit
misit totum victum suum, scilicet si comparetur
id quod dedit vidua cum eo quod ipsi remansit
plus dedit quam diues, seruatâ enim proportione
rei ad rem plus remansit diuiti quam viduae

Adde quod haec mulier praesertim meruit collau
dari a Christo quia promptiori et alacriori ani
mo atque majori cum pietate duo minuta seu
duos denarios obtulerat quam caeteri diuites qui
magnam quidem sed suberbe et ambitiose attu
lerant pecuniae summam

Quaeritur 2° in quo reponi debeant habitus
non nulli volunt habitus consistere in mera
impedimentorum remotione alii contendunt habitus
non consistere in sola remotione impedimento
rum sed in aliquo positiuo seu aliqua positiua
modificatione quae potentiae subcrescat eam
que ad operandum adjuuet

Conclusio 2ª

Habitus non consistit in sola impedimen
torum remotione

Probatur nam habitus est qualitas repetitis

actibus comparata qua facultas fit intrinsece promptior et expeditior ad operandum atqui per solam remotionem impedimentorum non intelligitur facultas fieri intrinsece promptior et expeditior ad operandum nam facultas non intelligitur fieri intrinsece promptior et magis expedita ad operandum nisi recipiat aliquid positivum quo extrinsece adjuvetur ad facilius et promptius operandum atqui sola remotio impedimentorum non est quid positivum quo intrinsece facultas adjuvetur ad operandum ut patet

Dices in eo consistit habitus quo posito statim ponitur et quo sublato tollitur atqui posita impedimentorum remotione ponitur habitus, sublata tollitur ergo &c -

Dist maj in eo consistit habitus quo posito tanquam illius essentiâ ponitur habitus conc maj quo posito tanquam signo infallibiliter connexo ponitur habitus n. maj atqui &c distincta pariter minore n. conseam

Itaque quando removenda sunt impedimenta illorum remotio est signum infallibile comparati habitus quia facilitas agendi est infallibiliter connexa cum remotione impedimentorum sicut difficultas est infallibiliter connexa cum impedimentorum positione

Conclusio 3.a

Habitus consistit in aliquo positivo

Probatur nam Habitus est facultas quædam respectu actibus comparata, quâ facultas intrinseca adjuvatur ut promptius et facilius operetur aliqui illo facultas est quid positivum, nam illud est quid positivum quo posito facultas aliter se habet intrinsece ac eo sublato: aliqui posito Habitu seu facilitate agendi facultas aliter se habet intrinsece ac eo sublato, cum accedente Habitu facultas intrinsece fiat promptior et magis expedita ad operandum; ergo Habitus est quid positivum et intrinsecum potentiæ, scilicet si sit spiritualis est intrinseca quædam substantia spiritualis modificatio; si sit corporeus, est quædam intrinseca ipsius corporis modificatio.

Quod spectat ad subjectum Habituum, sit

Conclusio 4.a

Deus non est capax Habituum

Probatur nam ille non est capax Habituum qui non potest comparare facilitatem quâ promptius et expeditius agat: aliqui Deus non potest acquirere facilitatem quâ promptius et magis expedite agat: quia nullum in agendo experitur

difficultatem, et illius potentiæ perfici non possunt
Ergo &c

Conclusio 5ª

Homo est capax habituum

Probatur. nam ille est capax habituum cujus potentiæ perfici possunt, et adjuvari ad faciliùs et expeditius operandum: atqui potentiæ hominis sunt quamodi: nam præcipuæ hominis potentiæ sunt intellectus et voluntas, imaginatio et appetitus sentiens; atqui illæ potentiæ sunt capaces habituum quæ nam illæ potentiæ capaces sunt habituum quæ repetitis actibus comparant facilitatem agendi: atqui intellectus, voluntas, imaginatio et appetitus sentiens repetitis actibus comparant quotidie facilitatem agendi ut experientia patet

Conclusio 6ª

Sensus externi et organa corporea sunt capacia habituum.

Probatur. nam illæ facultates sunt capaces habituum quæ frequenti usu et exercitatione sic aptantur et disponuntur ut faciliùs et promptiùs suas exerceant functiones: atqui sensus externi et organa corporea frequenti usu et exercitatione sic aptantur et disponun

disponuntur ut posteat facilius et promptius suas exerceant functiones v.g. lingua, digiti, pedes &c usu et exercitatione sic disponuntur et aptantur quoad modificationem, figuram et situm suarum partium internarum ut postea facilius et promptius suos motus perficiant et exequantur ergo &c.

Ex hac conclusione patet belluas esse habituum capaces.

Quæritur 1° quænam sit causa efficiens habituum?

Respondeo habitus comparari per actus repetitos habitus enim est facilitas agendi usu et exercitatione comparata atqui illa facilitas haberi non potest nisi per actus repetitos ut fatentur omnes

Quæritur 2° utrum habitus primo actu comparari possit

Respondeo per habitum vel intelligitur aliqua operandi facilitas sive illa parva sit sive magna vel intelligitur facilitas constans et firma. Si per habitum intelligitur facilitas quælibet etiam minima, habitus comparatur per primum actum, quia per primum actum acquiritur aliqua facilitas operandi siquidem primo actu exurgit animi modificatio si agatur

de habitu spirituali; exurgit vero modificatus corporis si sermo sit de habitu corporeo verum si per habitum intelligitur facilitas operandi constans et firma habitus primo actu non comparatus ut patet.

Dices habitus nullo modo producitur per primum actum si posito primo actu nunquam intelligatur habitus in nobis; atqui restat ergo &c.

Dist maj habitus nullo modo producitur per primum actum si posito primo actu nundum intelligatur habitus quoad substantiam conc maj quoad actum N. maj. atqui &c distincta minore N. concam

Itaque in habitu duo distinguuntur scilicet substantia seu natura, et status. natura habitûs est facilitas operandi sive magna sive parva sit. Status ipsius habitûs est facilitas firma et constans operandi

Equidem si habitus spectetur quoad statum non producitur primo actu, secùs vero si consideretur quoad naturam, quia primo actu comparatur facilitas operandi, quamvis parva illa sit adhuc et infirma

Quæritur 3o utrum habitus possint augeri, minui, atque etiam destrui et quibus factibus id fiat

Respondeo. habitus posse augeri, minui atque etiam destrui.

Verum observa 1° habitus possunt augevi duobus modis intensive et extensive

Habitus augetur extensive quando se sa extendit ad diversa objecta VG. habitus logicæ augetur extensive quando a facilitate definiendi transit ad facilitatem argumentandi

Habitus augetur intensive quando magis ac magis perficitur circa idem objectum VG. Logica intenditur quando magis ac magis perficitur circa argumentationem

Observa 2ª argumentatio habituum proprie non repetitur a subjecto sed ab objecto; ita ut habitus dicatur extendi, quando ab una objecti parte, transit ad aliam VG habitus astronomiæ augetur extensive quando a motu solis transit ad motum lunæ, augetur intensive quando circa idem objectum magis perficitur VG circa motum solis quem admodum etiam ostendimus supra exemplo logicæ. His positis sit

conclusio 7.ª

Habitus possunt augevi per actus æquales atque etiam remissiores

Probatur nam augentur habitus quando circa idem objectum magis ac magis perficiuntur: atqui circa idem objectum magis ac magis perfici possunt habitus per actus æquales atque etiam remissi

remissiones. Hinc enim habitus magis perficiuntur quando nouam acquirunt perfectionem sine detrimento prioris: atqui per actus æquales vel etiam remissiones habitus acquirunt nouam perfectionem sine detrimento prioris: ad hoc satis est quod actus æquales uel etiam remissiones debeant producere facultatem sibi respondentem, neque præterea prior facilitas jam producta destruatur: atqui res ita se habet; proinde quæ nouæ illo facilitas producta nouam addere debet perfectionem habitui sine ullo detrimento prioris: quo enim pluræ sunt agentia adjuuantia et concurrentia, eo major est vis actiua totalis; et consequenter habitus intendi possunt per actus æquales atque etiam remissiones.

Solvuntur Objectiones

Objicies 1°. actus intendens qualitatem talis esse debet, ut ipsam qualitatem paulatim intensam producere potuisset si non reperisset productam: atqui actus remissus non est ejusmodi ergo &c.

N. maj nam ut actus intendat aliquam qualitatem sufficit quod producat aliquem terminum actuum sine detrimento prioris jam producti si quidem multiplicatis viribus agens fortius et promptius operatur ut videre est in sono et in motu proinde que necesse non est, ut actus intendens qualitatem talis sit ut ipsam qualitatem similiter intensam produxisset, nisi eam inuenisset productam.

objicies 2° licet non desit actuum remissorum repetitio frequens, habitus comparatus imminuitur et tandem omnino deficit ergo habitus non potest augeri per actus remissiores

Dist. antēcens licet non desit actuum repetitio frequens habitus comparatus imminuitur et tandem extinguitur per accidens cone antecens per se N. antēcens

Itaque licet non desit frequens actuum remissorum repetitio, habitus comparatus paulatim imminuitur et omnino deficit, quia causa contraria id est, actus repugnantes paulatim debilitant et destruunt habitum nec actus remissiores possunt illum restituere destructum, si aqua ebulliens, si abeunti loco removeatur, et ipsi subjiciatur ignis multo remissior, paulatim refrigescit, non quod ignis remissior non producat calorem sibi respondentem, sed quia frigus aëris circumstantis plus caloris destruit quam remissior ignis reparare possit

Quod pertinet ad destructionem et corruptionem habituum non una est philosophorum sententia, quia non nulli putant sola actuum cessatione habitus imminui et postea omnino destrui, alii aliter sentiunt.

Observa quatuor modis qualitatem subjecto ingaventem posse corrumpi primo des

destructione subjecti, sic periret calor ferri si ferrum annihilaretur 2° oppositione contrarii, sic perit calor aquæ intrusione frigoris, 3° substractione concursus diuini, sic desineret quæuis creatura cum suis modificationibus si Deus illam conseruare cessaret 4° substractione causæ secundæ qua mediante conseruatur qualitas, sic periret lumen substractione solis, aut facis accensæ.

Constat habitum perire posse substractione subjecti, concursûs diuini, et oppositione contrarii, atque etiam substractione causæ secundæ, sed Quæritur utrum sola cessatione actuum debilitetur habitus, et tandem omnino euanescat.

Conclusio 8.ª

Habitus sola cessatione actuum perire non potest

Probatur nam illa qualitas sola actuum cessatione non potest perire quæ non indiget perenni influxu actûs ad sui conseruationem: atqui talis est habitus nam si actus deberet perpetuo influere in habitum actu transacto statim periret habitus, ut extinctâ face perit lumen: atqui habitus non perit ubi primum cessauit actus; quemadmodum experientia constat ergo habitus non indiget perpetuo influxu ipsius actûs et consequenter sola actuum cessatione perire non debet.

Conclusio 9.a

Habitus non pevit nisi oppositione habitus contvavii

Probatur. nam habitus pevire non debet nisi oppositione illius quod cum ipso non potest simpliciter consisteve, sed habitus contvavius non potest simpliciter consisteve cum alio habitu sibi contvavio V.G habitus scientiae simpliciter stave non potest cum habitu evrovis contvavio Ergo habitus pevit oppositione contvavii, nec alia vatione intelligitur pevive potte

De Vvtute morali in gevve

Diximus initio huius ce disputationis habitus naturales de quibus hic agitur esse facilitates quasdam ad operandum, quae possunt reperiri vel in intellectu, vel in voluntate, vel in imaginatione, vel in appetitu sensitivo; verum eo loci loquimur de habitibus pvo ut pertinent ad voluntatem, illi autem habitus vel inclinant voluntatem ad bonum movale et dicuntur virtutes vel eam inclinant ad malum et appellantur vitia

Virtus sumitur vel juxta interpretationem nominis vel juxta ejusdem nominis usum

Virtus juxta interpretationem nominis, inquit, Cicero, a viris nomen mutuata est, quod virtus virum faciat; nec vir sit qui virtute ~~care~~ careat

Virtus juxta usum nominis multipliciter definitur a Platone dicitur animæ sanitas pulchritudo, et robur, a Tullio vocatur animi affectio constans, conveniens, laudabiliter que afficiens eos quibus inest ab Augustino finitur bona qualitas mentis quâ recte vivitur, et qua nullus male utitur denique ab Aristotele virtus definitur habitus electivus vera cum ratione consistens in mediocritate, definita secundum judicium viri prudentis hanc definitionem exposuimus in Compendio occasione duarum posteriorum definitionum virtutis moralis quarum altera ab Augustino altera ab Aristotele tradita fuit.

Hic duplex proponitur quæstio

Prima utrum virtus sit habitus essentialiter bonus secunda utrum in medio sit posita

PLATON fut un tres grand Philosophe, et fut appellé Platon accause qu'il auoit les espaules larges. Prince de l'academie. il fut disciple de Socrate. il fut en Italie pour entendre les Pitagoriens, de la il fut en Egypte ou il leut les liures de Moyse. et fut le premier Autheur du Dialogue. et mourut agé de. 88. ans. mangé de poux.

Paris Chez Vallet

SORBONNE

+ Prima utrum virtus sit habitus essentialiter bonus: secunda utrum in medio sit posita

Quod spectat ad primam quaestionem utrum virtus sit habitus essentialiter bonus

Observa 1.° habitus virtutis moralis potest spectari sub duplici respectu primo formaliter quatenus est virtus moralis 2° materialiter et specifice quatenus est hic et ille habitus virtutis moralis V G quatenus est habitus justitiae fatentur omnes virtutem moralem formaliter sumptam non posse inclinare nisi ad actus bonos proindeque eam esse sub illo respectu essentialiter bonam verum acriter disputant inter se philosophi utrum habitus qui est virtus moralis quando specifice sumitur posse inclinare ad actus malos

Observa 2° duo esse distingenda in virtute morali scilicet officium et finem. Officium virtutis moralis est id quod agendum incumbit V G jus reddendum respectu justitiae, largitio pecuniae respectu liberalitatis; finis moralis est id propter quod agendum est

Constat habitum virtutis inclinare essentialiter ad bona officia sed quaestio est utrum aliquis possit uti habitu virtutis moralis ad malum finem V G habitu justitiae ad reddendum jus

propter uanam gloriam

Observa 3° uirtutem moralem posse spec
tari dupliciter modis scilicet ex parte corporis et
ex parte animæ

Virtus moralis ex parte corporis est ea cor
poris habitudo quæ rectæ rationi seu virtuti
famulatur qualis reperitur in his hominibus
qui cum longo tempore restiterunt suis cupi
ditatibus vix ullos sentiunt rebelles motus in
suo corpore

Virtus moralis ex parte animæ est quæ
dam qualitas mentis insidens quâ homo reli
natus ad operandum propter honestatem his
positus sit

Conclusio 1.ª

Virtute moralis seu habitus virtutis
ex parte corporis non est essentialiter bonus

Probatur nam ille habitus non est essentia
liter bonus quo possumus abuti aliqui abuti
possumus habitu virtutis ex parte corporis
spectato: nam possumus abuti eo habitu qui
subjacet voluntatis imperio nec dicit ordinem
essentialem ad finem honestum aliqui habitus
virtutis si ex parte corporis spectetur subji
citur voluntatis imperio nec habet ordinem

ordinem essentialem ad finem honestum primo subjacet imperio voluntatis quia pertinet ad potentiam quae nata est obedire voluntati secundo ea corporis habitudo non dicit ordinem essentialem ad finem honestum quae aeque commovari potest agendo propter malum quam propter bonum finem aliqui talis est illa corporis habitudo quae solet servire virtuti vel qui vana alicujus numinis falsi opinione deceptus compescuit cupiditates et rebelles sui corporis motus eandem acquisivit in suo corpore habitudinem et facilitatem quam acquisivisset si propter deum verum egisset perinde enim est quoad corpus unum propter verum an propter falsum deum agatur non enim aliter corpus afficitur in hac vita a vero quam a falsi numinis cognitione amove et hmove

De hac conclusione satis inter se consentiunt philosophi sed quaestio est de virtute morali ex parte animae considerata quare sit

Conclusio 2.a

Virtus moralis ex parte animae est habitus essentialiter bonus ita ut nemo ipso abuti possit

Probatur nam virtus moralis ex parte animae est bona qualitas mentis qua homo inclinatur ad operandum propter honestatem

atqui nemo potest abuti hac bona qualitate seu habitu nam nemo potest abuti eo habitu ad malum finem qui essentialiter ordinatur ad actiones honestas atqui habitus quo homo inclinatur ad operandum propter honestatem essentialiter ordinatur ad actiones honestas ut patet

Solvuntur Objiones

Objiciesi° ille habitus non est essentialiter bonus quo quis saepe abutitur, atqui saepe homines abutuntur habitu virtutis moralis V.G. superbiunt saepe de sua virtute ergo &c

Dist maj ille habitus non est essentialiter bonus quo quis saepe abutitur tanquam principio suae actionis conc maj tanquam objecto suae actionis ne maj atqui &c dist minore ad sensum maj. n. conseam

Itaque qui superbiunt de sua virtute eâ abutuntur tanquam objecto et occasione actus mali hoc modo saepe homines abutuntur Deo caeterisque rebus vel sanctissimis sed non abutuntur virtute tanquam principio suae actionis ita ut habitus virtutis sit principium superbiae

Instabis tam potest quis abuti virtute tanquam principio quamvis in se bona sit quam potest quis male uti calamo bene aptato atqui hoc ultimum saepe contingit ergo &c

n maj et paritatem ratio disparitatis est quod modus utendi calamo penitus pendet a manu quae potest ad libitum moueri contra uero uirtus essentialiter ordinatur ad honestatem et in se includit judicium rectum quod non potest flecti ad oppositum alioquin foret simul per uersum et rectum quod implicat

instabis potest quis male uti habitu scientiae ergo et habitu virtutis

n conseam et paritatem ratio disparitatis est quod scientia ex se ad ueritatem non vero ad honestatem ordinatur immo ex illa objectione patet veritas nostrae scientiae si comparatio bene instituatur scilicet se habet habitus virtutis ad honestatem sicut habitus scientiae ad ueritatem atqui habitus scientiae ita inclinat et determinat ad ueritatem ut ad errorem non possit deflecti ergo a pari habitus virtutis ita determinatus est ad honestatem ut eo nullus possit abuti ad ~~tur~~ turpitudinem

objicies 2° potest quis abuti eo habitu qui est indifferens atqui habitus virtutis est indifferens cum sit electiuus. ergo &c.

Dist maj potest quis abuti eo habitu qui est indifferens indifferentia contrarietatis conc maj contradictionis N. maj: atqui &c.

Distincta min. ad sensum maj. N. conseam
Equidem habitus virtutis est indifferens indifferentia contradictionis et exercitii, quia potest exerceri vel non exerceri: at vero non est indifferens indifferentia contrarietatis scilicet ad bonum et malum: siquidem virtus ut supra dictum est determinata est ad bon bonum sicut scientia determinata est ad ve verum ergo ex hypotesi quod homo agat ex virtute necessario agit propter honestatem
Objicies 2°. potest supponi Christianus temperans qui deficiat ad impietatem Mahumetanam atqui in illa hypotesi habitus temperantiae illum inclinabit ad jejunandum propter Mahumetem et proinde ad actum malum
Dist min habitus temperantiae famulans et ex parte corporis hunc hominem inclinabit ad actum malum conc. majo. habitus temperantiae princeps et ex parte animae N. min ergo &c distincto consequente ad sensum mino N. conseam
Itaque habitus temperantiae potest spectari ex parte corporis et ex parte animae
Habitus temperantiae ex parte corporis est ea corporis modificatio et dispositio quae

solet famulari animae in actibus temperantiae

Habitus temperantiae ex parte animae est bona animae affectio, et inclinatio, qua mens facilitatur et impellitur ad honestatem in actibus temperantiae

Equidem ille Apostata et desertor Religionis Christianae abuteretur habitu temperantiae ex parte corporis, quia ea corporis habitudo quae virtuti famulari solebat serviret impietati at vero non abuteretur habitu habitu temperantiae ex parte animae, id est temperantia non esset principium illius actionis quia temperantia ex parte animae essentialiter inclinat voluntatem ad honestatem in suis actibus

Objicies 4.° finis et circumstantiae non essentiales sed accidentariae habitui virtutis ergo idem habitus potest mutare finem et circumstantias atque adeo ex bono fieri malus.

Dist anteens finis et circumstantiae sunt accidentariae habitui virtutis ex parte corporis considerato conc. anteens ex parte animae N. anteens ergo &c N. conseam —

Itaque finis et circumstantiae non sunt essentiales sed accidentariae habitui virtutis ex parte corporis considerato id est ratione illius facilitatis quae inest corpori et solet servire virtutibus quia illa facilitas licet per actus honestos

acquisito tam potest dici a bonum quam ad malum finem alvevo finis et circumstantiae sunt essentiales habitui virtutis ex parte animae quia virtus pro ut est in anima primario et essentialiter inclinat ad honestatem ergo quod sit propter malum finem et in pravis circumstantiis non sit ex virtute

INSTABIS finis honestus est aliquid virtuti extrinsecum ergo virtus ratione finis non est habitus essentialiter bonus

RESPONDEO finem esse quidem aliquid extrinsecum virtuti attamen ordo virtutis ad honestatem est quid virtuti intrinsecum et omnino essentiale.

QUOD pertinet ad aliam quaestionem utrum scilicet virtus posita sit in medio

OBSERVA aliquid potest dici esse in medio duobus modis nimirum positive et negative

ILLUD est in medio positive quod est inter duo extrema quorum unum est defectus et alterum excessus. VG. manducare quantum decet dicitur esse in medio positive quia est inter duo extrema quorum unum est defectus nimirum manducare minus quam decet, et alterum excessus scilicet manducare plus quam decet proinde manducare quantum decet consistit in medio id est mediocritate positive

illud est in medio negative quo positum est in aliquo statu neque excedente neque deficiente sive sit capax excessus sive non sit talis est paupertas Euangelica diuitiarum; est enim in statu neque excedente, neque deficiente quamuis non habeat duo extrema quorum unum sit excessus et alterum sit defectus quia nemo potest peccare contra paupertatem euangelicam excedendo cum ita versetur circa diuitias ut illas rejicial omnino et contemnat his positis sit

Conclusio I.ª

Omnis virtus moralis consistit in medio negative

Probatur nam illud consistit in medio negative quod positum est in statu neque excedente neque deficiente, sive sit capax excessus sive non sit: alqui virtus moralis consistit in statu neque excedente neque deficiente, nam omnis virtus moralis est electiua rei conformis rectae rationi alqui res conformis recte rationi neque excedit neque deficit ergo &c.

Hinc sequitur virtutem moralem esse in medio causaliter quemadmodum aiunt non nulli quia illud est in medio causaliter quod inclinat ad actus neque deficientes

neque excedentes atqui virtus moralis inclinat ad actus eliciendos qui neque excedant neque deficiant Ergo &c

Jam vero virtus moralis spectari potest tum ratione objecti tum ratione finis tum ratione circumstantiarum simul quare sit

Conclusio 2a

Omnis virtus moralis spectata tum ratione subjecti tum ratione finis tum ratione circumstantiarum consistit in medio positive

Probatur nam illa virtus consistit in medio positive quae est inter duo extrema quorum unum defectus et alterum excessus: atqui nulla est virtus moralis quae vel ratione objecti vel ratione finis vel ratione circumstantiarum non habeat excessum et defectum quos declinare debet et quibus peccari potest contra virtutem Ergo &c

Satis consentiunt inter se Philosophi de duabus superioribus cclonibus sed controversia est inter ipsos utrum omnis virtus moralis consistat in medio positive ratione objecti hoc est utrum versetur circa aliquod objectum vel materiam quae suscipiendo plus et minus possit esse capax duplicis vitii unius scilicet per excessum et

alterius per defectum

Conclusio 3ª

Omnis virtus moralis non est in medio positive rationis objecti seu materiae circa quam versatur

Probatur. Nam illa virtus non est in medio positive rationis objecti seu materiae circa quam versatur cujus materia non suscipit magis et minus atqui dantur virtutes morales quarum materia non suscipit magis et minus tales sunt V.G. virginitas et paupertas evangelica ergo &c

Sic speciatim disputatur de justitia unum scilicet posita est in medio positive rationis objecti et materiae circa quam versatur

Justitia definitur virtus moralis inclinans voluntatem ad reddendum unicuique quod suum est triplex distinguitur justitia nempe commutativa distributiva et vindicativa

Justitia commutativa est ea qua suum cuique reddit in commutationibus id est emptionibus venditionibus locationibus et aliis ejusmodi

Justitia distributiva seu remunerativa est ea qua suum cuique reddit in praemiis laudis

laudabilium actionum

Justitia vindicativa est ea quae suum cuique reddit in supplicijs vituperabilium actionum his praemissis sit

Conclusio 4.a

Nulla justitiae species est in medio positivae rationes objecti seu materiae circa quam versatur

Probatur nam illa virtus non est in medio positivè rationem materiae in qua peccari non potest per excessum: atqui nulla est justitiae species in qua peccari possit per excessum nam si quis peccaret in aliqua justitiae specie per excessum peccaret tribuendo alteri plus quam suum est scilicet bonum vel malum: atqui in nulla justitiae specie quisquam peccare potest tribuendo alteri plus quam suum est bonum vel malum ita ut excedat Nemo enim peccat in materia justitiae nisi quatenus facit alteri injuriam atqui nullus praeci. è tribuendo alteri plus quam suum est sive bonum sive malum facit injuriam ita ut excedat primo si sit bonum cui deest quod non sit injuriam; nemo enim potest conqueri, quod sibi tribuatur plus boni, quam juxta ad ipsum pertineat secundo si sit malum sit quidem in

injuria sed deficiendo quatenus scilicet tribuendo malum eripitur de bono plus quam par est: ergo in nulla justitiae specie peccari potest praecise per excessum sed tantum per defectum

Et certe triplex est justitia scilicet commutativa distributiva et vindicativa: atqui peccari non potest per excessum in hac triplici justitia quia excessus non est vitiosus nisi quatenus habet adjunctum defectum v. g. in justitia distributiva decernat princeps centum nummos militibus fortiter pugnantibus vel dux excercitus centum nummos distribuet militibus vel pauciores vel plus; si centum largiatur tribuet cuique quod suum est nec ullo modo peccabit si pauciores peccabit quidem adversus justitiam sed per defectum imminuens scilicet bona militum si distribuat plures quam centum nummos adversus justitiam peccabit, non quidem erga milites quorum bona auget sed erga principem deficiendo, detrahens scilicet de bonis illius, idem dicendum de aliis justitiae speciebus ergo nulla est justitiae species in qua peccari possit per excessum sed tantum per defectum

Solvuntur Objiones

Objicies I.° illa virtus est in medio

positiue ratione materiae in cujus materia reperitur defectus et excessus alqui in materia justitiae reperitur excessus et defectus, nam materia justitiae V G vindicatiuae sunt poenae alqui in poenis potest dari excessus, infligere enim centum plagas pro quadraginta est excessus in poenis: alqui potest judex infligere centum plagas pro quadraginta

N MINO. ad cujus probaõnem dist majo. materia justitiae vindicatiuae sunt poenae relatiue spectatae conc maj sunt poenae absolute spectatae N. maj alqui &c distincta minore ad sensum maj. N. conseam

Poenae absolutè spectatae sunt ictus inflicti

Poenae relatiue spectatae sunt idem ictus quatenus resarciunt actoris damnum et seruant commodum sontis

Equidem poenae sunt materia justitiae vindicatiuae sed quatenus relatiuè sumuntur porro in poenis relatiue sumptis non potest esse excessus saltem qui sit vitiosus ergo &c

instabis alqui in poenis relatiue sumptis potest esse excessus nam poenae sumuntur relatiue quando comparantur ad actorem alqui potest esse excessus in poenis comparate ad actorem nam dare actori plusquam par sit est excessus relatiue sumptus ad actorem atqui dari potest actori plus poenarum

id est satisfactionis quam par sit ergo &c

N. subsumptum ad cujus probationem dist
min potest esse excessus in pœnis comparate ad
actorem qui excessus relatus ad actorem non
sit vitiosus conc min qui sit vitiosus ergo &c
Distincto consequente ad sensum mino N. concedam
Itaque excessus respectu actoris non est viti-
osus quia tribuit actori plus satisfactionis, id est
boni quam ipsi debebatur atqui dare alicui plus
boni quam ipsi debetur non est vitium igitur
in eo totum consistit vitium quod hâc ratione
fiat imminutio juris et boni hominis rei pro-
indeque quod reverâ sit defectus
Instabis atqui talis excessus est vitiosus nam
ille excessus est vitiosus qui tollit rationem just
hoc atqui talis excessus relatus ad actorem
rationem justitiæ tollit
N. subsumptum ad cujus probationem dist
maj ille excessus est vitiosus qui tollit rationem
justitiæ per vitium oppositum conc maj per aliam
virtutem N. maj &tqui &c distincta minore ad
sensum majo N. concedam
Equidem ille excessus potest dici sollere
rationem justitiæ sed id fit per aliam virtu
tem nempe per liberalitatem V G in justitia
distributiva supponatur dux exercitûs qui
acceperit centum nummos distribuendos ex —

æquo duobus militibus, det autem uni militi octoginta nummos certe in hac hypotesi non peccat dux quod dederit octoginta nummos uni militi sed quod alteri detraxerit trigenta ita ut si alter miles non læderetur nullius criminis dux posset arguit

Objicies 2.o plures infligere poenas quam oportet est excedere in pœnis atqui judex crudelis potest infligere plus poenarum quam oportet

Dist maj plus infligere poenarum quam oportet est excedere in poenis absolute sumptis conc maj relative sumptis N. maj atqui &c concessa minore et distincto conseente ad sensum majoris N. conseam

Itaque esto quod crudelis judex possit excedere in poenis infligendis sed non peccat excessu poenarum sed quatenus ille excessus est imminutio juris atqui peccare excessu poenarum quatenus est imminutio juris est peccare deficiendo non excedendo ergo &c

Instabis ex illa responsione sequitur excessum et defectum in poenis esse unum et idem peccatum scilicet deficiens circa justitiam vindicativam atqui hoc absurdum est ergo &c

Dist maj sequitur excessum et defectum in poenis esse unum et idem peccatum respectu diversarum personarum nempe sontis

et actoris conc maj respectu unius et ejusdem personae n. maj atqui &c distincta minore ad sensum maj n. conseam

Itaque excessus in poenis est peccatum deficiens respectu sontis et defectus in poenis est peccatum deficiens respectu actoris quia defectus in poenis detrahit de jure actoris et excessus in poenis detrahit de jure sontis

Quaeritur utrum numerus virtutum par sit numero vitiorum quod ut soluatur sit

Conclusio 5.a

Numerus virtutum non est par numero vitiorum

Probatur. Nam numerus virtutum non est par numero vitiorum si virtutes quae sunt in medio formaliter habeant duo vitia sibi opposita: atqui virtutes quae sunt in medio formaliter et positive sic se habent nam virtus consistens in medio formaliter et positive est electiva medii constituti inter duo extrema opposita scilicet extremum defectus et extremum excessus atqui virtus non potest esse electiva medii constituti inter duo extrema opposita scilicet inter extremum excessus et extremum defectus quin una virtus sit inter duo vitia v.g. liberalitas consistens in medio formaliter habet avaritiam et prodigalitatem

tanquam duo extrema sibi opposita quorum unum est excedens et alterum deficiens nam prodigalitas est affectus dandi plus quam decet et auaritia est affectus dandi minus quam decet Ergo una et eadem Virtus si consistat in medio formaliter habet duo Vitia sibi opposita proindeque numerus Virtutum non est par numero Vitiorum

Quæritur utrum virtutes sint inter se connexæ quod ut soluatur

Obserua primo ex virtutibus aliæ dicuntur communes quia pertinent ad omnem vitæ statum quales sunt virtutes cardinales aliæ dicuntur speciales quæ pertinent tantum ad aliquem vitæ statum qualis est uirginitas, paupertas euangelica; non agitur ibi de Virtutibus quæ propriæ sunt alicui vitæ statui sed de his quæ sunt communes et pertinent ad quemlibet vitæ statum, et quæritur utrum ita sint inter se connexæ ut una non possit esse sine altera

Obserua secundo triplicem vulgo distingui statum virtutis scilicet continentiæ temperantiæ et statum heroicum

Status continentiæ qui dicitur etiam status incipientium est ille in quo virtus admodum infirma et instabilis facile vincitur talis est status virtutis inchoatæ

Status temperantiæ qui dicitur etiam

Status proficientium est ille in quo virtus
jam firma et stabilis difficiles victus talis est
status virtutis jam provecte
Status heroicus est ille in quo virtus cons
stans et firma jam vinci non potest immo
nequit retardari difficultatibus talis est virtus
heroum quae est perfecta et consummata
his praemissis sit

Conclusio 6.a

Virtutes sunt inter se connexae in
statu heroico

Probatur nam virtus in statu heroico debet
esse ita constans et firma ut nullis difficul
tatibus frangatur et retardetur atqui sine
consortio aliarum virtutum nulla virtus mo
ralis potest esse ita constans et firma ut
nullis difficultatibus frangatur et retardetur
nam ut Virtus moralis sit ejusmodi debet
facile admodum superare difficultates ortas
etiam ex aliarum virtutum materia atqui
difficultates quae oriuntur ex materia ali
arum virtutum superari non possunt sine
illarum virtutum consortio et auxilio VG.
Justitiae non potest vincere omnes tenta
tiones nisi cum quneta fuerit cum forti
tudine temperantia et aliis virtutibus

nisi enim judex fuerit vir fortis poterit metu mortis intentatae a jure reddendo deterreri, nisi fuerit temperans oblata libidinis explendae occasione frangetur: Ergo difficultates quae oriuntur ex materiâ aliarum virtutum separari non possunt sine illis virtutibus proindeque virtutes morales communes sunt necessario inter se connexae in Statu Heroïco

Solvuntur Objiones

Objicies 1° in Alexandro in Caesare et aliis bene multis ducibus fuit fortitudo in Statu Heroico atqui in illis ducibus non fuerunt caeterae virtutes Ergo &c

N. Maj nam ille non censetur habere fortitudinem in Statu Heroïco qui vincitur a vitiis et cupiditatibus atqui alexander victus est ab Ebrietate Caesar vero a dominandi cupiditate Ergo &c.

Objicies 2° ea non sunt necessario connexa quorum unum potest esse sine alio atqui una Virtus moralis potest esse sine alia Ergo &c

Dist. Maj ea non sunt necessario connexa quorum unum potest esse sine alio tum abso

absolutè tum relativè conc maj absolutè tantum N. maj. alqui & distinctâ min. ad sensum maj. N. conseam

Itaque si virtutes morales spectentur absolute et pro ut sunt bonae mentis affectiones posse esse sine se invicem non vero si spectentur relative ad statum heroicum de quo agimus

Objicies 3.° Judex potest ex proprio motivo justitiae superare voluptates et pericula quibus avocatur a reddendo unicuique quod suum est alqui judex ille non haberet virtutem fortitudinis et temperantiae ergo justitia potest esse in statu heroico sine aliarum virtutum consortio

Dist maj potest judex ex proprio motivo justitiae superare voluptates et pericula semel aut iterum, idque aegre admodum conc maj constanter et facile N. maj alqui & distincta minore ad sensum maj. N. conseam

Itaque judex ex proprio motivo justitiae poterit fortasse semel aut iterum vincere difficultates quae occurrunt in jure reddendo sed id non praestabit constanter et ita facile et prompte ac si ageret ex motivo virtutum specialium ad quas pertinet ejusmodi diffi

difficultates et consequenter judex ille non habebit virtutem justitiae in statu heroico

Objicies 4.° potest supponi judex semper bene exercuisse justitiam nec ullum unquam exercuisse actum fortitudinis quia defuit occasio; atqui in illa hypotesi erit perfecta justitia sine fortitudine ergo &c.

Dist maj. potest supponi judex nullum exercuisse actum fortitudinis externum conc maj internum N. maj. &c.

Duplex virtutis actus distingui potest nempe internus et externus

actus internus virtutis est actiua mentis affectio cum recto proposito agendi circa materiam virtutis propter honestatem.

actus externus virtutis est actuale exercitium in materia virtutis externa et sensibilis

Quapropter in allata hypotesi nullos fortasse judex elicuit actus externos fortitudinis defectu occasionis sed non potuit exercere justitiam perfecte nisi plures elicuerit actus fortitudinis saltem internos. nam non potuit exercere justitiam ut par est nisi habuerit rectum in rebus omnibus judicium cum sine illo judicio justitia non possit esse in statu heroico. atqui rectum istud judicium importat

actiuam animi affectionem, rectumque propositum agendi circa materiam cujuslibet virtutis hoc autem sufficit ut ille judex dicatur praeditus habitu caeterarum virtutum

Adde quod responderi potest justitiam illius hominis non esse in statu heroico quia si forte incideret occasio defectu fortitudinis v. g. deterretur mortis intentatae a jure reddendo et defectu temperantiae frangeretur oblatâ libidinis explendae occasione

Objicies 5.° Vitia in statu feritatis non sunt connexa; ergo et virtutes in statu heroico connexae dici non debent

Dist anteens vitia in statu feritatis non sunt connexa quando se mutuo juuare non possunt conc anteens quando possunt se mutuo juuare n. anteens ergo &c distincto consequente ad sensum ateentis n. conseam

Itaque vitia duplicis distingui debent generis alia scilicet quae se mutuo adjuuant ut injustitia et intemperantia superbia et crudelitas, alia quae se mutuo non adjuuant ut prodigalitas et auaritia

Equidem vitia in statu feritatis non sunt connexa si se mutuo adjuuare neque aut contra vero si se mutuo adjuuare

possint idem dicendum de virtutibus; connectuntur in statu heroico quando se se adjuvare possunt, secus si mutuam sibi non possint ferre opem, proinde que par est utrobique ratio

Objicies 6°. Virtutes intellectûs non sunt necessario connexæ in statu perfecto ergo nec virtutes morales

Dist anteens virtutes intellectûs quæ se adjuvare nequeunt non sunt necessario connexæ in statu perfecto conc anteens secus n. anteens ergo &c patet solutio ex supra dictis

Hinc cæteræ scientiæ metaphysica v. g. in statu perfecto necessario connexa est cum logica

De Subjecto Virtutum Moralium

Quæritur ibi quodnam sit sujectum virtutum moralium scilicet an in intellectu et voluntate duntaxat an etiam in appetitu sensitivo admittendæ sint virtutes morales

Quatuor sunt ut dictum est supra virtutes morales cardinales scilicet prudentia

justitia fortitudo et temperantia de pruden-
tia et justitia satis consentiunt philosophi
illas residere partim in intellectu et volun-
tate quare controversia est dumtaxat de for-
titudine et temperantia utrum in appetitu
sensitivo tantum an vero etiam in voluntate
reponi debeant

Conclusio 1.a

Admittendi sunt habitus fortitudinis
et temperantiae in voluntate et in appetitu
sensitivo

Probatur. nam quoties duae facultates sic
se habent ut una moveatur per aliam ad
aliquid operandum ita ut utraque patiatur
aliquam difficultatem in operando toties habitus facilitans
praecipue quidem pertinet ad facultatem moven-
tem sed in facultate quae movetur admitten-
dus est etiam habitus facilitans ad obsequendum
atqui appetitus sentiens movetur per volun-
tatem ad actus temperantiae et fortitudinis
ita ut voluntas et appetitus sentiens patiantur
difficultatem voluntas quidem imperando
appetitus vero sentiens obsequendo ergo in volun-
tate et appetitu sensitivo admittendi sunt habitus
temperantiae et fortitudinis ita ut habitus imperantes

24°
temperantiæ et fortitudinis pertineant ad voluntatem
Habitus vero famulantes pertineant ad appetitum
sentientem quæ est

Conclusio 2ª

Fortitudo et temperantia quæ
sunt propriæ virtutes morales in sola voluntate
debent admitti

Probatur nam virtutes morales debent admitti
in ea sola facultate quæ potest versari circa objec-
tum proprium virtutum moralium atqui sola volun-
tas potest versari circa objectum proprium vir-
tutum moralium. nam proprium objectum virtutum
moralium est ipsa honestas amanda atqui sola
voluntas potest versari circa honestatem aman-
dam non vero appetitus sensitivus qui potest
dumtaxat versari circa ~~honestatem~~ bonum
sensibile Ergo in sola voluntate reponi debent
Habitus fortitudinis et temperantiæ qui propriè sunt
virtutes morales

Solvuntur Objectiones

Objicies 1°. Habitus temperantiæ et
fortitudinis se habent ad appetitum sentientem
sicut frenum quo equus dirigitur: atqui frenum
imponitur equo non equiti Ergo Habitus tempe-
rantiæ et fortitudinis debent coërcere in appetitu

sensitivo qui est velut equus frænandus non vero
in voluntate quæ se habet ut eques
Dist maj Habitus temperantiæ et fortitudinis
famulantes se habent ut frenum respectu appetitus
sensitivi conc maj Habitus temperantiæ et fortitu
dinis imperantes re. maj. Atqui &c. concessa mino.
et distincto consequente ad sensum maj. N. conseau
Itaque duplex est habitus fortitudinis et tem
perantiæ scilicet imperans et famulans.
Habitus imperans est ille qui pertinet ad volun-
tatem eamque inclinat ad eligendas actiones hones-
tatis in materia fortitudinis et temperantiæ dicitur
imperans quia voluntatis est cæteris imperare
facultatibus Habitus famulans
Habitus famulans est ille qui pertinet ad appe-
titum sentientem eumque inclinat ad obsequendum
voluntati eligenti actiones honestatis in materia
temperantiæ et fortitudinis appellatur famulans
quia appetitus sentientis est obsequi voluntati
Equidem Habitus fortitudinis et temperantiæ
famulantes se habent ad appetitum sentientem
ut se habet frænum respectu equi non vero
Habitus imperantes qui pertinent ad solam ve
voluntatem cum sola facultas possit inter
dere honestatem moralem quapropter se habent
Habitus fortitudinis et temperantiæ imperantes

ut ars equestris. Igitur quemadmodum ars equestris pertinet ad equitem non vero ad equum. Sic Habitus fortitudinis et temperantiæ impetrantes pertinent ad voluntatem non vero ad appetitum sensitivum

Objicies 2°. Habitus residet in eâ facultate quam divigit atqui virtus temperantiæ et fortitudinis divigit appetitum sensitivum ergo &c

Dist maj. Habitus residat in ea facultate quam divigit immediate conc. maj. quam divigit mediate n. maj. atqui &c distinctâ min. ad sensum maj. n. consequam

Itaque virtus temperantiæ et fortitudinis divigit appetitum sensitivum mediante voluntate in qua residet si quidem voluntas adjutabitur temperantiæ et fortitudinis appetitum sentientem sic regit quemadmodum scriptor per artem scribendi divigit calamum licet ars scribendi non resideat in calamo ergo a pari licet Habitus sensitivus divigatur per fortitudinem et temperantiam illæ virtutes non debent residere in appetitu sensitivo

Enim-vero quotescunque facultas aliqua famulans alteri facultati divigitur totes in facultate divigibili residet Habitus famulans si sit ipsa capax Habitus; Habitus vero imperans

residet in facultate dirigente et movente; atqui appetitus sensitivus in operationibus fortitudinis et temperantiae dirigitur ut famulans voluntati ergo in appetitu sensitivo reponendus quidem est habitus famulans temperantiae et fortitudinis non vero imperans, qui ad solam voluntatem pertinet

objicies 3°. habitus fortitudinis et temperantiae non debent reponi in ea facultate quae non patitur difficultatem circa res sensibiles; atqui voluntas quae est facultas spiritualis nullam patitur difficultatem circa res sensibiles ergo &c

N. min. Voluntas enim licet spiritualis entitative est tamen affective corporea et patitur difficultatem circa res corporeas propter unionem animae cum corpore quapropter habitus fortitudinis et temperantiae debent pertinere ad voluntatem ut vincat difficultates ortas ex materia fortitudinis et temperantiae

objicies 4°. actiones appetitus sensitivi sunt actiones virtutis ergo habitus virtutis debet residere in appetitu sensitivo

Dist antec. actiones appetitus sensitivi sunt actiones virtutis imperatae conc antec — sunt actiones virtutis elicitae N. antec ergo &c. Distingo consequens habitus virtutis imperatae et famulantis debet residere in appetitu sen

sensitiuo cont conseam habitus virtutis imperantis et elicitae N. conseam

Itaque duplex distingui debet actio virtutis scilicet elicitae et imperatae

actio virtutis elicitae est ea quae proficiscitur et exercetur immediate a voluntate quales est amor et odium

actio virtutis imperatae est ea quae proficiscitur et exercetur ab aliqua facultate ex imperio voluntatis talis est largitio pecuniae alicui egenti.

Equidem operationes appetitus sensitiui sunt actiones virtutis imperatae et famulantis at vero non sunt actiones virtutis elicitae et imperantis proindeque operationes et habitus virtutis imperatae et famulantis possunt reponi in appetitu sensitiuo sed operationes et habitus virtutis elicitae et imperantis reponi non debent in appetitu sensitiuo quia virtus imperans non potest collocari in ea facultate quae non intendit honestatem: atqui appetitus sensitiuus non intendit ipsam honestatem cum honestas non sit bonum sensibile ergo virtus imperans ad solam voluntatem pertinet non ad appetitum sensitiuum

Quaeritur utrum admitti possint in Gentilibus quaedam virtutes morales saltem in statu imperfecto, id est utrum illi habitus laudabiles qui interdum reperiuntur in Gentilibus

sint semper vitia

Conclusio 3.a

Admitti possunt quædam virtutes morales in Gentilibus saltem in statu imperfecto

Probatur. nam virtus moralis in statu imperfecto est quædam facilitas agendi propter honestatem: atqui ejusmodi facilitas potest admitti in Gentilibus nam ea facilitas duo tantum requirit scilicet rectum judicium et bonam quamdam in voluntate affectionem ad sequendum rectum intellectus judicium atqui hæc duo reperiri possunt in gentilibus primo quidem in ipsis dari potest rectum judicium quia participes sunt luminis naturalis secundo in eorum voluntate potest esse bona quædam affectio ad sequendum rectum intellectus judicium. nam illa affectio et dispositio oritur ab actibus circa materiam virtutis atqui gentiles saltem non nulli aliquando exercent actus circa materiam virtutis si quidem ex Augustino libro de Spiritu et litera capite 27° in infidelibus quædam sunt opera quæ secundum justitiæ regulas vituperare non possumus sed merito ac vere laudare Ergo &c

Solvuntur Objecta

Objicies 1.o nulla est in Gentilibus virtus etiam in statu imperfecto si quaecumque eorum actio est peccatum virtus enim actibus peccati non comparatur: atqui qualibet Gentilium actio est peccatum. Nam ex Apostolo ad Romanos capite 14.o quod non est ex fide peccatum est; atqui in infidelibus nulla fides ergo &c.

R MIN. nam opera quae secundum justitiae regulas vituperavi non possunt sed potius laudari debent nequaquam possunt dici peccata atqui ex Augustino supra laudato in gentilibus sunt quaedam opera quae secundum justitiae regulas vituperare non possumus sed merito ac vere laudare

Ad OCUM Apostoli Distg.o quod non est ex fide id est ex bonâ conscientiâ et certa quâdam animi fiducia peccatum est cum.o quod non est ex fide et Theologica et propria dicta neg.o.

Itaque omne quod non est ex fide juxta quid quid sit contra conscientiam et dictamen rationis semper est peccatum sed illud non est semper peccatum quod non sit ex fide propria dicta et Theologica quae scilicet facit Christianos declarat enim Apostolus infidelia

posse recte agere seu exercere quod legis pre-
scriptum est cum enim gentes, inquit, quæ legem
non habent naturaliter ea faciunt quæ legis
sunt ipsi sibi sunt lex

Quod autem illud testimonium apostoli ~~quod~~
omne quod non est ex fide peccatum est non de-
beat intelligi de fide Theologicâ quæ Christianos efficit
sed de intima et sincera animi persuasione, patet
quia eo loci agitur de ciborum delectu

Instabis illud est peccatum quod Deo displicet
atqui quod non fit ex fide Theologica deo dis-
plicet nam qui eodem Apostolo sine fide impos-
sibile est placere Deo ergo &c

Nego illud enim non displicet Deo quod fit
ex recta ratione et propter honestatem atqui
actus qui fit sine fide Theologica potest fieri
ex recta ratione et propter honestatem N. C.
Judex Ethicus potest solo justitiæ veritatis et
ordinis amore jus inter contendentes dicere
pariter divel potest in opi subvenire studio
humanitatis et misericordiæ quia hæc ordini et
rationi conveniunt

Ad autoritatem apostoli Distingo sine
fide impossibile est placere in ordine super
naturali conc. in ordine naturali N. C.

Equidem sine fide nemo potest placere deo

in ordine supernaturali id est quidquam agere quod mereatur vitam aeternam quia ad id necessaria est primo fides in Christum mediatorem secundo gratia justificans sine quâ nemo salvari potest

Objicies 2°. ille actus non est actus virtutis qui procedit a principio malo atqui omnes actus infidelium procedunt a principio malo scilicet a concupiscentia quae certe mala est

N min ad cujus probationem Nego omnes actiones infidelium procedere a concupiscentia si quidem plures veniunt ex recta ratione et proinde bonae sunt moraliter enim vero illae actiones non sunt malae moraliter ~~quae~~ et in ordine naturali quae merentur aliquam mercedem temporalem atqui ex Augustino libro 5° de Civitate Dei Capite 12° quaedam actiones infidelium meruerunt mercedem temporalem vel etiam potuerunt obtinere remissiorem poenam in inferis ut ait idem Augustinus libro 4° contra Julianum Capi 3° Ergo &c.

Instabis nullum est medium inter charitatem et concupiscentiam nam juxta augustinum ubi non est charitas ibi regnat carnalis cupiditas atqui actiones gentilium non oriuntur a charitate Ergo &c

Dist maj nullum est medium inter charitatem et concupiscentiam ratione subjecti conc. maj. ratione actus N. maj atqui &c.

itaque nullum est medium inter charitatem et concupiscentiam ratione subjecti vel enim subjectum nempe homo est in gratia vel in peccato sed datur medium ratione actus quamuis enim homo supponatur esse in gratia aut in peccato omnes tamen illius actiones non veniunt vel a charitate vel a concupiscentia 1° non a charitate quia justus sæpe venialiter peccat 2° non a concupiscentia aut infidelitate quia non nullæ oriri possunt ex recta ratione adjuuante præsertim gratia actuali nam ut habet Augustinus libro de spiritu et littera capite 28°; non usque adeo in anima humana imago dei terrenorum affectuum labe detrita est ut nulla in ea velut lineamenta extrema remanserint unde merito dici possit etiam in ipsa impietate vitæ suæ facere aliqua legis præcepta vel sapere . . . sicut enim non impediunt a uitâ æterna justum peccata venialia sine quibus hæc vita non ducitur sic ad salutem æternam nihil prosunt impio aliqua bona opera sine quibus difficillime uita cujuslibet pessimi hominis inuenitur unde patet Augustinum credidisse in gentilibus non nullas esse actiones moraliter bonas quamquam nihil prosunt ad vitam æternam; ergo omnis actio hominis ethnici a concupiscentia aut infidelitate

non proficiscitur

Objicies 3° Ex Sancto Augustino Gentiles non habent veram pudicitiam quia non servant fidem conjugii propter verum deum pariter ex eodem doctore fortitudo Gentilium est cupiditas. Gentiles sunt arbores steriles, denique passim augustinus insectatur pelagianos quod dicerent hominem per congenitas vires aliquod bonum opus exercere et legem naturalem implere ergo existimat Augustinus nullam esse in Gentilibus actionem bonam

Respondeo 1°. Sanctum Augustinum non quod existimet omnes prorsus gentilium actiones esse peccata sed quia raro contingit ut ex solo rationis Judicio non ex prava aliqua cupiditate Ethnici et infideles suos exerceant actus

2° Sanctus Augustinus saepe agit de actibus Gentilium consideratis in ordine ad vitam aeternam non autem in ordine ad honestatem naturalem jam vero si virtutes et actus infidelium spectatur in ordine ad vitam aeternam non sunt vere virtutes et quodam sensu possunt dici peccata quia non magis ad vitam aeternam conducunt quam ipsa peccata hoc sensu Gentiles merito vocantur a Sancto Augustino Arbores steriles quia non ferunt fructus vitae aeternae

Instabis hanc nostram opinionem adhibebat

Julianus cum fatebatur opera infidelium esse sterilia ad vitam æternam igitur cum sanctus Augustinus nihilominus eum urgeat et insectetur patet augustinum credidisse omnia infidelium opera non tantum esse sterilia ad vitam æternam sed etiam nullo modo participare naturalem honestatem

Dist Anteens hanc responsionem adhibebat olim julianus fiete et apparenter conc anteens sincere et in rei veritate N. anteens ergo &c N. conseam

Itaque Julianus non loquebatur sincere et ex animo sed hanc afferebat responsionem ut declinaret difficultatem et effugeret suspicionem erroris quapropter sic cum refutat augustinus si ex lege observata infidelis meretur gratiam gratia ipsi debita non amplius erit gratia quæ est gratis data ex quibus Augustini verbis constat julianum quem refellit credidisse in rei veritate opera infidelium mereri a Deo gratiam salutis atque adeo non esse sterilia in ordine ad vitam æternam

Objicies 4.° ea opera non sunt bona nequidem bonitate morali quæ non referuntur ad Deum atqui opera infidelium non referuntur ad Deum si quidem infideles Deum non cognoscunt ergo &c

Dist maj ea opera non sunt bona nequidem bonitate morali quæ non referuntur ad Deum

neque explicite neque implicite conc. maj explicite
N. maj. atqui &c distincta minore ad sensum maj.
N. conseam

Itaque opera infidelium non referuntur ad
Deum explicite quia infideles Deum explicite non
cognoscunt sed possunt referri ad Deum implicite
quia omnis actus bonus et honestus ex se refertur
ad Deum, fit enim propter honestatem moralem id
est veritatem vel justitiam vel ordinem vel æquita
tem quæ aut Deus est aut quidam divinitatis radius
scilicet in ejusmodi actibus homo non agit ut infi
delis sed quatenus aliquid retinet illius boni quod
in sua prima origine accepit a Deo Ergo &c.

Instabis si opera infidelium referuntur ad Deum
implicite quia fiunt propter honestatem moralem
Deus erit tantum finis operis non vero operantis
atqui id non sufficit ut Gentilis homo censeatur
exercere aliquod bonum opus

N. maj. Deus enim non tantum erit finis operis
sed etiam finis ultimus operantis saltem implicite
et virtualiter ~~scilicet~~ licet supponatur Gentilis Deum
non cognoscere ut enim Deus sit finis operantis
saltem implicite satis est quod Gentilis tendat ad
aliquam divinæ essentiæ participationem atqui
licet Gentilis non cognoscat Deum attamen potest
agere propter honestatem moralem sic que tendere
ad aliqua divinæ essentiæ participationem V. G.
potest judex Ethnicus solo justitiæ, veritatis, et
ordinis amore reddere unicuique quod suum est

potest largiri eleemosynam pauperi ex amore misericordiae, humanitatis et proximi, atqui haec omnia bona sunt et honesta moraliter ergo &c.

Adde quod non negamus ut supra jam innuimus infideles in ejusmodi actibus adjuvari aliqua gratia actuali

De Variis Virtutum Speciebus

Virtus moralis ex dictis ea vocatur quae pertinet ad dirigendas actiones humanas ad honestatem

Virtus Moralis universim duplex distingui potest scilicet prudentia et charitas prudentia quidem quae est in intellectu recta ratio agendorum et charitas quae est in voluntate amor rectus agendorum

Ratio est quia tot sunt admittendae universim virtutes morales quod sunt universim difficultates superandae in moribus dirigendis ad honestatem atqui duae sunt ejusmodi difficultates generatim una pertinens ad intellectum scilicet ignoratio agendorum altera pertinens ad voluntatem scilicet perversus amor porro ignoratio agendorum tollitur per prudentiam et perversus amor

correigitur per Charitatem ergo duæ sunt generatim
virtutes morales quibus tota morum honestas et
probitas continentur nempe prudentia residens
in intellectu et Charitas residens in voluntate

Jam vero Charitas seu rectus amor agendorum
spectavi potest vel quatenus reddit unicuique
quod suum est nempe Deo, nobis metipsis et proxi
mo et hunc vocatur Justitia vel quatenus impo
nit modum timori et dolori quibus homo detervetur
ab honeste agendo et dicitur fortitudo vel denique
spectatur quatenus ponit modum voluptati et
appellatur temperantia quapropter Justitia
fortitudo et temperantia a Charitate tanquam
a fonte et radice fluunt et manant Hinc patet
secundum immediatam et mediatam virtutum
divisionem quatuor esse generatim admittendas
virtutes scilicet prudentiam justitiam fortitudinem
et temperantiam quæ Cardinales dicuntur quia
illis quatuor virtutibus tota vita moralis tan-
quam januis cardinibus nititur et vertitur

De Prudentia

Prudentia definitur ab Aristotele
habitus vera cum ratio activus circa ea quæ
sunt bona aut mala moraliter a Sancto Au-
gustino verum expetendarum et fugiendarum
ratio seu scientia, si quidem prudentia distinguit

bona a malis et utilia a noxiis omnemque vitae rationem moderatur

Tres sunt praesertim actus prudentiae scilicet consultatio rectum judicium et imperium.

Consultatio quaerit media utilia et necessaria ad finem consequendum hinc proverbiorum Capite 4° prudens omnia agit cum consilio. consultationi opponitur praecipitatio

Rectum judicium est promptum et expeditum mentis nostrae judicium quo certo decernimus quid sit agendum quid ve omittendum recto judicio opponitur hebetudo et stoliditas

imperium est actus quo praecipimus qua ~~ratione~~ ratione utendum sit mediis quae judicata fuerunt optima praeterea aliae assignantur prudentiae partes quibus ipsa adjuvatur scilicet memoria, solertia, docilitas, circumspectio, providentia

Prudentiae opponitur imprudentia quae ignorationem aliquando, semper vero praecipitationem dicit, opponitur etiam negligentia, quae pigritia est, et quaedam animi mollities, nimia bonorum terrestrium sollicitudo, opponitur quoque prudentiae, hinc illud scripturae {noli laborare ut diteris sed prudentiae tuae pone modum.}

De Justitiâ

Justitia definitur a multis perpetua et constans voluntas tribuendi, unicuique quod suum est

sed minus accurate quia justitia non est facultas sed habitus, unde accuratus definitur perpetua et constans facilitas reddendi unicuique quod suum est

Triplex ut alibi diximus est justitia nimirum commutativa distributiva et vindicativa

Partes justitiæ sunt Religio erga Deum, pietas erga parentes, et observantia erga cæteros homines præsertim qui aut virtute, aut dignitate præstant.

Quæritur sic utrum in pœnis decernendis Talio observari debeat

Duplex est Talio scilicet physica et moralis

Talio physica est impositio pœnæ quæ physicæ omnino similis est injuriæ illatæ, ut cum dicitur in scripturis oculus pro oculo, dens pro dente

Talio moralis est quædam proportio supplicii cum injuria illata, habita ratione personarum et circumstantiarum in quibus actio peracta est

Conclusio 1ª

Talio Moralis in pœnis decernendis debet observari

Probatur Nam illud observari debet quod ponit æquam proportionem inter offensam, et pœnam in reparatione injuriæ: atqui talio moralis est ejusmodi quia gravitas injuriæ, et meritum satisfactionis æstimatur non ex solo materiali injuriæ aut satisfactionis sed præsertim ex dignitate personarum offensæ et offendentis et ex aliis circumstantiis

Talio physica non debet ~~admitti~~ observari in Justitia vindicativa.

Probatur Nam illud non debet observari in Justitia vindicativa quod in reparatione injuriae non ponit Justam aequalitatem inter offensam et poenam sed defuit vel excedit atqui Talio physica est ejusmodi, V.G. si quis princeps, subditum, superior inferiorem percusserit non propterea pariter est repercutiendus, nam tunc daretur Excessus in poena, si vero Ex altera pte subditus Regem inferior superiorem percusserit, satis non erit si pariter repercutiatur nam esset defectus in poena Ergo Talio physica.

Et Certe Gravitas injuriae et meritum satisfactionis non repetuntur Ex solo materiali injuriae aut satisfactionis sed Ex dignitate personarum et aliis Circumstantiis: atqui qdo observatur Talio physica Cbetur ttum rao injuriae materialiter sumptae, non vero dignitatis personarum et aliarum Circumstantiarum in quibus injuria et satisfactio versantur

Dices dictum fuit Judaeis Oculus pro Oculo Dens pro dente; atqui illud est talio physica Ergo &c.

Dist Maj dictum est Judaeis ad Duritiem Cordis Oculus pro oculo dens pro dente conc maj ad perfectam rationem Justitiae N. Maj Ergo &c N. Conseam.

Itaque illud Justitiae Genus traditum fuit Judaeis ad duritiem Cordis Eorum, et ut finis imponeretur Ultioni sed Erat Justitia imperfectorum

Quaeritur ibi Utrum Judex debeat Judicare secundum allegata et probata contra ppriam scientiam quod ut intelligatur

Observa Judices et Magistratus in republica creari ut illorum Ministerio Respublica reddat unicuiq; quod suum est Juxta Leges quas ipsa plena aequitatis constituit Jam vero Ex Lege et facto Jus nascitur apud homines proindeq; necesse est ut judex in pronunciandis Judiciis attendat ad Legem et factum ut sua cuiq; Jura servet Studio et Exercitatione Cognitionem Legum Consequitur Judex notitiam vero facti hbi ab instrumentis et relatione testium V.G. fieri pt ut Judex ppria scientia sciat Titium ab omni crimine esse immunem et illum tamen instrumentis publicis et relatione testium homicidi accusatum et convictum videat, in hoc Casu Quaestio est

Utrum Judex post habitis instrumentis publicis et relatione testium sequi debeat propriam scientiam an potius neglectâ privatâ scientiâ teneatur sequi alienam notitiam ab instrumentis publicis et testibus acceptam; atque adeo possit damnare eum quem novit innocentem, hoc sensu debet intelligi haec quaestio utrum Judex debeat Judicare secundum allegata et probata Quare sit

Conclusio 3.a

Judex debet judicare secundum allegata et probata etiam contra propriam scientiam

Probatur nam persona publica judicans ut publica hoc est vices gerens reipublicae debet judicare juxta scientiam publicam quia judicare debet sicut judicaret res publicas atqui judex est persona publica scientia autem publica est ea quae habetur per instrumenta publica et testes id est allegata et probata ergo etiamsi reclamet propria scientia judex debet judicare secundum allegata et probata

Et certe ea sententia est admittenda qua sublata maxima deriuantur in rempublicam incommoda atqui nisi judex teneatur judicare secundum allegata et probata maxima deriuantur in rempublicam incommoda 1° nulla amplius remanet judiciorum forma quia judex ad arbitrium pecunia aut alio quouis modo corruptus poterit reum absolvere testando se eum cognoscere innocentem 2° male consulitur securitati judicis apud quem malevoli poterunt accusare innocentem ut judicem cogant abire magistratus ne scilicet insontem morte damnet 3° non consulitur etiam publicae tranquillitati maximi enim excitabuntur motus in populo si is qui juridice reus probatus est ac proinde talis habetur absoluatur a judice ergo judex reclamante propria scientia debet judicare secundum allegata et probata unde illud deuteronomii in ore duorum aut

trium testium stabit omne verbum.

Solvuntur Objiones

Objicies 1°. Rex non debet judicare secundum allegata, et probata ergo nec ipse judex

N. Conseam et paritatem ratio disparitatis est quod rex pro suprema suâ potestate possit etiam reos absoluere unde a fortiori debet absoluere et dimittere eumquem propria scientia nouit innocentem: at vero judex est merum rei publicæ instrumentum proindeque judicando debet sequi scientiam publicam

Objicies 2°. homo judicando debet se conformare judicio diuino atqui judicium diuinum fit semper secundum priuatam scientiam non autem secundum publicam quando opponitur scientiæ priuatæ

Dist maj homo judicando debet se conformare quantum potest judicio diuino conc maj sicus N. maj

Itaque judex judicando debet quantum potest se conformare judicio diuino sed in præsenti hypotesi non potest judicare quemadmodum judicaret Deus ipse si quidem Deus ut pote supremus dominus judicat propria autoritate judex vero judicat tantum autoritate acceptâ a Republicâ ergo inferendâ sententiâ debet sequi sententiam publicam

Et certe si hoc valeret argumentum ut Deus

non absoluit reum quantumvis juridice probatum innocentem sic judex non deberet eum absoluere ut scilicet se conformaret judicio diuino atqui id aperte falsum est, etiam fatentibus ipsis aduersariis ergo argumentum nimis probat

Objicies 3°. in Exodo Capite 23°. versibus 1° et 2°. vetitum est judicem sequi falsum testimonium his verbis non audies vocem mendacii nec in judicio acquiesces plurimorum sententiæ ut a recto deuies: atqui judicans judex secundum allegata et probata, audit vocem mendacii et plurimorum sententiæ acquiescit ut a recto deuiet ergo &c.

Dist maj non audies vocem mendacii si mendacium possit sapientia judicis palam fieri et publice manifestari conc maj. si mendacium nulla arte possit detegi et publice manifestari n. maj atqui &c distincta mino ad sensum maj n. conseam

Itaque quando mendacium aliqua arte et sapientia judicis detegi et manifestari potest quemadmodum legitur in scripturis detectum fuisse mendacium testium sapientia Danielis in causa Suzannæ, tunc judex non debet audire et sequi vocem mendacii sed res aliter se habet si nulla tenus mendacium palam fieri et manifestari potest, nec tunc judex audit vocem mendacii ut a recto deuiet sed ut munus judicis impleat juxta æquissimam judiciorum formam, quapropter illa Exodi verba non pertinent ad præsentem quæstionem quia ibi arguuntur iniqui judices qui ut a recto deuient adducunt falsos et mendaces homines quarum iniquas ~~vocis~~

voces audiunt ut opprimant innocentem.

Objicies 4° Judex condemnans innocentem contra propriam scientiam mentitur si quidem pronunciat reum quem novit innocentem: atqui nunquam licet mentiri ergo &c.

N. maj nam judex in eo casu non pronunciat accusatum esse reum, sed illum esse legitime et juridica conjectum, quod certe ex hypothesi verum est.

Objicies 5° non licet judici occidere innocentem atqui si judex judicaret secundum allegata et probata contra propriam scientiam occideret innocentem

Dist maj° non licet judici occidere innocentem cognitum in scientia qua judex uti debet in judiciis publicis conc maj. non licet occidere innocentem cognitum ut reum ea scientia quam judex tenetur sequi in judiciis publicis N. maj atqui distincta minor ad sensum maj. N. consequentia

Itaque quantumvis aliquis supponatur innocens attamen quasi reus habere debet in judiciis publicis cum reus cognoscatur et probatur talis scientia publica que fundatur in instrumentis publicis et relatione testium.

Instabis minus licitum est judici occidere innocentem cognitum ut innocentem privata scientia quam licitum sit sequi justitiam publicam ergo quotiescumque vel occidendus est homo innocens vel devovenda est scientia publica, Judex debet servare innocentem et deservire scientiam publicam

N. antecedens nam non occidere hominem

cognitum ut innocentem scientia privata hoc per
tinet ad bonum privatum at vero non deserere
scientiam publicam in exercendis judiciis publicis
hoc pertinet ad bonum publicum ergo cum vel
occidendus est innocens vel deserenda scientia
publica magis expedit reipublicae occidi homi-
nem in his circumstantiis quam deseri scientiam
publicam hinc enim longe majora sequerentur
in republica incommoda quam unius hominis inno
centis occisio quae aliunde raro et per accidens con
tingeret

Objicies 6.o adhibentur testes in judicis ut
notus fiat judici autor criminis ergo si judex habet
propriam scientiam rei gestae non debet aliam quaerere
per allegata et probata

Dist anteens adhibentur testes in judiciis ut
judex per scientiam publicam et reipublicae conve
nientem cognoscat quis sit autor criminis conc anteens
ut cognoscat simpliciter autorem criminis N. anteens

Itaque ad legitimam judiciorum formam non
sufficit ut judex cognoscat simpliciter autorem cri
minis sed necesse est ut modo convenienti judiciis quae
exercentur autoritate publica et nomine reipubli
cae cujus judex est ministerium cognoscat porro
modus ille conveniens exigit ut judex cognos
cat autorem criminis per scientiam publicam quae
non sit in libera potestate judicis ne simul testis
sit et judex quod omnino repugnaret aequissimae
judiciorum formae

Objicies 7.º si judex posset judicare secundum allegata et probata contra propriam scientiam non satis esset provisum innocentium securitati. nam non est satis provisum securitati innocentium quando malitia hominis ex insontibus potest facere reos atqui si judex posset judicare secundum allegata et probata tunc malitia hominum posset ~~ex~~ insontibus facere reos ergo &c

N. antecens ad cujus probationem dist majo satis non esset provisum securitati innocentium quando malitia hominum posset facere reos de facto ex insontibus conc maj reos de jure tantum n. maj atqui &c distincta min ad sensum maj n. conseam it

Itaque quis potest fieri reus duobus modis nempe de jure et de facto

Reus de jure est ille qui instrumentis publice et relatione testium juridice convincitur alicujus criminis

Reus de facto est ille qui re vera in culpa versatur et aliquod ~~cri~~ crimen perpetravit

Equidem in nostra sententia malitia hominum posset facere reos de jure non vero de facto proindeque non sequitur minus provisum esse securitati innocentium 1.º quia nunquam fortasse occurret ille casus in quo solus judex habeat privatam scientiam innocentiae hominis qui accusaretur secundo quia in contraria opininione longe graviora sequerentur incommoda

Objicies 8°. si judex certo cognoscat se non habere autoritatem non potest accusatum damnare quicquid adducatur ad probandum, quod habeat autoritatem secundo si judex certo noverit iniquitatem alicujus legis non potest secundum illam judicare quantumvis illa probetur justa 3° si quis sciret hanc mulierem non esse suam uxorem, non potest licite ad eam accedere licet juridice probetur eam esse ipsius uxorem ergo a pari si judex privata scientia noverit aliquem esse innocentem quantumvis instrumentis publicis et relatione testium aliquis similis convincatur non potest eum damnare

Respondeo 1° si agatur in objectione de autoritate temporali regendum esse antecens; si quis enim juridice probetur esse judex potest exercere officia judicis quia publica persuasio sufficit ad tribuendam autoritatem si vero agatur de autoritate spirituali est magna disparitas quia autoritas spiritualis v.g. sacerdotis pendet a character quem publica testimonia et cæteræ probationes deferunt non tribuunt.

Respondeo ad secundum si lex vere sit injusta non potest ejus æquitas sic probari quæ probationes refelli possint, non enim res est facti quæ probetur autoritate testium, sed refert juris quæ rationibus demonstrari debet

Respondeo ad tertium ratio disparitatis est quod accedere ad mulierem est actio hominis ut personæ privatæ adeoque debet dirigi per privatam notitiam sed actio publica judicis est ut actio personæ publicæ proinde quæ debet dirigi

per scientiam publicam

Objicies 9°. si judex deberet judicare secundum allegata et probata pilatus non peccasset damnando Christum atqui peccauit ergo &c.

N Majo. primo quia nulla est paritas inter purum hominem et Christum dei filium qui non modo ex scriptura ostendebat se esse Messiam a prophetis annunciatum sed etiam suam demonstrabat diuinitatem infinitis miraculis, quibus fidem denegare summa erat impietas et inexcusabilis excitas, secundo quia ille judex peccat qui damnat eum qui non fuit convictus juridice atqui pilatus damnauit Christum non conuictum juridice et juxta legitimam judiciorum formam nam legitima judiciorum forma postulat primo ut fraus et malitia testium non sit publice nota secundo ut illorum testimonia conueniant, et probent crimen hominis accusati atqui nihil eorum contigit in causa Christi ut patet his scripturae verbis Matthaei vigesimo sexto. versu quinquagesimo nono Principes sacerdotum et omne consilium quaerebant falsum testimonium contra Jesum ut eum morti traderent et non inuenerunt, cum (id est licet) multi falsi testes accessissent et Marci Capite decimo quarto versu quinquagesimo sexto

Conuenientia testimonia non erant: Et Matthaeus 27° ait illis praesens quid enim mali fecit? at illi magis clamabant dicentes crucifigatur, et Lucae Capit. 13° versu 22° nullam causam mortis inuenio in eo; et Joannis Capite 19° versu 29° Exiuit ergo Pilatus ad eos foras, et dixit Quam accusationem affertis aduersus hominem hunc et Responderunt et dixerunt ei, si non esset hic malefactor non tibi tradidissemus eum

Quae omnia probant in causa Xti violatam fuisse omnem Judiciorum formam atque adeo ipsum injuste omnino fuisse damnatum

De fortitudine

Fortitudo est constans et perpetua facilitas subeundi pericula et sustinendi dolorem ut decet

Partes integrantes fortitudinis sunt fiducia magnanimitas patientia et perseuerantia nam ad pfectionem actuum fortitudinis duo requiruntur scilicet agere fortiter et pati fortiter porro actio pertinet ad agressorem passio vero ad sustinentem Jam vero ad aggrediendum duo sunt necessaria scilicet fiducia ad animi praeparationem pertinens et magnanimitas ad constantem operis executionem pertinens pariter ad sustinendum duo requiruntur puta patientia, ut animus malorum praesentium pondere siue imminentium non frangatur et perseuerantia ut nimirum animus malorum et laboris diuturnitate non deficiat

fortitudini opponitur per defectum timiditas et per Excessum temeritas
Quaeritur utrum nobilius sit aggredi qm sustinere seu utrum fortitudo magis eluceat in aggrediendo quam deffendendo Quare sit

Conclusio

Magis elucet fortitudo sustinendo qm aggrediendo

probatur Nam ibi magis elucet fortitudo ubi major est superanda difficultas, atqui caeteris casibus major est difficultas superanda in deffensione qm in oppugnatione, Nam major est difficultas respectu illius hominis superanda qui difficilius potest pericula in suum commodum convertere; atqui deffensor difficilius potest pericula convertere in suum commodum, qui enim periculum non habet in sua potestate ille difficilius pt in suum commodum convertere pericula; atqui deffensor non habet periculum in sua potestate sed aggressor qui periculum sumit ex propria electione unde aggressor censetur praevidere oes et singulas periculi circumstantias quod praestare nequit deffensor
Et certe illustrior est fortitudo in sustinendo quam aggrediendo si magis laudatur homo qui vicit defensor quam si vicisset agressor et vice versa magis vituperatur homo qui victus est aggressor quam si deffensor victus fuisset atqui res ita se habet

habet id autem fit quia censetur majus periculum deffensoris quam agressoris ergo &c

Solvuntur Objones

Objicies 1° nobilius est agere quam pati atqui aggredi est agere sustinere vero est pati ergo fortitudo illustrior est aggrediendo quam sustinendo

Dist min. sustinere mere passive est pati conc min. sustinere activè n min.

Itaque in praesenti negotio sustinere mere passive est admittere malum sine ulla resistentia; sustinere activè est subire periculum cum aliqua resistentia: Equidem sustinere mere passive est dumtaxat pati; at vero sustinere active id est resistendo et vim repellendo non est simpliciter pati

objicies 2° difficilius est obsidere quam se ab obsidione deffendere ergo nobilius est aggredi quam sustinere

n. anteens obsidentes enim ut obsidentes habent in sua potestate periculum, locum tempus et alias obsidionis circumstantias, unde difficilior est, sors et conditio obsessorum quam obsidentium ergo &c.

Quaeritur utrum fortitudo magis eluceat in repentinis quam in praevisis

Respondeo affirmativè nam fortitudo magis elucet ubi opus est habitu magis confirmato atqui in repentinis opus est habitu constantiori

et magis confirmato quia periculum praebens et minime praevisum vehementius instat et urget

Dices eo nobilior est virtutis actus quo liberior et magis deliberatus atqui actus praevisus est ejus modi ergo &c

Dist maj si caetera sint paria conc maj secus n maj

Porro omnia non sunt paria repentinus enim fortitudinis actus difficilior est atque adeo nobilior cum enim fortitudo versetur circa difficilia nobilitas actus fortitudinis aestimari debet ex difficultatibus

Quaeritur 2° utrum sit actus fortitudinis sibi directe morte inferre

Respondeo negative quia ille actus non est fortitudinis qui oritur potius ex infirmitate et ignavia quam ex firmitate et animi constantia atqui sibi mortem inferre oritur potius ex ignavia quam ex animi firmitate et constantia siquidem directa sui ipsius occisio oritur ex animi desperatione et impatientia propter gravitatem et diuturnitatem malorum quod scilicet hujus modi tolerandis malis impar sit animus ergo &c

Dices adire periculum ingens et acerbissimum dolorem pati est actus fortitudinis atqui se ipsum directe occidere est adire periculum ergo &c

Dist maj adire periculum ingens et acerbissimum dolorem pati ex recta ratione non ex desperatione et metu gravioris mali est actus

fortitudinis, cum maj secus n maj

Itaque qui violentas sibi manus inferunt non agunt ex recta ratione sed ex desperatione et metu grauioris mali quod scilicet fortiter sustinere nequeunt atque adeo pusillanimes et ignaui haberi debent non fortes et constantes

Quæritur 3° utrum duellum sit actus fortitudinis

Duplex est duellum scilicet priuatum et publicum

Duellum publicum est illud quod suscipitur autoritate publica ut parcatur ciuium sanguini et pax procuretur tale fuit olim certamen inter dauid et Goliath apud Judeos inter horatios et Curiatios apud Romanos

Duellum priuatum est illud quod suscipitur priuata autoritate et propter bonum priuatum his positis sit

Conclusio 2ª

Duëllum publicum est actus vere fortitudinis

Probatur nam ille actus est vere fortitudinis qui in materia fortitudinis exercetur 2um rectam rationem atqui duellum publicum est quismodi si enim bellum publicum suscipi potest secundum rectam rationem a fortiori duellum publicum ergo &c

Conclusio 3.a

Duellum privatum non est actus vere fortitudinis.

Probatur nam ille actus non est vere fortitudinis qui non exercetur ex motivo honesto atque laudabili atqui duellum privatum non exercetur ex motivo honesto et laudabili duplex enim est tantum motivum duelli privati ulciscendae injuriae aut veritas manifestanda atqui neutrum dici potest honestum et laudabile motivum.

Primo quidem ulciscendae injuriae non est motivum laudabile et honestum nam illud non est motivum laudabile quod vetita vatione prohibet atqui vetita vatio prohibet duellum privatum adhiberi ad ulciscendam privatam injuriam vetat enim ultionem esse in potestate privatorum hominum eam quae soli reipublicae permittit

Secundo manifestanda veritas per duellum privatum non est motivum honestum nam illud non est laudabile et honestum motivum ex quo sequitur homicidium sine ulla spe manifestandae veritatis atqui ex duello privato sequitur homicidium sine ulla spe manifestandae veritatis nemo enim haberetur cognita veritate per duellum debuerit is qui reus est duello cadere, innocens vero vincere atqui res saepe aliter accidit nam saepe aut innocens solus cadit aut etiam nunquam quam ambo cadunt frugaliter.

Solvuntur Objones

Objicies I° Bellum inter principes licitum est ad ulciscendam injuriam et repetenda jura atqui non minus bello qm duello cadunt nocentes et innocentes ergo nulla nostra probatio

Dist. Maj. bellum licitum est inter principes ad ulciscendam injuriam et jura repetenda quando alia ratione injuria reparari et jura repeti non possunt conc. secus N. maj.

Itaque illud discriminis est inter principes et privatos homines qui Reipublicae subjiciuntur legibus quod privati possunt adversus privatos agere de injuriâ ulciscendâ et jure repetendo coram judicibus Reipublicae ad hoc constitutis; at vero principes non habent judices superiores apud quos litigare possint de juribus repetendis cum his in terris uni Deo subjiciantur in temporalibus

Instab. atqui saepe contingit ut non possimus injurias ulcisci per judices et principes; nempe quando desunt testes aut corrupti sunt judices, ergo tunc temporis licitum est duellum autoritate privata susceptum

N. conseam tunc enim patienter ferenda est injuria quando non possumus ulcisci detrimento publico imprudenti expositione vitae legum violatione et Regalis autoritatis contemptu quae omnia reperiuntur in duello autoritate privata suscepto ergo duellum privatum non est licitum et consequenter non est &c.

Instabis potest supponi familia aliqua translata in insulam quamdam sine Rege et principe atque in tali casu liceret privato duello injuriam ulcisci suam ergo &c

N. Mino. Tunc enim temporis certamen ab illa familia susceptum non esset privatum duellum, nam illa occasione pater familias esset rex seu princeps suae familiae, et familiae agens ex ipsius autoritate ageret autoritate publica non privata

Objicies 2°. Licet privato occidere hoc privatum in via insidiantem, etiam non spectata autoritate publica ergo privatum duellum licitum est

Primo. N. Ant. Nam privato homini potius moriendum est quam ut quamquam ex intentione interficiat illud enim prohibetur hoc Decalogi praecepto Non occides

2°. N. Conseam Nam in duello privato reperitur aliquod pactum, cum suscipiatur ex conventione quapropter jure et merito interficitur a principibus quod fit cum quis ex improviso in viis aut in syluis oppugnatur, et circumvenitur a latrone aut a quovis alio homine

Instabis licet vim vi repellere ergo verum est istud antecedens

Respondeo verum esse illud antecedens si bene intelligatur; nimirum licet vim vi repellere quia unusquisque tenetur impedire quantum licet ne ipse interficiatur, proinde que debet avertere et inclinare quaecumque mortem afferre possunt sed ne interficiatur non debet alios interficere quamvis vitam suam aliter servare non posset

instabis licet privato homini occidere hominem calumniantem et famae suae ~~calu~~ detrahentem quia fama est praetiosior vita ergo &c

N. anteens haec enim opinione nihil pernicio sius non modo religioni sed etiam societati humanae excogitari aut proferri potuit ad id quod additur fama praetiosior est vita Disti propositionem fama et aexistimatio virtutis apud Deum praetiosior est vita conc apud homines nego

Itaque licet falsus et fucatus honor qui in hominum existimatione consistit possit nobis eripi ad tamen apud Deum nunquam nobis inuitis eripietur vera fama et existimatio quae semper virtutem sequitur, proinde que calumniantem et nobis detrahentem nunquam licet occidere

De Temperantia

Temperantia est perpetua et constans facilitas ponendi modum voluptatibus corporis quae

potissimum gustu et tactu percipiuntur hinc aliquando definitur mediocritas in voluptatibus gustus et tactus porro voluptates gustus praesertim percipiuntur ex cibo et potu, beneficio linguae, palati, et gutturis: quapropter Philoxenus collum Gruis olim appetebat ut hac voluptate diutius frueretur

Quatuor numerantur subjectivae partes temperantiae scilicet abstinentia, quae cibo; sobrietas quae potui, castitas, quae rei venereae, et pudicitia, quae omnibus voluptatum aestibus modum ponit

Castitas triplex Virginalis, quae respuit omnes omnino voluptates venereas; conjugalis quae eas rejicit extra legitimum thorum, et vidualis quae illas spernit ex motivo praeteriti matrimonii

Partes integrantes temperantiae sunt Verecundia quae refugit ~~turp~~ turpitudinem temperantiae contrariam; et honestas, quae est inchoata temperantia; motum voluptatis ex impetu passionis excitatum deprimit

Aliae praeterea solent assignari temperantiae partes scilicet humilitas quae impedit ne homo propriis bonis efferatur. mansuetudo quae ponit modum irae. clementia quae punitionem moderatur. modestia quae gestus corporis decenter componit et simplicitas quae vestibus, et supellectilibus modum statuit

Temperantiae per excessum opponitur intemperantia quae nimium indulget voluptatibus praesertim gustus et tactus, per defectum temperantiae opponitur insensibilitas seu stupiditas quae corporis delectationes ad naturae conserva-

conservationem ab ipso Deo ordinatæ contra rationem negligantur

OMNIBUS temperantiæ partibus opponuntur vitia contraria, sic sobrietati opponitur ebrietas, castitati luxuria pudicitiæ impudicitia, continentiæ incontinentia humilitati superbia. &c.

Secundæ Partis Ethicæ FINIS

S. GREGORIVS.

Hinc CRVCE tergeminâ stipor, triplici inde CORONA;
Recte habet, hoc pendit, CRVX ITERATA lucrum

P. Gallays. a St. Francois de Sales.

SORBONNE

Tertia pars Ethicæ

De

Proprietatibus et Speciebus Actuum Humanorum

Tertiam hanc Ethicæ partem duabus absoluemus disputationibus; quarum prior erit de proprietatibus actuum humanorum posterior de eorundem speciebus

De Proprietatibus Actuum humanorum

Proprietates actuum humanorum duas præsertim numerantur Nempe Bonitas eorum et malitia

quapropter hic tria expendenda occurrunt primo quid sit bonitas et malitia actuum humanorum secundo unde repetantur tertio utrum cuilibet actui humano alter utra neccessario conueniat

Quid sit Bonitas et Malitia actuum humanorum

Bonitas moralis actuum humanorum est illorum conformitas cum recta ratione unde illa actio dicitur bona moraliter quae conformis est cum recta ratione

Malitia moralis actuum humanorum est illorum difformitas a recta ratione quapropter haec actio dicitur mala moraliter quae est difformis a recta ratione

Fatentur omnes philosophi bonitatem moralem actuum humanorum esse quid positivum sed grauis controuersia mouetur circa malitiam moralem, utrum scilicet possit dici quid positivum; an vero spectari debeat tanquam mera bonitatis absentia et priuatio quod ut soluatur duplicem hic ponimus conclusionem.

Conclusio I.a

Malitia moralis est reponenda in difformitate

a recta ratione

Probatur. nam in eo reponenda est malitia moralis quod est quid primum in peccato constituens formaliter peccatum in ratione peccati atqui difformitas a recta ratione est ejusmodi, nam eâ positâ statim intelligitur formaliter peccatum

Et certe malitia actuum humanorum consistit in illorum difformitate a recta ratione si quotiens homo agit humano modo totiens debeat attendere ad rectam rationem et ad illam se conformare atqui res ita se habet, cum recta ratio sit regula agendorum et omittendorum, igitur si illius actio sit conformis huic regulae nempe rectae rationi, hoc ipso intelligitur bona et honesta si vero sit difformis, statim concipitur, formaliter mala et inhonesta Ergo malitia moralis reponenda est in difformitate a recta ratione

Conclusio 2.a

Malitia moralis est mera absentia bonitatis, seu privatio rectitudinis debitae

Probatur nam in eo sita est malitia moralis quod est quid primum in ipsâ et quo posito statim actio intelligitur formaliter mala, atqui absentia bonitatis seu privatio rectitudinis debitae est quid primum in malitia morali, et ea positâ statim actio intelligitur formaliter mala. in tantum enim aliquis actus intelligitur malus in quantum intelligitur privatus rectitudine debita Ergo &c.

Et certe si malitia moralis esset aliquid reale et positivum Deus censendus foret autor peccati formaliter sumpti si quidem omnia per ipsum factum et et sine ipso factum est nihil quod factum est atqui impium cosequens, vidit enim Deus cuncta quae fecerat inquit scriptura, et erant valde bona unde sanctus Prosper in responsionibus ad objectiones sibi propositas destendanda est et abominanda est opinio quae Deum cujusquam malae voluntatis aut malae actionis credit esse autorem

Denique illud asserendum est de malitia morali quod magis congruit cum sententia sanctorum patrum: atqui sancti patres, hi praesertim qui adversus manichaeos scripserunt reponunt malitiam moralem in aliquo negativo sic sanctus Basilius Chrisostomus et ipse Augustinus qui his verbis urget manichaeos nemo quaeral causam effectricem malae voluntatis non est efficiens sed deficiens quia nec illa effectio est sed defectio

Solvuntur Objiones

Objicies I.° sancti patres vocant dum taxat peccatum nihil morale atqui hinc non sequitur peccatum nihil esse positive et physice Ergo &c

N. Maj rationes enim quas adducunt sancti patres non probant peccatum esse aliquid physice contra ostendunt nihil esse physicum et positivum

Et certe Manichaei nunquam dixerunt pecca

peccatum esse aliquid moraliter igitur qdo sancti patres adversus Manichaeos disputant et asserunt peccatum nihil ee loquuntur de nihilo physico non vero de nihilo morali unde illos haereticos et increpant et irrident quod quaererent causam efficientem nihili quare Augustinus nemo quaerat causam efficientem malae voluntatis, non est efficiens sed deficiens ergo &c

Objicies 2° Non minus malum morale est quid positivum qm malum physicum, atqui malum physicum est quid positivum v.g. venenum quod est malum physicum

1° N. Mino ad cujus probationem distingo venenum est malum causaliter quatenus causat et producit privationem debiti temperamenti cone est malum formaliter et secundum se

Itaque venenum physice et sdum se spectatum bonum est sed privatio debiti temperamenti qm causat et producit mala est unde venenum dbi dumtaxat dici malum causaliter et effective

2° Negari pt major quia falsum supponit cum supponat simpliciter malum physicum esse quid positivum scet malum physicum ut diximus supra est ipsum nihil

Objicies 3° Illud est quid physicum et positivum quod habet causam positivam atqui malitia moralis saltem in peccato commissionis

 habet causam positivam scilicet facultatem et ipsius actionem

Dist maj illud est quod physicum et positivum quod habet causam positivam efficientem conc maj deficientem dumtaxat n. maj atqui de distincta pariter min. n. conseam

Itaq; malitia moralis habet causam positivam deficientem non autem efficientem etiam in peccato commissionis, cum malitia sit defectio, non vero effectio nemo quaeral inquit Augustinus causam efficientem malae voluntatis non est enim efficiens sed deficiens quia nec illa effectio est sed defectio

Instabis illud habet causam positivam efficientem quod est ex eo quod voluntas agat; atqui malitia in peccato comissionis est ex eo qd voluntas agat ergo &c

Dist maj quod est ex eo qd voluntas agat materialiter simul et formale actionis conc maj. ex eo quod agat materiale et deficiat in formali n. maj atqui &c Dist minore ad sensum maj n. conseam

Itaque juxta sanctum Thomam in peccato duo distingui debent scil materiale et formale

Materiale peccati est actus ipse positivus seu ipsa actionis entitas quae physice et in se spectata bona est atque perfecta quia est ens.

Formale peccati est ipsa difformitas actionis ac

recta ratione, seu absentia rectitudinis debitæ
Porro malitia in peccato commissionis oritur ex eo quod voluntas agat materiale achonis et in formali deficiat, non vero ex eo quod agat materiale simul et formale. immo malitia movalis non oritur ex eo quod voluntas agat materiale, quia materiale peccati bonum est, sed oritur dumtaxat ex eo quod deficiat in formali: unde causa malitiæ movalis est omnino deficiens non vero efficiens
instabis illud est positivum quod habet effectum positivum atqui malitia habet effectum positivum v.g. damnationem æternam
Dist maj, illud est positivum, quod tanquam causa producens habet effectum positivum conc maj. quod tanquam occasio habet effectum positivum N. maj atqui &c distincta minore ad sensum majo N. conseam
Itaque malitia movalis est tantum occasio damnationis æternæ, non vero causa physica propriæ dicta, et vere producens, ipse enim Deus est qui damnatos pœnis addicit æternis.
instabis si res ita se haberet, reprobi propter peccatum damnarentur, atqui id dici non potest Ergo &c
Dist maj reprobi damnarentur propter peccatum quod est privatio rectitudinis debitæ conc maj. propter peccatum simpliciter N. maj atqui &c distincta pariter minore ad sensum majo. N. conseam.
Itaque reprobi non damnantur propter peccatum simpliciter, sed propter peccatum quod est privatio

rectitudinis debitae, cum enim dictum sit, Declina a malo et fac bonum reprobi damnantur non modo quia malum faciunt, sed etiam quia bonum omittunt in utroque autem priuantur rectitudine debita

Objicies 4.º Contraria sunt ambo positiua: atqui bonum et malum sunt duo contraria, etiam ex ipso Aristotele, Ergo sicut bonitas est quid positiuum ita et malitia

N. MINO. Erral enim eo loci Aristoteles si quidem ea contraria dici non debent, quorum unum se habet ut forma et alterum ut priuatio formae, atqui bonitas est forma malitia vero est priuatio formae Ergo &c.

Potest aliter responderi distinguendo, bonum et malum sunt duo contraria grammatice conc. philosophice Nego hoc sensu potest intelligi et explicari aristoteles

Objicies 5.º Quod opponitur praecepto negatiuo est positiuum, atqui malitia peccati, saltem commissionis, opponitur praecepto negatiuo VG. malitia furti opponitur huic praecepto non furaberis sicut homicidii malitia opponitur isti non occides

Dist. maj Quod formaliter et directe opponitur praecepto negatiuo illud est positiuum conc. maj quod indirecte tantum opponitur N. majo. atqui &c distincta mino ad sensum maj Nego. conseam.

Itaque malitia peccati commissionis indirecte tantum opponitur praecepto negatiuo, quatenus

scilicet adjuncta est actui, qui formaliter et directe opponitur praecepto divino V.G. malitia quae reperitur in furto opponitur, opponitur huic praecepto Non furaberis, ratione actus qui solus formaliter ei opponitur ut pote qui solus praecepto exprimatur

Instabis malitia prohibetur praecepto negativo Ergo ei formaliter opponitur

N. anteens si quidem nulla fit mentio malitiae in isto praecepto, ita prohibetur tantum actio non quidem praecise propter se, alioquin ~~actio~~ brutae animantes forent etiam malitiae moralis capaces cum in illis deprehendantur actiones nostris actionibus peccaminosis si physice spectentur similes; sed actio prohibetur tantum ob adjunctam malitiam moralem, id est, absentiam rectitudinis debitae cujus homo est capax.

Objicies 6.° si malitia furti esset absentia seu negatio rectitudinis debitae foret negatio negationis. nam perfectio moralis, quae exprimitur per praeceptum non furandi est negatio furti atqui malitia moralis foret negatio illius perfectionis Ergo &c

N. anteens ad cujus probationem N. maj rectitudo enim quam imperat praeceptum non furandi, non est mera negatio furti, sed positiva et laudabilis affectio voluntatis furtum aversantis, cujus perfectionis privatio, est furti malitia. Enim vero, si perfectio moralis quae respondet praecepto non furandi nihil aliud foret quam negatio furti; brutae animantes dum non furantur, fierent capaces rectitudinis mora

moralis: atqui illud absurdum est ergo &c.

Objicies 7.° Si malitia moralis est absentia seu privatio rectitudinis debitæ debet assignari subjectum illius privationis atqui hoc subjectum assignari non potest.

N. MINO et dico in peccatis commissionis subjectum illius privationis esse tum voluntatem male affectam cum ipsam actionem, quæ privatur rectitudine debita in peccato vero commissionis subjectum malitiæ moralis est sola voluntas non autem actio quæ nulla est, nam malitia peccati commissionis consistit in privatione actionis quæ exerceri deberet.

Objicies 8.° Si malitia moralis consisteret in privatione rectitudinis debitæ omnia peccata alicui virtuti opposita forent æqualia. nam quæcumque privantur aliqua forma æqualiter ipsa privantur atqui id dici non potest.

N. anteens ad cujus probationem dist maj quæcumque privantur aliqua forma æqualiter ipsa privantur si privatio præcise et secundum se spectetur quatenus scilicet est absentia formæ conc maj si privatio spectetur ratione subjecti quod hac privatione fit magis vel minus idoneum ad recipiendam formam N. Maj atqui &c.

Itaque inæqualitas peccatorum quæ alicui virtuti utrinque opponuntur repetitur ex eo quod voluntas quæ est primum subjectum malitiæ moralis in quibusdam peccatis magis aversetur a rectitudine morali, in aliis vero minus sic avaritia censetur majus peccatum quam prodigalitas

quia voluntas prodigat actiones liberalitati quam auara

objicies 9.° si malitia moralis foret mera absentia rectitudinis debitæ peccatum commissionis non differret a peccato ommissionis quia utrumque esset absentia rectitudinis debitæ atqui id dici non potest

Dist maj peccatum commissionis non differret a peccato omissionis si nihil esset in peccato commissionis quod non reperiretur in peccato commissionis cone maj si aliquid sit in peccato commissionis quod non reperitur in peccato omissionis N. Maj

Itaque peccatum commissionis et peccatum omissionis possunt spectari relative ad se inuicem uel relative ad actum bonum si spectentur relative ad actum postulant dumtaxat differentiam quæ sit mera rectitudinis priuatio at vero si spectentur relative ad se inuicem inter se differunt si quidem peccatum omissionis dicit tantum priuationem perfectionis in voluntate non autem in actione quæ nulla est. peccatum commissionis non modo dicit priuationem rectitudinis debitæ in voluntate sed etiam in actione ipsius facultatis hac autem actione peccatum commissionis differt a peccato omissionis

objicies 10.° malitia moralis non potest dici priuatio rectitudinis debitæ. nam priuatio est absentia formæ in subjecto apto ad eam recipiendam atqui sunt quidam actus qui nullam possunt

recipere rectitudinem V G actus odii dei aut
Idololatriæ Ergo malitia non debet dici priuatio
sed mera Negatio aut saltem aliquid positiuum
N. anteens ad cujus Probaonem Respondeo
1°. licet forent quidam actus qui non possent reci-
pere rectitudinem attamen malitia moralis semper
dici posset priuatio rectitudinis debitæ non quidem
in ipso actu sed in ipsa voluntate quæ semper
capax est recipiendæ illius rectitudinis
Respondeo 2° distinguendo minorem sunt qui
dam actus qui si spectentur specifice non possunt
recipere rectitudinem conc mino si generice spectentur
n mino Ergo &c
Itaque odium Dei si specifice aut formaliter
consideretur ut odium Dei non est capax rectitudinis
sed si consideretur generatim pro ut odium et actus
voluntatis capax est rectitudinis et sub eo respectu
ille actus potest dici priuatus rectitudine debita
Quæritur unde repetatur bonitas et malitia
actuum humanorum? quod ut intelligatur
Obserua 1° tria circa actus humanos esse
distinguenda scilicet objectum finem et circumstan-
tias
Objectum est id circa quod occupatur actio
moralis talis est. abicui pauperi in eleemosina
largitio pecuniæ.
Finis actus humani duplex scilicet finis operis
et internus, ad quem refertur actio ex naturâ sua
V G. sublevatio pauperis est finis internus élee
mosinæ.

circumstantiæ actuum humanorum sunt accidentia quæ actionem concomitantur hæc omnia exprimi solent hoc versiculo

Quis? quid? ubi? quibus auxiliis? cur? quomodo? quando?

Obserua 2.° finem externum influere præsertim in bonitatem aut malitiam actuum humanorum hinc notum est istud

Quid agant homines, intentio judicat omnes

Id est etiam si in actibus humanis cætera omnia fuerint bona, si finis externus seu intentio agentis mala erit, actio statim censebitur mala. hinc Augustinus. Non faciunt bonos aut malos mores, nisi boni aut mali amores. Neque justus est, inquit Aristoteles qui justa agit, sed qui juste; neque fortis qui fortia, sed qui fortiter agit.

Obserua 3.° Circumstantiæ aliæ sunt pertinentes seu morales, quia aliquid conferunt ad bonitatem aut malitiam moralem, ut cum quis furatur in loco sacro. aliæ sunt circumstantiæ, quæ dicuntur impertinentes seu physicæ quia nihil faciunt ad malitiam moralem, ut cum quis furatur manu dextrâ potius quam sinistrâ his præmissis

Respondeo bonitas et malitia actuum humanorum debent repeti ex objecto fine et circumstantiis ita ut si aliquid eorum sit malum actio mala euadat: unde illud tritum in moralibus bonum ex integrâ causâ malum vero ex minimo defectu V G Eleemosyna facta propter vanam gloriam, mala est ob malum finem, colloquium in sacris ædibus malum est propter circumstantiam loci

Et certe Circumstantiæ ita influunt in malitiam actuum humanorum, ut nonnunquam immutent speciem peccati, furavi enim rem sacram aut etiam rem profanam in loco sacro non solum est furtum sed sacrilegium ergo &c.

Dices dari potest actus malus, qui habeat bonum objectum V.G. odium Dei. pariter dari potest actus bonus qui habeat malum objectum ut odium peccati N. antecedens objectum enim odii Dei, non est Deus simpliciter, sed Deus odio habendus, porro Deus odio habendus, est objectum movaliter malum, pariter objectum odii privati, non est peccatum simpliciter sed peccatum odio habendum Jam vero peccatum odio habendum est objectum bonum movaliter Itaque Quando dicitur bonitatem et malitiam morale desumi ab objecto, id non intelligi debet de objecto materialiter et physice spectato sed de objecto formaliter et moraliter spectato sicut enim in physicis potentiæ habitus et actus specificantur ab objectis formaliter spectatis sic et in moralibus Ergo &c.

Vtrum cuilibet actui humano conueniat Bonitas aut Malitia?

Quando quæritur utrum bonitas aut malitia conueniat necessario actui humano? idem

est ac si quevelitur utrum dari possint actus humani indifferentes in individuo, id est, qui neque sint boni neque mali moraliter

Itaque actus humanus potest spectari vel in specie vel in individuo

Actus humanus in specie est actus in se praecisè, spectatus ratione objecti et finis interni tantum

Actus humanus in individuo est actus non tantum in se sed etiam ratione finis externi et circumstantiarum consideratus his praemissis sit

Conclusio I.a

Dantur actiones humanae indifferentes in specie

Probatur: nam actio indifferens in specie est ea quae in specie considerata neque bona est neque mala moraliter. atqui Dantur actiones humanae quae in specie considerate neque bonae sunt neque malae moraliter nam actiones in specie considerate sunt actiones considerate ratione objecti et finis interni tantum. atqui dantur actiones humanae quae si spectentur ratione objecti et finis inter-

interni neque bonæ sunt neque malæ ~~moraliter nam actiones in specie consideratæ~~ si quidem dantur objecta quæ neque bona sunt neque mala v. g. canere, legere, ambulare ædificare dantur etiam fines interni qui sunt indifferentes in genere morum v. g. commoda habitatio respectu ædificationis aurium delectatio respectu cantus ergo &c.

Quod spectat ad aliam quæstionem utrum dentur actus humani indifferentes in individuo duplex est sententia

Prima est scotistarum qui volunt dari actiones humanas indifferentes in individuo nimirum asserunt hominem aliquando agere posse sola utilitate ductum nec necesse esse ut omnes nostræ actiones ad Deum referantur

Secunda est Thomistarum qui contendunt nullam posse dari actionem indifferentem in individuo hominem que debere omnes suas actiones ad Deum referre ita ut peccet statim atque non refert huic sententiæ subscribimus

Conclusio 2ª

Nullæ dantur actiones humanæ indifferentes in individuo

Probatur nam actio humana in individuo est actio considerata ratione finis externi atqui nulla datur actio humana indifferens si consideretur ratione finis externi nam illa actio non est indifferens quæ actu bona est vel mala atqui actio huma

S. HIERONYMVS.

Si CRVCE conjecta nescit mollescere PECTVS
Mollire inuitum SAXEA PALMA potest

P. Gattays à S.te François de Sales

SORBONNE

considerata valore finis extrinseci bona est vel mala
vel enim finis bonus est vel malus atqui si finis
bonus actio bona intelligitur sicut mala euadit ergo
&c. Et certe vel actio humana in individuo referitur ad
Deum tanquam finem ultimum vel ad creaturam atqui
si actio humana referitur ad Deum tanquam ad finem
ultimum et aliunde objectum et circumstantiæ non
sint malæ actio bona est si vero referitur ad creaturam
licet objectum et circumstantiæ bona supponantur actio euadit
malamam illa actio mala censeri debet quæ non est con-
formis rectæ rationi atqui actio humana quæ non
referitur ad Deum non est conformis rectæ rationi
quamvis habeat bonum objectum et bonas circum-
stantias si quidem vocabulum postulat ut omnes
nostræ actiones ad Deum referantur cum sit pri-
mum principium ex quo manant universa at-
que finis ultimus ad quem cuncta referri debent.

Solvuntur Objectiones

Objicies 1° ex Sancto Hieronymo in
Epistola ad Sanctum augustinum bonum est con-
tinentia malum luxuria inter utrumque est indif-
ferens ambulare ergo dantur actiones humanæ
indifferentes

Dist antec. indifferens est ambulare in
specie conc antec in individuo N. antec. Ergo
&c Dist consequens dantur actiones indifferentes

in specie conc conseam in indiuiduo N. conseam
Itaque ut diximus supra actio humana spectari
potest vel in specie vel in indiuiduo
Spectatur in specie quando consideratur ratione
objecti et finis interni. consideratur in indiuiduo
quando spectatur ratione finis externi
Equidem ambulatio in specie est indifferens quia
habet objectum indifferens nempe motum localem
et finem internum indifferentem scilicet delecta
tionem animae verum si spectantur in indiuiduo
seu ratione finis externi quem sibi proponit homo
dum ambulationi indulget bona est vel mala
vel enim finis ultimus illius ambulantionis est
deus vel creatura si deus bona est deambulatio
si creatura mala est quia homo inter deambulan
dum frueretur creaturis in quo consistit tota vo
luntatis humanae peruersitas
instabis pergit sanctus hieronymus sive
feceris sive non nec justitiam habebis nec injus
titiam. unde istud confici potest argumentum
sanctus hyeronimus agit de ejusmodi actionibus
pro ut fiunt atqui quod fit est in indiuiduo
ergo sanctus hyeronymus admisit actiones indi
ferentes in indiuiduo
Dist maj sanctus hyeronymus de ejus modi
actionibus agit pro ut sunt et ab ipso spectantur tan
tum ratione objecti, et finis interni conc maj
ratione finis externi N. maj atqui &c.

Itaque in ejusmodi actionibus ex sancto Hieronymo homo non habet justitiam aut injustitiam ex objecto ~~aut~~ et fine interno quia objectum et finis internus sunt quid indifferens sed justitiam aut injustiam habet ex fine externo hoc sensu debet intelligi sanctus Hyeronimus si enim foret intelligendus de ejusmodi actionibus spectatis quoad finem externum sequeretur in mente Hyeronymi illas actiones nunquam esse malas aut bonas quod falsum est nam ambulare propter malum finem est actio mala

instabis potest quis facere illas actiones propter finem dumtaxat internum atqui ex concessis finis internus est indifferens ergo &c

Dist maj potest quis exercere suas actiones propter finem internum dumtaxat et tunc ille finis fiet externus respectu illius hominis atque adeo malus conc maj et tunc ille finis non fiet externus respectu illius hominis atque adeo malus N. maj.

Itaque potest quis agere propter finem dumtaxat internum sed tunc conquiescit in illo fine interno tanquam in fine ultimo et consequenter peccat, quia suam actionem ad Deum non refert et adhaeret creaturae

objicies 2.° nulla datur species quae non habeat individua atqui ex concessis dantur actiones indifferentes in specie ergo ex concedendis debent etiam dari actiones indifferentes in individuo

Dist mino dantur actiones indifferentes in specie

id est quæ per ordinem ad objectum sunt indifferentes
conc mino dantur species actionum quæ per ordinem
ad finem externum sunt indifferentes N. mino ergo
&c. Distincto consequente ad sensum minoris N. conseam
Itaque dantur actiones quæ per ordinem ad objec
tum nec bonæ nec malæ sunt moraliter ut mandu
care bibere canere sed nullæ dantur actiones seu
species actionum quæ relative ad finem ultimum
nec bonæ sint nec male
Aliter distingui potest minor dantur actiones
indifferentes in specie negativæ et permisciue
conc mino positive N. mino
Porro illa tantum competere debent in indivi
duo alicujus speciei quæ conveniunt huic speciei
positive non autem negative et permisciue tan
tum V G ex eo quod homo in specie sit positive
rationalis omnia hominis individua sunt rationa
lia: at vero ex eo quod homo in specie neque sit
albus neque niger non sequitur hominem in indi
viduo V G Petrum, neque esse album neque
nigrum
objicies 3.° nolitiones bonorum operum
sunt indifferentes quando non imperantur bona
illa opera V G. nolle orare hora non imperata
est quid indifferens quia illud non est malum cum
ad id non teneamur neque bonum ut patet
ergo dantur actiones indifferentes in individuo
N. anteens non enim solum recta ratio postu
lat ut recte agamus sed etiam ut recte et honeste

requiescamus proinde que qui non vult exercere bonam actionem quæ non imperatur debet illam nolitionem ad bonum finem referre

Objicies 4° potest suscipi deambulatio die lunæ propter sanitatem recuperandam atqui in illa hypotesi deambulatio erit indifferens etiam in individuo quia habebit objectum indifferens nempe motum localem, indifferentes circumstantias scilicet quod fiat die lunæ et finem indifferentem scilicet sanitatem recuperandam si quidem vetitum non est consulere sanitati ergo &c

N. Mino nam in illa hypotesi ambulatio est mala propter malam finem non quod vetitum sit consulere sanitati sed quia quisque tenetur curam sanitatis ad Deum referre alioquin staret in Creaturis et utendis frueretur in quo sita est omnis peruersitas humanæ voluntatis ex sancto Augustino sic enim habet disputans contra julianum cum itaque facit homo aliquid ubi peccare non videtur si non propter hoc facit propter quod facere debet peccare conuincitur

Instabis potest quis supponi ludere quia id nulla lege vetatur atqui hoc posito illa actio nihil habet boni aut mali ergo &c.

N Maj scilicet quod possit quis ludere præcise quia id non prohibetur tunc enim ageret sine ullo fine cum non prohibitio non possit habere rationem finis sed tantum conditionis remouentis

impedimentum agendi ortum ex prohibitione porro nemo deliberate agens potest agere sine fine cum de natura deliberatae actionis sit ut proficiscatur ex Electione jam vero electio fit semper propter aliquem finem.

Objicies 5.º si nulli daventur actus humani indifferentes in individuo maxime quia homo tenetur referre ad Deum omnes suas actiones atqui homo ad id non tenetur ergo &c.

N. MINO nam ille tenetur suas actiones ad Deum referre qui illas non referendo violat legem justitiae et gratitudinis atqui homo legem justitiae et gratitudinis violat quando suas non refert actiones ad Deum. lege enim justitiae et gratitudinis tenemur reddere unicuique quod suum est atqui omnes nostrae actiones Dei sunt ut pote rerum omnium domini et largitoris omnium bonorum igitur qui se suaque omnia deo non refert accepta is violat legem justitiae et gratitudinis.

instabis homo non tenetur omnes suas actiones ad Deum referre si nullum detur praeceptum de referendis nostris actionibus ad Deum atqui nullum datur ejusmodi praeceptum ergo &c

N. MINO Datur enim illud praeceptum diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo ex tota mente tua et ex totis viribus tuis atqui homo non potest ita diligere deum, nisi ad ipsum suas omnes actiones referat. nam qui suam actionem ad

SORBONNE

Deum non refert, is sistit et haeret in creatura V
G in naturae commodo vel in aliqua voluptate crea
ta quam proinde amat propter se porro qui crea
turam aliquam propter se amat is profecto non
amat Deum ex toto corde suo ex tota animâ suâ et
ex totis viribus suis. ut enim hoc modo homo dili
gat Deum debet aut solum Deum diligere, aut si
aliquid praeter Deum diligit, illud debet amare
propter Deum et consequenter illius amorem ad
Deum referre ergo datur praeceptum quo homo tene
tur omnes suas actiones ad Deum referre
Instabis praecepta affirmativa non semper obli
gant atqui praeceptum de diligendo Deo est affirma
tivum ergo illo praecepto non tenemur omnes omni
no nostras actiones ad Deum referre
Dist maj praecepta affirmativa non semper
obligant absolute conc maj hypotetice N. maj
Ex
Itaque praeceptum affirmativum de colendis
parentibus non semper obligat absolute sed
semper obligat ex hypotesi quod res nobis sit
cum parentibus tale est istud Apostoli praeceptum
{sive bibitis sive manducatis, sive quid aliud
facitis omnia in gloriam Dei facite} hoc praecepto
homo non tenetur semper bibere et manducare
sed ex hypotesi quod bibat et manducet debet
bibere et manducare propter gloriam Dei. hoc
sensu intelligendum est praeceptum de referen
dis omnibus nostris actionibus ad Deum

instabis praecepta diuina omnibus doctoribus innotescunt alqui omnibus doctoribus non innotescit nos teneri omnes nostras actiones ad Deum referre quia id a pluribus negatur Ergo &c
Dist maj praecepta diuina innotescunt omnibus doctoribus quoad substantiam conc maj quoad modum explicandi N. maj alqui &c distincta pariter mino N. Conseam
Itaque praecepta diuina innotescunt omnibus doctoribus quoad substantiam sed quandoque disputant de modo explicandi illa praecepta V. G. norunt omnes doctores usuram esse prohibitam sed inter eos non conuenit utrum hic et nunc et in hoc particulari facto sit usura pariter nullus est doctor qui ignoret istud praeceptum diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo verum de illius explicatione disputant inter se doctores
instabis si homines tenerentur omnes suas actiones ad Deum referre saepe peccarent alqui id dici non potest Ergo
Data majore N. mino et conseam pessima enim est haec de moribus judicandi ratio ut asseramus hominem non teneri actiones suas ad Deum referre quia hinc sequeretur illum saepe peccare scilicet mirum esse non debet si homo adeo fragilis et infirmus frequentissime labatur et peccet, cum Psaltes Regius fateatur suas iniquitates multiplicatas esse super capillos

capitis sui.

Objicies 6.o ex scriptura sacra suaue est jugum Christi atqui si homo teneretur omnes suas actiones ad Deum referre jam suaue non foret jugum Christi

Primo N. mino nam omnes suas actiones ad Deum referre est amare Deum ex toto corde suo et tendere ad illum tanquam ad finem nostrum ultimum atqui graue et durum esse non debet homini cumulato omnibus a deo beneficiis deum amare ex toto corde suo et ad illum tendere tanquam ad finem ultimum

Secundo dist. mino jugum Christi non foret suaue si homo teneretur omnes suas actiones ad Deum referre explicite et actualiter conc mino implicite et virtualiter N. mino ergo &c distincto consecente ad sensum mino N. conseam

Itaque homo non tenetur actualiter et explicite omnes suas actiones ad Deum referre id enim non patitur infirmitas humana sed sufficit si istud praestet implicite et virtualiter nimirum si initio Dei se et quicquid per diem acturus Deo voueat et consecret atque saltem graui ora negotia non suscipiat nisi ea ad Deum retulerit nec ab eo proposito per peccatum mortale recesserit ergo posito praecepto de referendis omnibus nostris actionibus ad Deum jugum Christi semper remanet suaue et jucundum

Objicies 7.° sunt quædam actiones quæ nec debent nec possunt ad Deum referri quales sunt vilissimæ actiones hominis Ergo &c

Dist anteens sunt quædam actiones quæc nec debent nec possunt ad Deum referri immediate conc anteens mediate n. anteens Ergo &c

Itaque actiones nostræ etiam vilissimæ possunt ad Deum referri saltem mediate quatenus referimus ad meliorem corporis dispositionem qua deinde utamur sive ad cultum divinum sive ad ea præstanda officia quæ a nobis exigit Deus

Objicies 8.° si homo teneretur omnes suas actiones ad Deum referre omnia opera infidelium forent peccata atqui id dici non debet; durior enim foret hæc sententia

Dist maj omnia infidelium opera quæ ad Deum non referrentur, forent peccata conc maj secus n. maj atqui &c distincta minore ad sensum maj. n. conseam

Itaque opera infidelium quæ ad Deum referuntur non sunt peccata quæ vero non referuntur peccata censeri debent

Instabis Ex concessis omnia opera quæ ad Deum non referuntur sunt peccata: atqui nulla opera infidelium referuntur ad Deum nec unquam relata fuerunt Ergo &c

Respondeo 1.° ad minorem utrum gentiles retulerint aliquas e suis actionibus ad Deum

nec nec, non philosophorum sed Theologorum est expendere; haec enim quaestio juris est Theologiae non philosophiae

Respondeo 1° N. mino male enim dicuntur Gentiles nullas ad Deum actiones retulisse si illas potuerunt referre alqui ex Apostolo id potuerunt sic enim legitur ad Romanos Capite 1° Versu vigesimo agens de Gentilibus ita ut sint inexcusabiles quia cum cognovissent non sicut Deum glorificauerunt &c si ex Apostolo inexcusabiles sunt gentiles quod Deum non glorificauerunt ergo potuerunt illum glorificare et consequenter suas actiones ad Deum referre

Enim-vero quamvis propter peccatum primi parentis homines nascantur filii irae cum caecitate mentis et durities cordis attamen omnia hominis dona naturalia non perierunt scilicet intellectus aevum naturale potest ad hoc cognoscere et reuera cognoscit; quid ni etiam voluntas potest bonum morale exercere et reipsa exercebit non quidem meritorium vitae aeternae ut diximus alibi sed quod non sit meritorium poenae aeternae hinc non desunt exempla hominum infidelium qui bonas exercuerunt actiones et idcirco laudantur a scriptura sacra actorum Capite 10° Versu 1° haec leguntur Vir autem quidam erat in Caesarea nomine Cornelius Centurio Cohortis quae dicitur Italica religiosus ac timens Deum cum omni

domo sua faciens eleemosinas multas plebi et deprecans deum semper et infra Versu 4° angelus ipsum alloquens sic habet Corneli eleemosinae tuae ascenderunt in memoriam in conspectu Dei pariter Exodi Capite 1° Versu 20° laudantur obstetrices hebreorum quod ex timore Dei servaverint filios hebreorum Josue Capite 6° Capta et destructa urbe Jericho Rahab servatur et laudatur quod apud se occultaverat exploratores a Josue missos Jericho

Observa tamen nos ibi non asserere illos infideles in ejusmodi actionibus destitutos fuisse omni auxilio gratiae etiam actualis, Deus enim ipsis inspiravit bonam hanc voluntatem unde profecta sunt laudabilia haec opera +

instabis illi non possunt suas actiones ad Deum referre qui deum non cognoscunt atqui gentiles non cognoscunt Deum

Dist maj illi non possunt suas actiones referre ad Deum qui deum non cognoscunt neque explicite neque implicite etiam imperfecte conc maj explicite tantum N. maj et

Itaque duplex distingui debet dei cognitio scilicet implicita et explicita

Cognitio Dei explicita est ea qua Deus cognoscitur ut primum ens primum agens fons et origo omnis boni autor et conservator rerum omnium, ad quem denique omnia tendere debent

cognitio Dei implicita imperfecta est naturalis quædam cognitio primi alicujus entis ordinis honestatis et justitiæ moralis quæ quidem cognitio est quæ Dei participatio et irraditatio quæ omnibus inest hominibus Juxta illud scriptum signatum est super nos lumen vultus tui Domine

Itaque qui non cognoscit deum neque explicite neque implicite etiam imperfecte is non potest suas actiones ad Deum referre sed qui Deum cognoscit implicite licet imperfecte potest eas saltem referre implicite quod sufficit ut actiones sint moraliter bonæ porro tales sunt Gentiles quamvis enim non cognoscant deum explicite, attamen illum cognoscunt saltem implicite imperfecte, alioquin Apostolus non dixisset, loquens de Gentilibus, ita ut sint inexcusabiles, quia cum Deum cognovissent non sicut Deum glorificaverunt, igitur Gentiles cognoverunt Deum saltem implicite imperfecte tanquam per irradiationem quamdam a Deo perfectam unde sanctus Thomas sic loquitur Licet lex æterna nobis sit incognita secundum quod est in mente divina innotescit tamen aliquatenus vel per rationem naturalem quæ ab ea derivatur ut propria ejus imago vel per aliqualem revelationem superadditam

consulenda sunt quæ diximus quando agebatur de Virtutibus quæ in statu imperfecto admitti

absolute possunt in quibusdam Gentilibus

De Variis speciebus Actuum Humanorum

Actus humani generatim duplicis ut saepe jam dictum est, distinguntur generis nempe eliciti et imperati

Actus eliciti sunt ii qui immediate proficiscuntur et pendent ab ipsa voluntate qualis est amor et odium

Actus imperati hi vocantur qui immediate oriuntur ab aliis facultatibus quae ex imperio voluntatis agere solent talis est motio linguae manuum, pedum, &c

Actus eliciti soli vocantur humani per se quia soli per se et intrinsece sunt liberi imperati vero appellantur humani extrinsece tantum et per accidens quia extrinsece dumtaxat sunt liberi quatenus nempe fiunt ex imperio voluntatis libere

Actus imperati vel sunt interni vel externi

Interni procedunt a facultate interna et sunt vel cognoscitivi vel appetitivi. cognoscitivi dicuntur ii qui pertinent ad intellectum et imaginationem appetitivi sunt ii qui pertinent ad appetitum sensitivum

actus imperati externi sunt ii qui ex imperio voluntatis procedunt a facultate sita in organis exterius qualis est motus oculorum pedum &c

Quatenus actus intellectûs procedunt ex libero voluntatis imperio possunt appellari actus humani sive sint perceptiones sive judicia sive discursus

Jam vero actus intellectûs vel circa finem versantur, vel circa media intellectûs versatus circa finem illum repræsentando voluntati bonum et conveniens; at vero circa media versatus deliberando et consultando utrum media sint apta ad finem consequendum nec ne? consultatio non spectat finem ultimum sed illum supponit nam versatus circa ea quæ sunt in nostra potestate, fit propter electionem, electio autem non spectat finem sed media quæ sunt in nostra potestate

actus Elicit voluntatis vel spectant finem vel media.

Tres sunt actus voluntatis circa finem scilicet amor intentio et fruitio; circa media sunt etiam tres actus voluntatis scilicet Electio consensus et Usus.

amor est actus quo voluntas sibi complacet in aliquo objecto quatenus repræsentatus conveniens ita ut voluntas nondum determinetur ad inquirenda media.

Intentio est actus finis efficax quo voluntas determinatur ad inquirenda media

Fruitio est quies voluntatis in bono presenti et possesso, circa actus versatus circa finem in mediis qualenus sunt media voluntas non conquiescat sed per extendit ulterius ad propositum finem

Electio est actus voluntatis per quem ex pluribus mediis ab intellecta propositis uno relicto alterum assumit

Consensus est actus voluntatis quo voluntas unicum medium propositum ab intellectu tanquam simpliciter necessarium assumit ad finem consequendum Electio postulat plura media, consensus unicum requirit

Usus est actus est actus voluntatis quo semetipsam et exteras facultates applicat ad executionem mediorum, dicitur actio appellatur usus activus actio vero qua facultas aliqua ex imperio voluntatis applicatur ad executionem mediorum dicitur usus passivus

Philosophi morales non agunt actibus imaginationis; at vero plurimum disputant de actibus appetitus sentientis, qui ex illi actus magno sunt virtutibus et vitiis adjumento vocantur passiones quamobrem primo agemus de passionibus in genere 2° de specie

De Passionibus Generatim

Passio est motus vehemens appetitus sentientis circa bonum vel malum sensibile

Vocatur passio non quod sit mera passio sed quia semper, conjungitur cum aliqua corporis passione sic passiones semper mutant naturalem corporis dispositionem et statum V. G. cor Gaudio dilatatur, tristitiâ contrahitur, metu vultus pallescit et totum corpus contremiscit

Finis passionum est conservatio animalis et speciei nam passiones a naturâ concessa sunt ad bona sensibilia prosequenda, et mala fugienda, quapropter si passiones quando que ipsum animal interimunt id fit per accidens et contra naturæ intentionem.

Causa efficiens passionum est primo imaginatio quæ repræsentat bonum aut malum sensibile cujus impressione excitantur passiones. Secundo appetitus sentiens qui per se et proxime producit illos motus. tertio ad id etiam plurimum conferunt alimenta, atque etiam natura æris quem ducimus, hæc enim procreant diversitatem temperamentorum, hinc fit ut una quæque gens sit proclivior ad certas quasdam passiones.

Experientia constat temperamentum esse causam saltem remotam passionum qui enim V. G. callidioris et siccioris sunt temperamenti, proni reperiuntur ad iram et audaciam, qui temperamenti frigidi, proclives sunt ad timorem, tristitiam et desperationem

qui habent sanguinem moderate calidum, proni sunt ad amorem, gaudium, et desiderium, ratio generalis hujusce rei, est, quod passiones importent quosdam corporis motus; motus autem corporis pendent præsertim ex temperamento

Hic duo quæri solent primo an passiones sint bonæ aut malæ moraliter, an indifferentes 2° quotuplex sit passio?

Stoïci existimabant passiones esse malas. Peripatetici autem negabant, sed illi philosophi videntur disputasse de solo nomine nam Peripatetici fatebantur passiones immoderatas esse malas Stoici vero afferebant nullam esse veram passionem nisi immoderatam quapropter quando Stoïci dixerunt hominem sapientem debere esse immunem ab omnibus passionibus intelligi debent de immoderatis non vero de moderatis; immunitas enim ab omni passione etiam moderata est insensibilitas quæ etiam apud Stoïcos deterior est ipsis passionibus immoderatis

Conclusio

Passiones secundum se spectatæ nec malæ nec bonæ sunt moraliter.

Probatur illud enim de se et ex natura sua nec bonum est nec malum moraliter quod est indifferens ad bonitatem et ad malitiam moralem atqui tales sunt passiones secundum se spectatæ quod enim est bonum moraliter, quando eo utimur ad ~~virtutem~~ bonum et et quod malum est moraliter quando eo utimur

ad vitium illud est de se et ex natura sua indifferens ad bonitatem et malitiam moralem, atqui tales sunt passiones: nam bonæ sunt moraliter, quando illis utimur ad bonum et virtutem, sic bona est ira quando inseruit fortitudini et pietati, malæ autem sunt passiones quando illis utimur ad malum et vitium sic mala est ira quando inseruit vindictæ et impietati, ergo passiones fiunt bonæ aut malæ moraliter, ex usu, proinde que sunt indifferentes

Solvuntur Objōnes

Objicies I° passiones sunt morbi animæ ergo malæ censeri debent moraliter.

Dist anteēns passiones immoderatæ sunt morbi animæ conc anteēns moderatæ N. anteēns

Itaque quemadmodum humores intemperati sunt morbus corporis, temperati vero sanitatem constituunt, ita passiones immoderatæ sunt morbus animæ moderatæ vero inserviunt virtuti

Aliter responderi potest N. anteēns scilicet quod passiones sint morbi animæ si quidem passiones sunt imperfectiones ut dolor et tristitia sed non sunt morbi animæ nam morbus animæ est vitium ~~est vitium~~ imperfectiones autem non sunt vitia enim vero imperfectio

dicitur quatenus non perficit, non vero quatenus lædit et vitiat

Itaque consentaneum et rectæ rationi homi nem impressionibus tum sui, tum aliorum corporum affici, ut vel impellatur ad agendum vel ab agendo avocetur, unde in eo quidem est argumen tum naturæ imperfectæ quod possit pati impres siones ab externis corporis; sed in eo non est animæ mor bus moralis, cum nulla sit turpitudo, nulla inhones tas moralis in passionibus moderatis, ergo dolor tristi tia &c sunt quidem imperfectiones naturales sed non sunt malæ moraliter

Objicies 2.o illud censeri debet malum cui vir pro bus debet resistere tanquam incitamento peccati atqui &c ergo

Dist min vir probus debet obsistere passioni bus immoderatis conc mino moderatis n. mino.

Itaque passiones distinguuntur duplicis gene ris moderatæ et immoderatæ

Moderatæ sunt illæ quæ versantur circa bonum et malum sensibile ut decet

Immoderatæ sunt illæ quæ versantur circa bonum et malum ea ratione qua non decet

Equidem illud malum cui tanquam incitamen to peccati vir probus tenetur obsistere; sed tales non sunt passiones moderatæ igitur solis passio nibus effrenatis et immoderatis oportet virum probum resistere quia sunt a peccato et ad peccatum inclinant

Instabis passiones moderatæ sunt effectus con cupiscentiæ atqui concupiscentiæ effectus sunt mali

moraliter

Dist maj passiones moderatæ sunt effectus concupiscentiæ sumptæ pro appetitu ordinato boni sensibilis conc maj pro appetitu inordinato boni sensibilis n-maj atqui &c Distincta pariter mino n. conseam itaque concupiscentia sumi pot

Itaque concupiscentia sumi potest duobus modis primo pro appetitu sensitivo qui est facultas nata obedire rationi concupiscentia hoc modo sumpta fuit in Adamo innocente et in ipso Christo 2° concupiscentia sumitur pro appetitu inordinato boni sensibilis qui non est consentiens rectæ rationi sed ipsi maxime adversatur hoc sensu sumitur in scriptura sacra quando dicitur fomes peccati lex membrorum repugnans legi mentis

Equidem passiones moderatæ et naturales sunt effectus concupiscentiæ priori sensu sumptæ id est quatenus nihil aliud significat quam facultatem appetitivam boni sensibilis: at vero passiones naturales non sunt effectus concupiscentiæ posteriori sensu sumptæ id est quatenus significat appetitum inordinatum boni sensibilis repugnantem legi mentis seu rectæ rationi, porro effectus concupiscentiæ posteriori modo acceptæ mali sunt moraliter non vero si priori sensu sumatur

instabis Occasio peccati in moralibus censetur mala atqui passiones quatenus sunt effectus concupiscentiæ priori sensu acceptæ sunt occasio

occasio peccati ergo &c
Dist maj occasio proxima peccati in moralibus
censetur mala conc maj occasio remota et per
accidens n. maj alqui &c distincta pariter mino.
n. conseam.
Itaque in moralibus duplex distingui solet occasio
peccati proxima scilicet et remota
Occasio per se et proxima peccati est ea quae con
nexionem habet cum peccato ordinariam et frequen
tem
Occasio remota peccati est ea quae non habet
connexionem frequentem et ordinariam cum peccato
sed raram dumtaxat contingentem et per accidens
Equidem in moralibus mala est occasio proxi
ma peccati quae scilicet neccessitate quadam morali
et per se inducit in peccatum at vero mala non est
moralibus occasio per accidens et remota peccati
quae non inducit per se in peccatum nec habet
probabilem connexionem cum peccato: porro
tales sunt passiones naturales sunt quidem occa
sio remota peccati sed per se et ratione sui non
inducunt in peccato: proindeque non debet dici
moraliter malae alioquin virtus ipsa dici deberet
mala moraliter si quidem aliquando est occasio
remota peccati dum homo de sua virtute superbit
objicies 3.º in statu innocentiae
non erant passiones ergo passiones sunt
malae moraliter

Dist antecs in statu innocentiæ non erant passiones omnes cone antecs nullæ erant passiones N. antecs ergo &c. N. consean

Itaque respectu status innocentiæ passiones duplici genere distinguendæ sunt, quædam scilicet quæ non decebant statum innocentiæ quædam vero quæ non dedecebant dignitatem ejus ce status V g. passiones quæ arguebant interfectionem oppositam perfectionibus status innocentiæ non convenientes quic statui; sic dolor non fuit in statu innocentiæ; non quod sanctas cum dolore ~~innocentiæ~~ nequeat; sed quia cum dolore stare non potest status innocentiæ, in quo Adam creditus fuisse immunis ab omni molestia et dolore sed fuerunt in statu innocentiæ aliæ passiones quæ scilicet non opponebantur perfectionibus illius status proinde non sequitur passiones esse movaliter malas.

objicies 4° illud est malum movaliter quod opponitur perfectæ tranquillitati: atqui passiones sunt ejusmodi Ergo &c

Dist maj quod opponitur perfectæ tranquillitati secundum quid et in genere humanæ tranquillitatis cone maj quod opponitur perfectæ tranquillitati simpliciter et in genere tranquillitatis divinæ aut angelicæ N. maj atqui &c Distincta minore ad sensum majo. N. consean

Itaque passiones opponuntur perfectæ tranquil

tranquillitati qualis est in deo et in angelis at vero non opponuntur tranquillitati qualis debet esse in homine dum his in terris vivit enim vero se habet passio ad tranquillitatem naturalem hominis sapientis sicut v.g. æstus maris ad tranquillitatem naturalem ipsius maris; porro mare dicitur perfecte tranquillum et pacatum licet solito æstu semper moveatur et impellatur ergo a pari homo potest frui tranquillitate et quiete licet in se experiantur passiones naturales ergo passiones secundum se non opponuntur tranquillitati viri sapientis

De Numero Passionum Universim

Platoni unica est passio scilicet amor quia amor præbet originem omnibus motibus appetitus non modo sentientis sed etiam rationalis

Duplex distinguitur appetitus sentiens puta concupiscibilis et irascibilis

appetitus concupiscibilis est ille qui versatur circa bonum et malum sensibile absolute consideratum id est nulla habita ratione difficultatis

appetitus irascibilis est ille qui versatur circa bonum et malum quatenus est arduum et difficile

Juxta sanctum Thomam sex sunt passiones in appetitu concupiscibili nempe amor et odium desiderium et fuga gaudium et tristitia in appetitu vero irascibili sunt quinque passiones, scilicet

spes et desperatio, audacia et timor atque ira quare sit.

Conclusio

In appetitu tum concupiscibili tum irascibili admittendæ sunt undecim passiones

Probatur nam objectum appetitus sensitivi potest considerari triplici modo nimirum ut abstrahens a præsenti et absenti, deinde ut absens denique ut præsens atqui primo si consideretur ut abstrahens a præsenti et absenti excitat amorem si sit bonum excitat vero odium si sit malum secundo si consideretur ut absens excitat desiderium si sit bonum ~~exci~~ excitat vero fugam si sit malum tertio si spectetur ut præsens excitat gaudium si sit bonum tristitiam vero si sit malum ergo in appetitu concupiscibili admittendæ sunt sex passiones scilicet amor et odium desiderium et fuga, gaudium et tristitia

Objectum vero appetitus irascibilis est bonum et malum quatenus arduum est et difficile porro illud objectum spectari potest duobus modis ut præsens et absens nam ut abstrahens a præsenti et absenti nullam habet adjunctam difficultatem jam vero si spectetur bonum ut absens et arduum vel exhibetur possibile et spem excitat vel ut impossibile et excitat desperationem si autem spectetur malum ut absens et arduum tunc putatur vitabile et producit audaciam vel creditur inevitabile et parit timorem denique si spectetur ma-

malum ut praesens et arduum ita ut possit repelli excitat iram ergo in appetitu irascibili admittendae sunt quinque passiones puta spes et desperatio, audacia et timor atque ira proindeque admittendae sunt undecim omnino passiones, nimirum amor et odium desiderium et fuga, gaudium et tristitia, spes et desperatio audacia et timor atque ira.

Dices duodecim admitti debent passiones si ira contrariam passionem habeat sicut caeterae passiones atqui res ita se habet quia habet tolerantiam sibi contrariam malum enim sensibile praesens potest considerari sub duplici respectu vel ut superabile quo sensu secundum omnes excitat iram vel ut inevitabile sicut apparet periculum V G homini a vinginti siccariis circumdato atqui tunc debet excitari sexta passio in appetitu irascente quae potest vocari tolerantia

Nimino ad cujus probationem dico malum praesens consideratum ut insuperabile quamquam sit maxime dolorificum non est tamen arduum quia non relinquit locum luctae ut patet exemplo unius hominis quem vigenti siccarii aggrediuntur unde malum hoc modo spectatum est tantum objectum appetitus concupiscibilis in quo excitat tristitiam

Omnes supra allatae passiones solent revocari ad quatuor principales scilicet gaudium et tristitiam spem et timorem immo ipso amore omnes passiones contineri videntur enim vero quaelibet passio vel nihil aliud est quam ipse amor vel quaedam amoris determinatio

Datur inter passiones duplex praesertim ordo scilicet naturae et dignitatis. ordo naturae reperitur inter eas passiones quarum una est velut origo et principium aliarum sic amor et odium sunt passiones in naturâ priores desiderio et fuga. ordo dignitatis intercedit inter eas passiones quarum una magis perficit, quam altera sic gaudium praestat spei; spes enim tendit ad Gaudium et ad passionem magis perfectam

De Passionibus in Specie

hîc non habemus in animo expendere qua ratione passiones excitentur in nostro corpore. id enim non ad moralem, sed ad physicam pertinet igitur describemus dumtaxat motus passionum relative ad objecta unde passiones inter se facile possunt distingui

Sex sunt ex dictis passiones appetitus concupiscibilis, tres circa bonum nempe amor desiderium et gaudium tres vero circa malum scilicet odium fuga et tristitia

Vt amor caeteras omnes passiones excitat sic illas etiam reprimit, amor autem eo loci accipitur pro solo amore partis inferioris ipsius hominis quo sensu definitur inclinatio appetitus concupiscibilis in bonum sensibile absolute spectatum tanquam conveniens

Effectus amoris sunt caecitas unitas extasis et imbecillitas

Primo caecitas quia amor saepe mentem excaecat et

ne scincerum de re amata ferat judicium enim vero multi amant res turpissimas quas pulcherrimas existimant

Secundo unitas quia qui se invicem amant unicam quodam modo constituunt personam

tertio Extasis quia qui amat extra se ipsum aliquatenus exit atque affectu et cogitatione videtur in objectum amatum transvolasse

Quarto imbecillitas est effectus amoris, quia per amoris vehementiam naturalis calor occupat cerebrum et deserit reliquas corporis partes unde oritur languor, deliquium et aliquando mentis insania

Plurima sunt naturalia inordinati amoris remedia primo mentem convertere ad defectus rei amatæ secundo frequenter cogitare damna et incommoda quæ ex inordinato amore sequi solent quæ certe multa sunt et gravissima tertio denique otii fuga

Desiderium est motus appetitus sensitivi in bonum sensibile absens. vocatur concupiscentia

Remedium præcipuum concupiscentiæ est statim illam ab initio compescere quia ut ait Seneca facilius est affectuum initia quam impetus regere

Gaudium est affectio appetitus concupiscibilis per quam bono sensibili et præsenti adhæremus et in eo jucunde versamur

Dices contra illam definitionem, male gaudium definitur affectio appetitus concupiscibilis per quam præsenti bono adhæremus si quando que in cogitatione præteriti vel futuri boni delectamur atqui de

N. Maj nam illa delectatio Gabel pro objecto non
tam bonum futurum aut præteritum quam illius
cogitationem, præterea licet tale bonum non sit rea-
liter præsens attamen præsens est intentionaliter
ut aiunt, quatenus scilicet ab imaginatione exhibetur
tanquam præsens proindeque semper verum est, gau-
dium esse de bono præsenti

Effectus gaudii est dilatatio cordis unde nascitur
visus exultatio corporis interdum lacrymæ deliqui-
um atque etiam mors

Remedium perversi gaudii seu inordinatarum
delectationum est consideratio earum brevitatis in-
constantiæ et malorum effectuum subsequentium
quia scilicet ejusmodi gaudia nauseis, tristitiis, insom-
niis, et aliis id genus morbis plerumque excipiun-
tur juxta illud Sapientiæ extrema gaudii luctus
occupat

Odium est motus appetitus concupiscibilis quo
aversativo malum sensibile quatenus est malum

Remedia odii sunt avertere cogitationem ab
objecto quod illicite odio habetur, considerare tenui
tatem motivi propter quod sæpe odimus despicere
ad perfectiones illius rei quam odio prosequimur
denique meditari odium a Deo negementer prohiberi

Fuga est motus appetitus concupiscibilis quo aversa-
tivo malum sensibile ut absens

Tristitia passio appetitus concupiscibilis qua

malum praesens abhorret

Dolor et tristitia sic inter se differunt ut dolor dicatur acerbus, ille sensus quo afficimur ex quadam ingrata et acerba impressione V G percussione; tristitia vero proprie appellatur acerbus ille sensus qui in nobis oritur ex interiori quadam apprehensione et repraesentatione objecti displicentis V G. ex nuncio mortis amici &c

Effectus tristitiae sunt contractio cordis lacrymae frigidae, nam calidas elicit gaudium, ejulatus denique perturbatio omnium operationum.

Remedia tristitiae sunt consolatio et compassio amicorum. Considerato humanarum vicissitudinum collatio miseriarum nostrarum cum majoribus quibus omnibus maximo sunt adjumento si Deus juverit cogitatio nostrorum peccatorum, submissio divinae providentiae, spes mercedis ex illis malis si ea patienter tulerimus.

Hic sunt sex passiones quae pertinent ad appetitum concupiscibilem jam quinque subsequuntur quae reponuntur in appetitu irascibili scilicet spes desperatio, audacia timor et ira

Spes est motus appetitus irascibilis circa bonum arduum cognitum ut possibile.

Quatuor requiruntur conditiones ad objectum spei primo ut sit bonum, nulla enim datur spes mali sed tantum timor secundo ut objectum sit absens id est bonum possessum quod enim possidetur non speratur tertio ut sit arduum et obtentu difficile

quæ enim facilia spectantur quasi possita et consequenter non sperantur quarto requiritur ut objectum spei apprehendatur ut possibile aliquin non spem sed desperationem excitabit

Effectus spei sunt confidentia, audor, perseverantia voluptas et hilaritas

Remedia spei sunt cogitatio humanarum vicissitudinum progressus instabilitatis et defectuum objecti speratæ

Desperatio est passio appetitûs irascibilis orta ex apprehensione boni absentis quod ita videtur arduum et difficile ut credatur impossibile

Præcipuum desperationis remedium est animum erigere et illum firmare usque in finem.

Audacia est motus appetitus irascibilis advertens malum imminens repellendum cognitum ut vitabile

Timor est passio appetitûs irascibilis orta ex apprehensione mali imminentis adeo difficilis et ardui ut nequaquam evitari possit secundum æstimationem vivium.

Præcipua timoris remedia sunt conscientia bona et minuere opinionem mali futuri.

Timor et audacia in eo inter se distinguuntur quod timor difficultatem et periculum fugiat, audacia vero neglecto periculo et spretâ difficultate rem aggrediatur

Effectus timoris sunt contractio cordis revocatis spiritibus ad partes intimas, pallor, horror

titubatio frigus exclusio vocis
ira ultima passio appetitus irascibilis a verbo
Ire ortum habere dicitur quia qui irascitur extra
se ipsum quodam modo ire videtur unde qui
iram reprimunt ad se ipsos redire dicuntur
Ira definitur motus appetitus irascibilis quo
repellitur malum arduum præsens insurgendo ad
versus causam mali
Remedia iræ sunt inquirere diligentius quid
sit factum aut dictum ponere sibi ob oculos
turpitudinem iracundiæ et deponere persuasionem
injuriæ illatæ

Appendix
Brevis de tribus Ethicæ
Partibus

Diximus initio hujusce tractatus Ethicam
dividi in monasticam œconomicam et politicam
de tribus Ethicæ partibus pauca supersunt hic
tradenda

De
Œconomicâ
Monasticâ

Monastica tota occupatur dirigendis
actibus humanis pro ut privatus vitam degit
proindeque monasticæ præscribere varia vitæ

vitæ officia quibus homo erga se ipsum tenetur; sed quia officia hominis privati definiri non possunt, nisi prius innotescat quid quisque nostrum debeat Deo, unde felicis officia nostra suam omnem æquitatem hauriunt et mutuantur 1° agemus de officio hominis erga Deum deinde de officio hominis erga se ipsum.

De Officio hominis erga Deum

DEUS non videtur alia ratione creasse hominem ad sui ipsius imaginem et similitudinem quam ut homo possit intrevi in se velut in speculo corruscantem dei imaginem prendeque Creatorem suum quem ignorans non potest ita cognoscat et amet ut suo in illum obsequio et cultu ad ejus fruitionem quâ solâ beatus fieret perveniat Hinc Deus homini indidit animam immortalem intelligentiæ religionis et felicitatis æternæ capacem

Itaque nihil prius debet esse homini quo in terris conditio quam ut Deum cujus beneficio tam excellentem nobilemque naturæ sortitus est debito obsequio et cultu veneretur quod ut assequatur quædam sunt ipsi observanda quibus tanquam veluti gradibus ad Deum finem suum ultimum feliciter perveniat.

PRIMO persuasum esse debet omnibus hominibus Deum esse rerum omnium principium et finem, ejus potentiam et vim per omnes universi partes

manare et diffundi illius sapientia in rerum gubernatione ita suaviter simul et fortiter omnia disponi ut quae fiunt quam ordinatissime per ipsum et propter ipsum fiant. Denique nos in ipso vivere moveri et subsistere secundum illud scripturae in ipso vivimus movemur et sumus ita ut Deus nunquam a nobis satis diligi possit quo circa nedum amore creaturarum torpeamus quin potius ad Deum omnia nostra opera excogitata nos offerre oportet

Secundo quoniam praefert figura huius mundi id unum necessarium habere debet scilicet omni studio et diligentia legem Dei exquirere, illam meditari, et adimplere, nec a divinis illius praeceptis quatenus in nobis est tantisper unquam recedere.

Tertio non tantum interior sed etiam exterior cultus est deo exhibendus scilicet voto et precibus una cum fidelium coetu imprimis autem efficiendum est ut haec laudum atque orationum sacrificia pure corde offerantur Nam quemadmodum oblatio iusti ex scriptura est odor suavitatis in conspectu Dei sic nihil proficit impius humiliando se quis enim exaudiet inquit scriptura orationem illius qui ieiunat in peccatis suis, et iterum sacrificia scilicet cultus nostri mensura Deus est, atque ut ipse est omnis sanctitatis et innocentiae fons perpetuus sic ut ipsi placeamus ad illius sanctitatem mores nostros et vitam instituere debemus: quod quidem praestat homo quando in id unum incum

incumbit ut sit Deo acceptus et omni culpa careat cum misericordiam divinam semper implorat nihil quae aliud precatur nisi suis peccatis veniam etiam si forte nihil sibi sit conscius

Quarto quod spectat ad Orationem quam quid piam a Deo postulamus videndum est quid et a quo petamus? non enim Deus ob res nihili implorandus sed sola divina aut ad aeternam vitam nos promoventia efflagitanda sunt. nihil igitur a deo praecipuum nos petere oportet, nisi ut nos meliores efficiat, animum nobis largiatur ad mandata divina exequenda, voluntatem que promptam ad bene faciendum, iis quibus cum vivimus, nihil autem melius bona mente quae cum suam ignorantiam corporisque infirmitatem apprime noverit nihil de se praesumit sed spem omnem in Deo constituens humili et ferventi devotione citra fastum ad Deum confugit

Quinto Beneficia Dei non ingrato animo sed summae illius in nos misericordiae memores excipere debemus sive non tantum corde sed et intimo affectu sed ore pariter et lingua laudes ipsius sunt celebrandae, idque sic animis nostris infixum esse debet ut singulis fere momentis summam Dei beneficentiam supremam que illius dominium agnoscere et venerari meminerimus, ea autem est perfectissima deo gratias agendi ratio si nos divinae ordinationi sive subjiciamus ut sive in prosperis sive in adversis aequum semper animum gerem

que seruemus tranquillitatem non enim minus dili
git deus quos aduersis tentat quam quos cumulat
bonis juxta illud scripturae Quem diligit Deus
corripit et quasi pater in filio complacet sibi
Sexto denique haec est officiorum nostrorum erga
Deum ut nihil nos ab illius dilectione et mandatorum obser
uatione dimoueat sed ad illum in quocumque statu tanquam
ad communem omnium parentem uota nostra dirigamus
spem que in eo omnem collocemus et tunc erimus ex
numero eorum in quorum persona loquitur Apostolus
dum dicit Quis nos seperabit a charitate christi, tribu
latio an angustia, an fames, an nuditas, an periculum,
an gladius et persecutio?

De Officio hominis erga se ipsum

Ab amore Dei manat amor proximi
nemo autem magis cuiquam quam sibi ipsi conjunctus
est, quare unusquisque secundum Deum se diligere tene
tur ita tamen ut vitam suam pro amore Dei, si opus
fuerit profundere sit paratus; qui enim amat ani
mam suam perdet eam et qui odit animam suam in
hoc mundo in vitam aeternam custodit eam, inquit
scriptura.
Jam vero homo se diliget delectione utili et honesta
si abjecerit omnem abundantiam malitiae et se
immaculatum ab hoc saeculo custodierit, quare et

sui corporis et animi facultates omnes atque affectiones summa cum attentione debet componere cum enim nemo sine vitiis nascatur in iis si non penitus euellendis saltem coercendis eum totum esse oportet

Primo necessariis non superfluis pascendum est alimentis ne in labore deficiat aut in ductorem suum scilicet animum insolentius efferatur imprimis vino parce utendum nam prouerbiorum 20.° luxuriosa res vinum et tumultuosa ebrietas quicumque his delectatur non erit sapiens itaque non quid suggerat gula sed quid natura requirat attendendum est quod si soli necessitati subuenire studuerimus modum non excedemus unquam sed intra praestitutos fami et siti limites permanebimus

Secundo nec molliter curandum est corpus nec frangendum otio sed labore et exercitatione illius vires sunt corroborandae et fouendae; nulla enim pestis faedior est et perniciosior quam mollitia et desidia quae non tantum corpus inficit et corrumpit sed ipsam quoque mentem veluti contangio polluit et omni in vitiorum genus praecipitat

Tertio singulis sensibus praesertim oculis et auribus quaedam ponenda est custodia quae enim per oculos et aures subeunt haec saepius altae in cerebro relinquunt et imprimum vestigia quibus animi affectus vehementer excitantur quos quidem affectus postea non nisi summa cum difficultate possumus compescere quapropter Juuenibus haec praecipue incumbit cura ut ab omnibus prauis congressibus se tueantur et caueant cum enim in iis vigeant affectus et

et sanguis magis ebulliat ex visis et auditis repente inflammantur atque in vitia praecipites ruunt

Quarto cum operam et studium impendere quivis teneatur ut vitiis omnibus quaecumque per sensus irruere possunt viam praecludat mentem praeterea virtutibus et disciplinis exornare debet ut his adjuta et se et suum corpus quod ipsius regimini subjicitur facilius geres regere et moderari valeat attamen spectanda est cujus vis hominis conditio neque enim eadem diversos homines decent aliud enim est studium et officium mercatoris, aliud judicis, aliud agricolae, vel fabri aliud hominis privati aliud denique publici in his autem omnibus sectanda est aurea illa mediocritas quae tantopere commendatur sive in judicio quod quisque de se fert sive in motibus et gestibus sive in vestitu et ornatu sive in mensa et ferculis; itaque nec spendidius nec sordidius vivendum sed quisque natales, fortunam, et facultates suas spectare debet ut in victu aedibus, supellectili et externo corporis cultu modus constituatur, denique id semper sit nobis in animo sua esse cuique vitae generi adjuncta commoda et incommoda: unde in qua vocatione quisque vocatus est in ea permanere debet quemadmodum monet Apostolus

Quinto si unquam alias praesertim in eligendo vitae genere maxima opus est prudentia requidem ipsa illud vitae genus eligere quod nobis congruum sit operis certe divini, non humani esse vitetur difficultatem etiam

auget quod infirma adhuc ætate ille conditionis delectus sit habendus ineunte enim inquit Cicero adolescentia cum inest maxima imbecillitas concilii tum id sibi quisque genus ætatis degendæ constituit quod maxime adamauit, itaque ante implicatur aliquo certo genere cursuque uiuendi quam potuit quid esset optimum judicare in eo igitur negotio enixe implorandum est cœleste auxilium ut quid Deo placeat et quid nobis conueniat exploratum habere possimus Deinde adhibendi sunt in concilium amici non quilibet sed ii quibus inest melior sensus, pietas et longo rerum usu confirmata prudentia

De Oeconomicâ

Oeconomica sic dicta fuit a vocibus græcis οἶκος Domus et νόμος lex quia agit de constitutione et administratione rei domesticæ id est familiæ

Familia definitur societas plurium hominum in eodem ædificio uiuentium ad mutuum vitæ subsidium, scilicet homo sibi non sufficiens aliorum indiget industria ad ea comparanda quæ natura ipsi denegauit et necessaria sunt ad vitam humanam instituendam et conseruandam hujus generis sunt V G victus vestitus et eruditio

Quod pertinet ad victum cum homo inter animalia acceperit corpus delicatissimæ constitutionis nempe ut esset hospitium mentis humanæ magis consentaneum majori opus fuit ciborum præparatione ut

ut illud corpus alimento conservaretur quod quidem ad nutriendas bœstias minime necessarium videtur talis porro alimentorum apparatus commode fieri non potuit nisi pluribus in eadem domo commorantibus

Quod attinet ad vestitum quamvis Deus cæteris animantibus dederit quo tegerentur V G lanam ovibus plumas avibus squammas piscibus, simile vestimentum denegavit homini concessis tantum ratione et manu ut sibi cogitaret et pararet indumenta jam vero hæc vestimentorum præparatio fieri non potuit nisi pluribus una conviventibus

Denique quod spectat ad institutionem et eruditionem sic Deus cætera animantia edocuit ut nullo duce sibi consulant et suis provideant rebus aranea nullo docente suam texit telam, avis suum construit nidum, homo rationis et libertatis compos præceptore indiget ut relicto falso et ementito bono, illud, quod revera bonum est, eligat. hæc autem fieri non potuerunt sine societate

Jam vero officia in familia adimplenda triplicis sunt omnino generis scilicet vel conjugum inter se, vel parentum et liberorum, vel dominorum et servorum

De Regulis Conjugii

Prima conjugii regula hæc est, conjugium generi humano non autem cuilibet homini

necessarium est quia quamvis conjugii beneficio
speciei humanæ conservetur et Ecclesiæ nascantur
filii attamen potest esse causa abstinendi a nupt.
tiis scilicet ut facilius vacari possimus iis quæ
Domini sunt Juxta illud apostoli qui sine uxore
est sollicitus est quæ Domini

Secunda conjugii regula est nimirum ætas
ad conjugium apta hæc ætas dicitur pubertas
quæ in fœmina incipit anno 12° in masculo
anno 14° nisi quid insolitum impediat attamen
solent improbari conjugia eorum qui statim a
pubertate matrimonium contrahunt quod hæc con-
jugia proli futuræ sæpius noceant

Tertia in delectu conjugii habenda est ratio 1°
bonorum animi nempe virtutis, probitatis, sapientiæ
et industriæ, deinde bonorum corporis nempe
sanitatis roboris pulchritudinis ac denique bono
rum externorum famæ conditionis nobilitatis

Quarta finis conjugii debet esse non solum
voluptatum moderata et generis humani propagatio
sedetiam mutuum vivi et uxoris in adversa fortu-
na subsidium hæc enim est a Deo concessa mari
et fœminæ indoles atque natura ut ad omnia
præstanda parem non habeant virtutem; ille
animo et viribus præstantior injurias propulsare
et labores ad victum necessarios sustinere
debet; hæc vero infirmior ad custodiam domus
et liberorum educationem aptior est.

Quinta vir non debet plures habere simul uxores quamuis enim haec consuetudo apud quosdam Ethnicos vigeat quamuis etiam in veteri testamento licitum fuerit nimirum ad propagationem famulorum dei attamen rationi magis congruum esse uidetur ut vir unus unam duntaxat habeat uxorem primo quia ab initio masculum et foeminam Adamum — scilicet et Euam creauit Deus et coniunxit secundo quia summa debet esse coniugum concordia et mutuus amor qui subsistere et permanere non potest si vir unus plures simul habeat uxores, hinc enim iurgia, simultates, inuidiae, et quaerelae frequentes nascuntur. tertio quia multitudo uxorum libidem hominis accendit et illius iudicium subvertit iuxta illud scripturae depravatum est cor Salomonis ob uxores alienigenas ut sequeretur deos alienos Quarto denique quia id vetatur lege euangelica, hinc apostolus unusquisque suam uxorem habeat et una quaeque suum habeat virum,

Sexta coniugium legitime celebratum quando coniuges viuunt indissolubile manet enim vero vel coniuges habent vel carent prole si primum tandiu tenentur coniugii vinculo, quandiu manet proles. si secundum fides coniugii nec ad certum tempus data indissolubilem vedit nexum neque enim immoderata habendae prolis cupiditas fidei coniugali est anteponenda hinc illud scripturae. Quod Deus ~~coniunxit~~ coniunxit homo non separet

Dices habetur in decretalibus Ecclesia facit divortia et apud Matthaeum capite 19 quicumque dimiserit uxorem nisi ob fornicationem et aliam duxerit maechatur ergo matrimonium non est indissolubile

Respondeo 1° locum decretalium non esse intelligendum de vinculo conjugali quasi illud vinculum non esset indissolubile sed quia Ecclesia declarat vinculo propter impedimenta ut loquuntur dirimentia nullum unquam fuisse vel quia Ecclesia justis de causis consuetudinem conjugum impedit secundo verba ex capite 19° matthaei deprompta non probant fornicatione dissolui vinculum conjugale cum Christus addat qui dimissam duxerit maechatur scilicet Christus ad hanc pharisaeorum quaestionem licet ne homini dimittere uxorem quacumque de causa? respondere volens ait, non propter aliam causam quam propter fornicationem dimitti posse uxorem quâ tamen dimissâ remanet vinculum conjugale

Septima regula uterque conjux indolem conjugis scrutetur et inquirat, ita ut si fuerit difficilis patienter ferat conjugem ad virtutem tum suasione tum exemplo excitet conjugi quoquomodo laboranti semper et ubique subveniat propterea enim fuit institutum matrimonium

Octava denique Maritus consilium uxoris semper audiat sed raro sequatur, praesertim si

Res sit magni momenti licet enim solertia in quibus quibusdam mulieribus vigeat in iis tam vix occurrit rectum et sanum consilium cui nihil malitiae mulieris sit admixtum maritus secreta quae nullius sunt momenti uxori communicet insignum suae erga ipsam benevolentiam secus si magni sint ponderis nisi longo usu noverit uxorem suam esse prudentem quia in muliere quae est laudis et gloriae plus quam dici potest avida, incredibilis est ardor communicandi ~~arcandi~~ arcani quod sibi commissum est

De Regulis Parentum

Quaedam sunt regulae quas observare debent parentes erga suos liberos praecipuas attingemus

Prima Regulas mutilum et depravatum foetum interficere horenda enim est et immanis Aristotelis opinio qui censuit foetus distortos et mutilos ubi primum in lucem prodiere e medio esse tollendos quasi parentibus et Reipublicae ~~esse~~ oneri futuros quamvis licet amputare et exurere stirpes atque catulos cum numero sunt plures abjicere, attamen nefas et crimen est homines trucidare quorum solus Deus est absolute dominus

Secunda matres ipsæ quantum brevi potest debent
proprio lacte liberos nutrire nec alienis uberibus
alendos amandare, secundum enim omnes naturæ leges
quæ est corpus alere cujus est gignere, deinde mater
debet infantem lactare ad conciliandum eum, quo
liberi suos parentes prosequi tenentur, amorem: Experientia enim constat nutrices negligentes adamari
ab infantibus, denique lacte alieno sæpe afferuntur ægritudines et optima infantis indoles
corrumpitur ut patet in iis qui fœmino lacte
nutriuntur

Tertia pueri a servorum consortio quantum brevi potest, auellantur; sicut enim figuras
quaslibet ceva admittit ita infans bonis et
malis moribus facile imbuitur a quibus
postea difficile recedit hinc illud Scripturæ
sacræ proverbiorum capite vigesimo secundo
versu 6°. adolescens juxta viam suam etiam
cum senuerit non recedet abea.

Hinc etiam illud Horatii

{Quo semel est imbuta recens servabit odorem
testa diu}

Quarta infans doceatur primo ea quæ ad naturam
et cultum dei pertinent secundo quæ spectant ad observationem et veneratione parentum atque eorum qui
parentum locum obtinent

Quinta mutetur puerorum pro diuersitate sexûs fortunæ et conditionis aliter enim filius aliter filia instrui debet, aliter nobiles aliter rustici, si uero pueris instituendis aliquem præfici oportuerit eligantur uiri pietate et doctrinâ præstantes qui uerbis et exemplo pueros sibi commissos ad uirtutem et pietatem excitent, filiis uiri, filiabus præponatur fœmina

Præceptor, seu pædagogus aduertat cum qui bus adolescens sibi commissus societatem ineat, videat ut victus sit temperatus gestus et uestitus moderatus aliquando ludis honestis relaxet animum, præterea in eo totus sit ut adolescentis ingenium et indolem pulchre callleat similiter mulier cui demandata est filia cura hanc doceat iuxta illud sancti Ambrosii non circumcursare per alienas ædes, non demorari in plateis, non in publico miscere sermones, sic enim illum amitteret qui in fœmineo sexu tam maxime laudabilis est pudorem sed imprimis eam nunquam patratus esse otiosam, memor illius sacri contextûs ubi laudatur fœmina quod quæ fecerit lanam et linum et operata fuerit consilio manuum suarum

De Regulis dominorum Necessaria est dominorum et seruorum

Paris Chez Vallet Graveur du Roy rue S. Jacques au Buste de Loüis XIII.

S. AMBROSIVS MEDIOLANENSIS EPISCOPVS
Vocatione Aron, zelo Phinees, Moyses Lenitate,
Dei Vindex, Arx Ecclesiæ, Imperii Arbiter, Cœli Discipulus, Fidei Doctor, Doctorum Parens, Pœnitentiæ
Assertor, Pœnitentium Patronus

SORBONNE

societas ut res familiaris rite administretur
nam in familia plurima occurunt officia quae
nec parentes nec liberos decent et quae proinde
servis exequenda relinquuntur
VERUM servus tribus modis dicitur scilicet
natura emptione et mercede
SERVUS Naturâ is est qui tam debili et obtuso
reperitur esse animo ut nec se nec alios regere
valeat attamen viribus corporis potens aptus
ad aliquid moliendum
SERVUS emptione is vocatur qui jus non habet
in suam libertatem tales fuerunt servi apud
ethnicos
SERVUS mercede ille appellatur qui servata
libertate suam vendidit operam unde mercenarius
vocatur tales sunt apud nos famuli qui nempe ad
unum aut plures annos conducuntur de ejusmodi
servis hic tantum agitur
PRIMA Regula in delectu servorum inspicienda
praesertim indoles enim vero qui maxime sunt
animosi hic sunt gubernatu difficiles, qui valde
sunt ignavi nihil quidquam sustinere possunt
quare opere pretium est eos eligere qui nec elato
nec abjecto nimis sint animo tum eorum institutioni
diligenter invigilandum est, vehementer enim
lugendum quod plerique famulorum apud dominos
Christianos Gentiliter vivant, ignavi primorum

religionis christianae Elimentorum cujus quidem negligentiae gravissimas poenas daturi sunt domini unde apostolus, qui familiae suae et maxime domesticorum curam non habet fidem negavit, et infideli est deterior.

Secunda ut imperium domini in servos non sit nimis austerum juxta illud apostoli et domini bona facite illis (scilicet servis) remittentes minas, scientes quia et eorum et vester dominus est in coelis, et personarum acceptio non est apud Deum neque etiam debet esse nimis benignum imperium domini alioquin superbus fieret et insolens et nimia domini facilitate abuteretur juxta illud proverbiorum capite 29° versu 21° qui delicate a pueritiâ nutrit servum suum, postea sentiet eum contumacem prudentis ergo domini est cognita servi cujus libet indole cum hoc durius cum illo mitius agere ita tamen ut semper adsit humanitas nec ullum unquam cum servis jocum habeat

Tertia secreta temerè non debent committi servis, monet enim sapiens, cum amico tuo causam tractes et secretum externo nec reveles, servus autem est externus

De Politicâ

Politica dicitur a nomine graeco Πολις civitas quod tota sit in praescribendis regulis quae

pertinent ad regimen Ciuitatis et reipublicæ tres

Tres distingui debent Reipublicæ gerendæ rationes simpliciores ad quas regimen omne reuocatur

Primum dicitur Monarchia quando scilicet suprema potestas ad unum dumtaxat delata est et tunc qui præest appellatur Monarcha, rex, imperator

Secunda dicitur Aristocratia siue timocratia quando nimirum Ciuitas administratur a paucis his que virtute et dignitate spectatis viris, qui Reipublicæ magis quam suo commodo consulunt

Tertia appellatur Democratia seu Plebeia autoritas, nempe quando Ciuitas administratur a consilio quodam in quo quilibet e populo jus habet suffragii

Quæritur quænam ex his optima sit imperii forma

Respondeo omnibus Regiminis formis anteponendam esse monarchiam siue pax et concordia populorum siue gubernandi ratio spectetur si quidem ubi unicus est rerum dominus et arbiter ibi nullus fere locus dissidiis et factionibus omnes in officio continentur ab uno cui cum eadem sit voluntas non multiplex ut tum accidit cum plures eidem administrationi præficiuntur æquali et eodem semper tenore cuncta geruntur et administrantur quemadmodum uniuersus orbis ab omnipotente Deo semper constanti modo mouetur ac Regitur.

Quæritur 2° utrum satius sit rem publicam a optimo rege administrari quam optimis contineri legibus

Respondeo affirmative nam lex quamvis bona supponatur muta est et inanimata generatim dumtaxat imperat honesta et prohibet contraria in dubiis et difficilioribus interrogari non potest exemplo non præit necessortationibus atque consiliis adjuvat contra vero optimus princeps ut pote et justus et prudens non generatim tantum sed habita ratione temporis, loci cæterorumque adjunctorum honesta præcipit et contraria prohibet, denique subditi qui plus credunt oculis quam auribus quando videt principem quem naturaliter diligunt et venerantur non solum verbis sed etiam factis ad virtutem præire vehementius incitantur juxta illud

{Regis ad exemplum totus componitur orbis}

Quæritur 3° utrum viro potius quam fœminæ convenial imperium

Respondeo affirmative quia in viro principe major reperitur prudentia qua optimum de rebus agendis capiat consilium, major constantia qua illud consilium exequatur, major denique fortitudo qua hostibus, tum civilibus, tum externis terrorem injicere his que valeat resistere mulieres ~~est~~ viro sæpe prudentia in suscipiendis consiliis, constantia et fortitudine in exquendis carent.

Dices multæ fœminæ feliciter regna et provincias administravunt, Ergo &c.

Respondeo non nullas fœminas imperasse sed si forte quandoque contigit ut imperium muliebri non fuerit infaustum id potius acceptum referri debet virorum consiliis quam muliebrium sapientiæ et fortitudini, quamquam enim ad leviora negotia sufficiant quandoque tamen succumbunt.

Quæritur utrum imperium Hæreditarium præstet Electivo

Respondeo ita esse quia in electione Regis pluves oriuntur simultates, inimicitiæ, seditiones, et bella civilia quæ nonnullum contigit nostris temporibus in Polonia Secundo in Gubernatione imperii Hæreditarii sic se gerit princeps ut pater familias in administratione Hæreditatis propriæ solet et administrat regnum ut bonum majorum suorum transmittendum Nepotibus certo denique cum jure natalitii Successor regnum inibit perseverare debet in iis qui de Regno bene meriti sunt spes mercedis et in his qui male timor pœnæ quæ omnia Reipublicæ maximas afferunt utilitates Ergo regnum Hæreditarium præstat Electivo

Dices plurima incommoda sequuntur monarchiam Hæreditariam Ergo non est præstantior

Respondeo non nulla quidem incommoda ex Regno Hæreditario consequi sed multo tamen pauciora quam ex Electivo Enimvero nulla est

regiminis species etiam optima quae cum suis commodis et utilitatibus multa non habeat admixta incommoda sed ut diximus multo plures reperiuntur utilitates et pauciora incommoda in regno haereditario quam Electivo

Jam vero cum princeps omnia Reipublicae munia per se obire non possit Ministros et consiliarios habeat necesse est plus enim vident oculi quam oculus

Quaeritur quaenam esse debet ministrorum et consiliariorum dotes

Respondeo I° Consiliarius sit legum et historiarum tam peritus ut ex lege et facto quid ad reipublicae salutem agendum et vitandum sit inferre valeat secundo sit fidus et secreti tenax atque imitetur eos de quibus loquitur Valerius Maximus his verbis fidum erat et altum reipublicae decus silentii salubritate munitum et vallatum . . ita que non dicam unum sed neminem audisse crederes quod tam multorum auribus commissum fuerat tertio consiliarius sit verax non adulator semper salutaria suggerat sive in bello sive in pace nec considerare debet quid magis arrideat sed quid magis expediat vel principi vel populo sicque suum tenetur implere officium ut semper Dei honori, principis gloriae, patriae splendori, et populorum saluti consulat

Quæritur an liceat bellum inter Christianos gerere.

Respondeo bellum posse licite geri inter Christianos primo pro patriæ et relligionis deffensione 2° pro asserendâ publicâ libertate 3° pro tuendâ principis læsi dignitate quæ omnia probant justam gerendi belli materiam

Et certe si bellum foret per se malum professio militaris esset etiam male at qui militaris professio non est per se mala nec absolute contraria santitati religionis Christianæ ut patet ex responso Joannis baptistæ qui consultus a militibus quid essent facturi non ipsos a conditione sua et vitæ genere deterruit sed dumtaxat hortatus est ut stipendiis suis essent contenti hoc est quod in exercitibus Romanorum imperatorum reperti sint plures milites sanctitate conspicui qui pro Christi fide sanguinem suum fuderunt

Dices bellum vulgo numeratur inter flagella dei et bellatores solent perpetrare multa mala ergo bellum non est licitum

N. Conseam licet enim bellum sit revera dei flagellum seu instrumentum quo deus utitur ad puniendos homines potest tamen fieri ut illud instrumentum sit bonum quamquam multa a bellatoribus perpetrantur scelera enim vero mercatores, Judices immo sacerdotes multa quotidie

crimina admittunt attamen mala non est mercatura bona est judicis et sacerdotis professio

instabis Matthaei Capite 26° Versu 52° omnes qui acceperint gladium gladio peribunt ergo bellum damnatur inter christianos

N. Conseam ille enim ad sensum scripturae accipit Gladium ex sancto Augustino libro 22° contra faustum capite 7° qui nulla superiori a legitima potestate jubente in sanguinem alterius armatur: id autem dici non potest de republica et lege qui superiorem et legitimam habent potestatem.

Quaeritur denique utrum bellum possit esse justum in utraque parte

Respondeo Bellum ex utraque parte posse videri justum intima scilicet animi persuasione et rationibus in supremo reipublicae concilio ponderatis, quod sufficit ad bellum juste gerendum nam in ejusmodi occasionibus sola ratione et conscientia dicuntur homines ad agendum itaque si intimâ animi conscientiâ persuasum habent se rationi et justitiae nihil contrarium agere in suadendo bello possunt in bellum consentire id autem ex utraque parte nihil vetat accidere etiam inter principes christianos

Verum in bello gerendo id meminerint principes pacem debere semper esse cujuscumque belli

finem, pax enim expedit non solum victis sed etiam victoribus 1° victis quia praestat aliqua honesta conditione bellum pace finire quam post multa certamina de Regno in servitutem cadere 2° Victoribus etiam expedit pax praeter quam quod enim incerti sunt exitus avmorum principi qui victoriam pugnae in manibus habens pacem facere non recusat, ostendit se ejuste bellum suscepisse et recte finire

Haec sunt quae habuimus dicenda genevatim de actibus humanis quae omnia Vtinam dicta sit ad majorem Dei gloriam et honorem

Tertiae partis
et totius Ethicae
FINIS

SORBONNE BU

Index Titulorum

Titulus	Pagina
Quid sit Ethica	4
An sit Ethica	13
Cur sit Ethica	15
Qualis sit Ethica	20
Quotuplex sit Ethica	22

In primia parte Ethicæ

De principijs externis actuum humanorum	31
De principio finali actuum humanorum	32
Quid sit Bonum	ibidem
an sit Bonum	48
Cur sit Bonum	49
Quotuplex sit Bonum	60
Quid sit finis	67
Quotuplex sit finis	69
Quid sit Beatitudo	73
De Beatitudine objectiva	79
De Beatitudine formali	92
De principio divigente actuum humanorum. seu de legibus	105

Index

Titulus	Pagina
De natura legis	ibidem
De proprietatibus legis	108
De variis legis speciebus	110
De Lege Aeterna	ibidem
De Lege Naturali	112
De Lege positiua	119
De Lege positiua diuina	ibidem
De Lege positiua humana	124

In secunda partes Secundae

De principiis intrinsecis actuum humanorum	127
De principiis congenitis actuum humanorum	ibidem
De Voluntate quatenus est voluntas	132
De ignorantia	139
De Metu	145
De Concupiscentia	152
De Libertate	156
De indifferentia	165
De subjecto Libertatis	181
Quotuplex Libertas	195
De principiis actuum humanorum intrinsecis et acquisitis	200
De Habitibus universim	ibidem
De Virtute morali in genere	213

Titulus Index Pagina

De subjecto virtutum moralium 238
De Variis Virtutum speciebus 253
De prudentiâ 254
De Justitiâ 255
De fortitudine 267
De temperantiâ 275

In tertia parte Ethicæ

De proprietatibus actuum humanorum 279
De proprietatibus actuum humanorum ..... ibidem
Quid sit Bonitas et malitia actuum humanorum 280
Unum cui libet actui humano Oriundum
Bonitas aut Malitia 292
De variis speciebus actuum humanorum 308
De passionibus generatim 311
De Numero passionum Universim 318
De passionibus in specie 320

In Appendice De tribus Ethicæ partibus

De Monastica 326
De officio hominis erga Deum 327
De Officio hominis erga seipsum 330

Index

Titulus,	Pagina
De Oeconomicâ	333
De Regulis Conjugii	334
De Regulis Parentum	338
De Regulis Dominorum	340
De Politicâ	342

Deus

dedit huic quoque

FINEM

acheté à Bordeaux, le 26 janvier – Mardi 1892.

Hain de G....

